

ลัทธิของเพื่อน

ภาค ๔ ตอน ๑

(ฉบับพิมพ์ใหม่)

ของ

เสฐียรโกเศศ และ นาคะประทีป

เจ้าภาพ

พิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพ

อำมาตย์โท หลวงพินิจโกการ

(เจ็ก นิงสานนท์)

อำมาตย์โท หลวงพินิจโกการ
(เง็ก นิงสานนท์)

บ.ช., บ.ม., ร.จ.พ.

พ.ศ. ๒๔๐๒ — พ.ศ. ๒๔๗๑

คำปรารภ

ในการที่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระ
ราชทานเพลิงศพหลวงพินิจโกศการผู้บิดาบังเกิด
เกล้าของข้าพเจ้า^๕ สมควร^๕หนังสือสัก^๕เรื่องหนึ่ง
๘ ๕ ๕ เป็น^๕พระ^๕ล^๕ก ตาม^๕เยี่ยง^๕อย่าง^๕ที่^๕ท่าน^๕กัลยาณ^๕ชน
ประพ^๕ฤ^๕ติ^๕นำ^๕เป็น^๕ทาง^๕อัน^๕ดี^๕มา. ^๕จริง^๕อยู่^๕ ข้า^๕พ^๕เจ้า^๕
๘ ๕ ๕ เป็น^๕ผู้^๕เล^๕อก^๕หา^๕ ก^๕็^๕ต^๕อง^๕สร^๕ร^๕ระ^๕พา^๕ะ^๕ที่^๕พ^๕อ^๕ใจ^๕ของ^๕ตน
แล้ว^๕ ค^๕็^๕อ^๕เป็น^๕ชะ^๕น^๕ิ^๕ด^๕ล^๕ั^๕ท^๕ิ^๕ของ^๕เพ^๕ื่อ^๕น ^๕ที่^๕ม^๕ั^๕ก^๕จะ^๕
ป^๕ร^๕าก^๕ฎ^๕ว่า^๕เป็น^๕เร^๕อ^๕ง^๕ของ^๕ค^๕ณ^๕ะ^๕ศ^๕ุ^๕ด^๕กา^๕ร^๕พ^๕ิ^๕ม^๕พ^๕์^๕ใน^๕งาน
ศ^๕พ ^๕แต่^๕สำ^๕ห^๕รับ^๕ข้า^๕พ^๕เจ้า^๕ไ^๕ด้^๕จ^๕ัด^๕พ^๕ิ^๕ม^๕พ^๕์^๕ข^๕น^๕ด^๕้วย^๕ค^๕ว^๕าม
พ^๕อ^๕ใจ^๕เล^๕อ^๕ม^๕ไ^๕ส^๕า^๕ของ^๕ตน^๕เอง^๕จ^๕ริง^๕ๆ ^๕เพ^๕ระ^๕เป็น^๕เร^๕อ^๕ง^๕
ที่^๕ให้^๕ค^๕ว^๕าม^๕ร^๕ู้^๕ล^๕ั^๕ท^๕ิ^๕ด^๕ั^๕ง^๕ๆ ^๕ที่^๕เร^๕า^๕พ^๕บ^๕เ^๕่^๕น^๕ก^๕ัน^๕แ^๕ท^๕บ^๕ท^๕ุ^๕ว^๕ัน
ท^๕ี่^๕ข^๕นา^๕ด^๕เล^๕ม^๕ห^๕น^๕ง^๕ๆ ^๕ก^๕็^๕พ^๕อ^๕เ^๕ห^๕มา^๕ะ^๕แ^๕ก^๕ั^๕ล^๕ัง^๕ที่^๕อ^๕ย^๕า^๕ก^๕ร^๕ู้^๕
แ^๕ล^๕ะ^๕ก^๕ั^๕ล^๕ัง^๕ที่^๕อ^๕ย^๕า^๕ก^๕พ^๕ิ^๕ม^๕พ^๕์. ^๕ข้า^๕พ^๕เจ้า^๕จ^๕ึง^๕ข^๕อ^๕ค^๕ว^๕าม^๕ก^๕ร^๕ุ^๕ณา
ใน^๕ท่าน^๕เจ้า^๕ค^๕ุ^๕ณ^๕อ^๕น^๕ุ^๕มา^๕น^๕า^๕ร^๕า^๕ช^๕น ^๕ผู้^๕เป็น^๕ท^๕น^๕ับ^๕ถ^๕อ
๕ ๕ ๕ ข^๕น^๕เด^๕ีย^๕ว^๕กับ^๕บ^๕ิด^๕า^๕ของ^๕ข้า^๕พ^๕เจ้า. ^๕ท่าน^๕ย^๕ิน^๕ดี^๕ทำ^๕ให้^๕

(๒)

ตามที่ท่านกล่าวไว้แล้วในคำนำนี้. ยิ่งกว่านั้น ท่าน
อุตส่าห์เรียงประวัติบิดาของข้าพเจ้า ช่วยเชิดชู
เกียรติศัพท์ให้ปรากฏไปอีกตลอดกาลนาน คง
โวหารภาษิตของเล่าจื้อในหนังสือ หน้า ๒๑ ว่า
“ ผู้ใดเมื่อตายแล้ว ยังมีผู้ระลึกถึง ผู้นั้นก็อยู่คา
ฟ้า.” ข้าพเจ้าขอขอบอุปการคุณท่านเจ้าคุณ

อนุমানราชชนในนามของสกุล นิงสานนท์ ทั้งสิ้น.
เดชะกุศลทักษิณานุปทาน ที่พวกพี่น้อง
รวม ทั้งข้าพเจ้าบำเพ็ญด้วยกตัญญูกตเวทิตาธรรม
ที่ดี ที่ท่านผู้เฒ่าบำเพ็ญด้วย ญาติธรรม มิตรธรรม
และสังคหธรรมที่ดี ขอให้บิดาของข้าพเจ้าได้
ทราบด้วยญาณวิถีทางใดทางหนึ่ง แล้วอนุโมทนา
บุญยราศี เพื่อสำเร็จเป็นผลเกื้อกูลสุขประโยชน์
ตามควรแก่คติสัมปรายภพนั้นๆ เทอญ

ขุนพิทักษ์สกุลกิจ

กรุงเทพ ฯ

วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๔๗๒

ประวัติ

อำมาตย์โท หลวงพินิจโกศการ

หลวงพินิจโกศการ ผู้ได้รับพระราชทานนาม
สกุลว่า นิงสานนท์ เริ่มเข้ารับราชการกรมศุลกากร
ตั้งแต่แรกย้ายกรมมาตั้งอยู่ในที่ปัจจุบันจนถึงแก่
กรรม รวมเป็นเวลา ๔๖ ปี หย่อนเดือนเศษ นับ
ว่าเป็นข้าราชการเก่าแก่ของกรมศุลกากร คนเดียว
ในจำพวกที่ยังคงรับราชการอยู่ทุกวันนี้

ระหว่างระยะเวลา ๔๖ ปี ราชการของกรม
ศุลกากรได้เปลี่ยนแปลงเจริญขึ้นเป็นลำดับ และ
ในบรรดาข้าราชการกรมศุลกากรด้วยกัน เห็นจะ
มีแต่ หลวงพินิจโกศการ ผู้เดียวที่ได้พบเห็นเหตุ
การณ์ต่างๆ ของกรมศุลกากรมากกว่าผู้อื่น. ตลอด
เวลาที่ หลวงพินิจโกศการ รับราชการ เท่าที่ผู้
เรียบเรียงประวัตินี้ได้เห็นเอง อันเป็นเวลาไม่

(๔)

น้อยกว่า ๒๐ ปี ปรากฏว่าเป็นผู้ขยันขันแข็ง
ต่อการทำงาน ไม่เคยเห็น หลวงพินิจโกศากร บ่วย
ลาสักครั้ง หรือถ้าจะมีบ้างก็คงน้อยเต็มที คง
มีการลาบ่วยก็ในตอนสุดท้ายก่อนจะถึงแก่กรรม
คราวนั้นเท่านั้น. แม้หลวงพินิจโกศากร จะเป็น
ผู้มีอายุมากก็จริง แต่เป็นผู้ที่ทำงานคล่องแคล่ว
แม่นยำดี ไม่เคยมีการบกพร่องเสียหายในหน้าที่
ราชการแม้แต่น้อย ความมั่นคงในหน้าที่ราชการ
ของ หลวงพินิจโกศากร มีอยู่อย่างไหนั้น สมควร
จะยกมาแสดงเป็นตัวอย่างที่ดีสักเรื่องหนึ่ง. แต่
ก่อนนี้ การนำเงินรายได้ไปฝากธนาคาร ให้
บรรทุกเรือแจวซึ่ง หลวงพินิจโกศากร เป็นผู้ ควบคุม
ไปเอง. คราวหนึ่งเกิดอุบัติเหตุ เรือล่มที่หน้า
ท่าสุลกสถาน คนเรือต่างพากันหนีเอาตัวรอด
แม้หลวงพินิจโกศากร จะ หลุด เข้าไปได้ท้องเรือ
ฉลอมตึงหลายลำ และน้ำก็เซียวจัด จักระแห่ล่น

(๕)

จะจมน้ำตาย. ถึงกระนั้น หลวงพินิจโกศากร
ก็มิได้คิด แต่จะหนีเอาชีวิตรอดโดยลำพัง ยัง
ไม่ละเลยหน้าที่ อุตส่าห์คว่ำถุงชนบัตรติดตัวไปได้
ไม่สูญหาย คงจมไปแต่เงินตราซึ่งไม่ต้องบอก
ก็ทราบได้ว่าเหลือวิสัยสามารถที่จะคว้าเอาไว้ด้วย
แต่ภายหลังก็มึนมาได้ครบบริบูรณ์. ด้วยคุณ
ความดีของหลวงพินิจโกศากรในประการเช่นนี้ จึง
ได้รับความนับถ้อยยกย่องอย่างดีจากผู้บังคับบัญชา
ทุกครั้ง ว่าเป็นผู้ซื่อสัตย์สุจริตควรไว้วางใจได้คน
หนึ่ง เป็นประโยชน์แก่ราชการศุลกากรอย่างยิ่ง.

ทางส่วนตัว หลวงพินิจโกศากร เป็นผู้มึนกิจ
วาจาสุภาพเรียบร้อย อุปนิสัยขี้เยือกเย็น สมเป็น
ผู้ใหญ่วิญญูติโดยแท้ ข้าพเจ้าอาจกล่าวได้ว่า ใน
บรรดาเพื่อนข้าราชการด้วยกัน จนตลอดเพื่อน
บ้านและผู้คุ้นเคยติดต่อกับ หลวงพินิจโกศากร
ย่อมมีความรักใคร่และนับถือ หลวงพินิจโกศากร

(๖)

ด้วยน้ำใสใจจริงทุกคน. เมื่อต้องมาถึงแก่กรรม
ไปดังนี้ เชื่อว่าไม่เฉพาะแต่ทางราชการเท่านั้น
ที่จะเสียดาย ถึงใคร ๆ ที่รู้จักหลวงพินิจโกศากร
ดี ก็ย่อมจะเสียดายด้วยไม่น้อย.

หลวงพินิจโกศากร เริ่มมีอาการ บวดย กระเสาะ
กระแสะมาหลายเวลา แต่ด้วยความเป็นผู้ตั้งใจ
รับราชการสนองพระเดชพระคุณด้วยความจงรัก
ภักดี อุตส่าห์ฝืนกายมารับราชการอยู่อีก แม้
ผู้บังคับบัญชาเบ็ดโอกาสแนะนำให้ลาพักรักษา
ตัวเสียบ้าง ก็ไม่สู้จะเต็มใจ จนเมื่อไม่สามารถ
จริง ๆ แล้ว จึงจำใจลาหยุด หยุดไปได้สักเดือน
เศษ เมื่ออาการโรคค่อยทุเลาลง พอดำรงกาย
ขึ้นได้ ก็อุตส่าห์มารับราชการทั้งที่ร่างกายยังไม่
ปกติ เหตุฉะนี้ จึงไม่นานได้เท่าไร ก็กลับบวย
ลงอีก แพทย์ได้พยายามรักษาเสมอมา อาการ
ไม่ทุเลา มีแต่ทรงกับทรุด ในที่สุดอาการกำเริบ

(๗)

หน้^๕กชน^๕ เหลือความสามารถของแพทย^๕ที่จะ
เยียวยาไว้ได้ จึงได้ถึงแก่กรรม มีประวัติทาง
ราชการซึ่งได้คิดไว้ต่อไปนี้ด้วย.

หลวงพินิจโกการ เป็นผู้หนึ่งที่ได้อบรมเลียง
ดูบุตริตาเป็นอย่างดี ต่างจึงได้รับผลรุ่งเรือง
ทั้งในเกียรติยศและการตั้งตัว สมด้วยมงคล
ภาษิตที่ว่า การสมเคราะห์บุตริการียาย่อมเป็น
มงคลอันอุดม ดังน. บุตริตาของหลวงพินิจ
โกการ จึงเป็นผู้อยู่ในสัมมาจรรยา มีฐานะเป็น
ปึกแผ่น สมควรเป็นป^๕ที่สถานของผู้เป็นกุลบดี
โดยแท้แล.

พระยาอนุমানราชชน

ที่ทำการกรมศุลกากร

วัน^๕ที่ ๒๒ เมษายน ๒๔๗๒

ประวัติทางราชการ

(คึกคักการราชกิจจานุเบกษาเล่ม ๔๖/๒๔๗๒ หน้า ๒๗)

อำมาตย์โท หลวงพินิจโกการ

(เจ๊ก นิงสานนท์)

กระทรวงพระคลังมหาสมบัติ

อำมาตย์โท หลวงพินิจโกการ (เจ๊ก นิงสานนท์) บ.ช., บ.ม., ร.จ.พ. บุตร นายหนึ่ง นิงสานนท์ เกิดวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๐๒ เข้ารับราชการเป็นพนักงานดูเงิน กรมศุลกากร เมื่อพ.ศ. ๒๔๒๕. พ.ศ. ๒๔๔๔ เป็นเสมียนฝรั่ง. พ.ศ. ๒๔๕๕ รับพระราชทานสัญญาบัตรบรรดาศักดิ์ เป็นขุนสุทัศนชนพิทักษ์ และยศเป็น รองอำมาตย์โท. พ.ศ. ๒๔๖๐ เป็นผู้ช่วยเจ้าพนักงานรับเงิน. พ.ศ. ๒๔๖๑ เลื่อนยศขึ้นเป็นรองอำมาตย์เอก. พ.ศ. ๒๔๖๔ เลื่อนบรรดาศักดิ์เป็น หลวงพินิจโกการ. พ.ศ. ๒๔๖๖ เป็นเจ้าพนักงาน

(๑๐)

รับเงิน. ๘ เป็นอำมาตย์ตรี. พ.ศ. ๒๔๖๕ เป็น
อำมาตย์โท.

หลวงพินิจโกการ บัวย เป็นวันโรค ภายใน
ถึงแก่กรรมวันที่ ๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๑ จำนวน
อายุได้ ๗๐ ปี.

(๑๑)

หลวงพินิจโกศการ มีบุตรธิดาที่ยังอยู่ในเวลา
นี้ คือ

(๑) ร.อ.ต. โป่ นิงสานนท์ รับราชการอยู่
ในกรมศุลกากร

(๒) นางสาวผัน นิงสานนท์

(๓) ร.อ.อ. ขุนพิทักษ์สกุลกิจ (เถาะ นิง
สานนท์) รับราชการอยู่ในกรมศุลกากร

(๔) นายกิมฮวด นิงสานนท์ ทำงานอยู่ที่
ธนาคาร เมอร์แคนไต์

(๕) นางพร ทวีสิน

(๖) นางแจ่มวิชาสอน (ผิน นิยมเทศ)

(๗) ร.อ.อ. ไข่ นิงสานนท์ รับราชการอยู่
ในกรมรถไฟหลวง

(๘) นางสาวจันทน์ นิงสานนท์

(๙) นางทองคำ นิงสานนท์

(๑๒)

(๑๐) ร.อ.อ. หลวงศิลปานุการกิจ (บุญเหลือ
นิงสานนท์) รับราชการอยู่ในกระทรวงธรรมการ

(๑๑) ร.อ.ท. กิมเตี้ย นิงสานนท์ รับราชการ
อยู่ในกรมศุลกากร

(๑๒) นางสาว สิ้น นิงสานนท์

(๑๓) นางสาว บุญมี นิงสานนท์

(๑๔) นางสาว บุญเกิด นิงสานนท์

(๑๕) นายประเสริฐ นิงสานนท์

(๑๖) นายบุญเย็น นิงสานนท์

คำนำ

(ในการพิมพ์ใหม่)

ถ้าเข้าไปในวัดจีน จะเห็นรูปปฏิมาตั้งอยู่เป็นอันมาก :
บางรูปมีลักษณะงดงามน่าเลื่อมใส, บางรูปก็มีลักษณะถมึง
ที่น่ากลัว. ใครลองซักถามพวกจีนที่เขาไปบูชา ก็ไ้
รับคำอธิบายไม่ได้แจ่มแจ้งนัก เพราะส่งภาษากันไม่ค่อย
เข้าใจ. ภาษาที่จะต้องอธิบายย่อมเป็นถ้อยคำทวยัญต์
ไว้โดยฉะเพาะในลัทธิศาสนา. ข้าผู้ที่เข้าไปในวัด ตาม
ที่สังเกตเห็น คนเหล่านั้นจะไปเสี่ยงทายบูชาตาราคีเพื่อขอ
ความช่วยเหลือจากรูปปฏิมามากกว่าอย่างอื่น, เช่นไปทอด
ไม้คู่ ขอบใจเสี่ยงทาย โชค ซาตา และ ผา กระดาษ เป็นต้น,
ความรู้ในเรื่องรูปปฏิมาคงทราบแต่ว่ารูปร่าง หน้าขาวแดง
ดำอย่างนั้น คือรูปเช่นนั้น, จะหาเรื่องพิสดารออกไปไม่ได้
ในชั้นเดิมนักว่าจะเล่าเรื่องรูปปฏิมาเหล่านั้นที่รู้จักฉะเพาะบาง
รูป, ครั้นสอบสวนเข้าจริง ๆ รู้สึกว่าเพียงเท่าที่นึกไว้

ง่าย ๆ นั้นไม่ล้าเร้า, จึงกลับความกตัญญูใจหาความรู้
 เพิ่มเติมแล้ว เขียน ลัทธิศาสนาที่เพื่อนจีน เชอเลียดทเคียว
 เลยจะทำให้เข้าใจแจ่มแจ้งในเรื่องรูปชาโตคตวอย; เพราะ
 ฉะนั้น เรื่อนั้น จึงอยู่ในชุด ลัทธิของเพื่อน นับ เป็น ภาค ที่ ส.
 ข้อสำคัญควรทราบอีกอย่างหนึ่งว่า ในภาคที่สี่นี้ มีเรื่อง
 ซึ่งเกี่ยวเนื่องกับภาคก่อน ๆ มากแห่ง, ถ้าจะนำเอามาลง
 ไว้ อีกข้างตอน จะเป็นการเผื่อไป. เพราะฉะนั้น จะต้อง
 อ่านภาคอื่นประกอบด้วยจึงจะได้ความพิสดารขึ้นอีก, หรือ
 เมื่อหาไม่ได้ จะอ่านเฉพาะภาคนี้โดยลำพังก็ได้ เพราะ
 เนื้อเรื่องจบอยู่ในตัว.

ลัทธิศาสนา ของเพื่อนจีน เป็น เรื่อง ที่ เข้าใจ ได้ ยาก อยู่
 เพราะจีนถือลัทธิศาสนารวมกัน ๓ ประการคือ เต๋าขงจื้อและ
 พุทธ, จะแยกออกไว้เป็นของลัทธิเต๋า ขงจื้อ หรือของพุทธ
 เพียงไรให้เห็นได้ชัดยากเต็มที. ยกตัวอย่างเรื่องในหนังสือ
 ไช้อว พญาวานรชื่อเหิงเจีย ขนไปรุกรานแดนสวรรค์ ซึ่ง
 เป็นที่สถิตของเจ้าเซียงฮ่งองค์. ทวยเทพและพวกเซียน

ปรายแห่งเจียไม้ไค้, ต้องรอนไปถึงพระเชกเกียหมอนฮัก
 คือพระศากยมุนีพุทธเจ้า มีพระโอรส (อานันท = พระ
 อานนท์) เป็นปัจฉาสมณะเสกไปปราย. เมืองสวรรค์
 ของเจ็กเซียงฮองเต้ จึงเป็นปกติสุข. เจ็กเซียงฮองเต้
 เป็นเทพยดาของลัทธิเต๋า. และทวยเทพมโหทธิมันของ
 ลัทธิเต๋ากิม, เป็นของประเทศอื่นเช่นของอินเดียและทิเบต
 กิม. แต่กิม แยกออกจากกันลำบากนักหนา เพราะ
 ทวยเทพบางองค์เมื่อนำเอามาจากต่างประเทศ ก็เอามาติด
 แปลงให้มั่วเรื่องราวพิเศษเลยเลื่อนจากประวัติของเดิม. เช่น
 ยมราชหรือทเวียกตามสำเนียงแต้จิ๋วว่า เงยมล่อฮอง. มี
 ประวัติดำเนินเดิมเป็นขุนนางจีนครั้งโบราณ เมื่อตาย
 แล้วไปเกิดเป็นพญายม. เงยมล่อฮองนี้ สำเนียงจีนภาค
 เหนือ เรียกว่า ยัมโล่ หรือ ยันโล่ ดังนั้นจะเห็นได้ทันที
 ว่า สำเนียงแปร่งจากคำว่า ยมราช. และถึงแม้ว่าเงยมล่อ
 ฮองจะเคยมีกำหนดเป็นขุนนางจีน, ก็ยังเชื่อใต้อิทธิพล
 ยมราช นั่นเอง. แต่ขอทว่าเดิมเป็นขุนนางจีน ของอินเดีย

ค

คงไม่มี. ยังมีเทพของจีนอีกองค์หนึ่ง ซึ่งในเรื่องไซอิ๋ว
เรียกว่า ถัถลิลิอ่อง, นี่ย่าเต็มเป็นตัว หลี่เจ๋ง ในเรื่อง
ห้องสิน, ท่านผู้นี้มรปอยู่ในวัจจินเป็นตัวท้าวโลกบาลด้วย
องค์หนึ่ง มีชื่อว่า โตเวน หรือ โตบัน ในสำเนียงแต้จิ๋ว.
ท่านผู้นี้คือท้าวกุเวรมหาราชอินเดยองค์หนึ่งนั่นเอง. ตาม
ปกติ เรื่องราวอันเป็นประวัติประจำตัวเทพต่าง ๆ บางที
องค์เดียว ก็มีชื่อ และประวัติหลายอย่าง อาจเล่ากันต่าง ๆ
กันได้ เช่นชื่อพระกษิติครรภโพธิสัตว์ จีนเรียกว่า ตัง
ฮวง พุ่สะ, ตกมาถึงสยามกลายเป็นเรียกว่าพระมาลัย
เถระเจ้าไป; ประวัติก็ต่าง ๆ กัน แห่หนึ่งว่ามีชาติภูมิ
อยู่เข้ยมหลอ คือสยาม แต่มีแซ่หรือนามสกุลว่ากิม. ยัง
อีกเรื่องหนึ่งในหนังสือไคเก็ก ซึ่งกล่าวด้วยการสร้างฟ้า
และดินว่า เมื่อยังไม่มีโลก พระเชกเกียหมอนฮุกตรัสใช้
ให้คนต่อเป่งชาน้ำไปเจาะฟ้าและดินสร้างเป็นโลกขึ้น. พระ
เชกเกียหมอนฮุกก็คือพระศากยมุนีพุทธเจ้านั่นเอง แต่
ทำไมจึงไปปรากฏว่า มีพระองค์อยู่ก่อนสร้างโลก.

ที่จริงเรื่องของเขาจะต้องเป็นเช่นนั้น ทั้งจะได้ทราบอธิบาย
ในหนังสือเล่มนี้.

ตามเหตุผลดังที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่าเรื่องที่เล่า
ต่อไปข้างหน้าในหนังสือเล่มนี้ ย่อมตกอยู่ในฐานที่ลำบาก
ใจ, เพราะผู้รวบรวมข้อความรู้ในภาษาจีนซึ่งเป็นข้อเท็จ
สำคัญสำหรับสอบสาวราวเรื่องให้ได้แน่ชัด และโดย
พิสดาร, จะได้มาบ้างก็จากหนังสือนักปราชญ์ชาวตะวันตก
แต่งไว้ตามแต่จะหาได้ ข้อความในหนังสือเรื่องนี้
ใช้ *Reichelt's Truth and Tradition of Chinese Buddhism*
เป็นส่วนมาก, และด้วยการ สอบถาม บางท่านที่พอจะ
อธิบายให้ทราบได้บ้าง. ข้อความ บางแห่ง ก็ประกอบ
การสันนิษฐานเอาเอง. เพราะฉะนั้น หนังสือเรื่องนี้จึงเป็น
แต่เรื่องสังเขป และคงบกพร่อง เพราะความประสงค์
ของตนจะเล่าเรื่องโดยละเอียดประณีตได้แจ้งไว้ข้างต้น, จึง
นอนใจว่าจะเขียนขึ้นไม่ช้าก็คงเสร็จ; ครั้นเมื่อมากลับ

ความคิด, ประจวบกับที่เจ้าภาพงานศพวายก่อนจะต้องการ
พิมพ์แจกในเร็ววันเป็นเวลาจำกัด, การเขียนจึงต้องรีบเร่ง
ไม่มีโอกาสที่จะเสาะหาหนังสืออ่านหรือซักถามท่านผู้รู้ได้
เพิ่มเติมอีกต่อไป: ข้าเขียนให้จบก็ไม่ทัน เขียนได้เท่าใด
ก็ต้องพิมพ์เท่านั้น. เหตุฉะนี้ของเพื่อนภาคนี้จึงต้องแบ่ง
ออกเป็นตอน ๆ อีก. เล่มนี้คือภาคสุดท้ายหนึ่ง แต่เนื้อเรื่อง
เท่าที่เล่า จบอยู่ในตัวฉะเพาะตอน. การที่ท่านผู้อ่านออกปาก
ว่าลัทธิของเพื่อนภาคก่อน ๆ เขียนรวบรัดเกินไปนั้น ขอ
สารภาพว่าเป็นความจริง, และเล่มนี้ยังรวบรัดยิ่งกว่านั้น ๆ
เข้อีก. เพราะแต่ก่อนแต่ไรก็ไม่เคยเขียนเอาไว้, พอ
รับหน้าที่เป็นผู้เขียน เจ้าภาพกำหนดวันทศเดียว, คือทั้ง
เรียบเรียงและตีพิมพ์ให้ไต่ภายใน ๒ เดือนหย่อน, ถ้า
ไม่รวบรัดเข้า ท่านก็จะเสียดาย, ขอมอบโอกาสให้ความ
บกพร่องรวมเข้ามาตลอดเล่ม.

ครั้นมารายัน เป็นการศพหลวงพินิจโกศากร ข้าราชการ

การรุ่นเก่าในกรมศุลกากร, เจ้าภาพอยากได้สิทธิของ
 เพื่อนคอนต่อไป, ก็ยินดีจะเขียนให้ เพราะหลวงพินิจเป็น
 ผู้ที่สงูอายุและเป็นทนายถอ, แต่จะเขียนตอนใหม่ที่เคย
 นั้นไม่ทน จึงต้องให้ตอนเก่านี้ซ้ำอีกครั้งหนึ่ง เป็นฉบับ
 พิมพ์ใหม่. เมื่อพอได้โอกาสขยับขยายมากขึ้นหน่อย,
 จึงแก้ไขข้อความและถ้อยคำที่ห้วน ๆ ใน ฉบับพิมพ์ก่อน
 เพิ่มเนื้อความที่ยังบกพร่องให้บริบูรณ์ เติมเรื่องพระกษัตริ
 ครรภาให้พิสดารอีก: นับว่าค่อยเรียบร้อยได้ถ้อยความกว่า
 พิมพ์ก่อนเป็นอันมาก. แต่อย่างไรก็ตาม ภาคนี้ตอนหนึ่ง
 นี้ ปรากฏว่าหมดเสียก่อนที่จะแพร่หลายแก่ข้าราชการ
 กรมศุลกากรผู้เป็นสหายร่วมงานการกับผู้ถึงมรณะ. การ
 พิมพ์ใหม่นี้คงได้ทอดงกันดี, แม้แต่ท่านอื่น ๆ ผู้ใดจะรวบรวม
 เข้าชุดกันด้วย.

อนึ่ง คำเงินที่ ปรากฏใน เรื่องนี้ ใช้ เรียบก ตาม สำเนียง
 แต่ จว เพราะเป็นสำเนียงที่เงินหูกันมากกว่าภาษาอื่น

หรือมิฉะนั้นก็ใช้สำเนียง ชกเกียน ในคำที่เคยใช้ กันแพร่
หลายในเรื่องเงินฉบบ์แปลรุ่นเก่า. หนังสือเงินบางคำใน
ภาษาแต่จิว อ่านได้ สองอย่าง ก็เลือกใช้ สำเนียง ที่เคยใช้
กัน, ส่วนคำใดในสำเนียงแต่จิว มีเสียงห่างไกลจาก
สำเนียงเงินหลวงมาก ก็จด สำเนียงหลวง ไว้ ใน วงเล็บด้วย.
แต่อย่างไรก็ตาม เสียงที่จดไว้ อาจไม่ตรงกับเสียงของ
เขาโดยแท้ ก็ไ้, เช่นในสำเนียงแต่จิว ที่เป็นคำโดด
หรืออยู่ข้างท้ายของคำมักมีเสียงสระชนิดหนึ่ง จดเป็นอักษร
ไทยไม่ได้ซัก จึงต้องปล่อยไปเช่นนั้น. เหตุฉะนี้เอง หนังสือ
เรื่องเงินที่แปลรุ่นเก่าจึงเลือกใช้ สำเนียง ชกเกียน ซึ่งจดเป็น
สำเนียงไทยได้ดีกว่า : หวังว่าท่านผู้รู้คงให้อภัยในการนี้.

ในที่สุดนี้ ผู้เรียบเรียงขอขอบคุณ ท่านศาสตราจารย์
เชอเคส์ ที่กรุณาชี้แจงและส่งหนังสือเรื่องบางตอนมาให้
กระทำใ้ เรื่องตอนนั้น ๆ ซักชนอก กับขอขอบคุณท่านพระ

อาจารย์ จิน วงศ์สมาธิวัตร เจ้าอาวาส วัดมังกรกมลาวาสไว้
 ในทันทีเลย ในฐานะที่ท่านเอื้อเฟื้อ พาคณะสถานที่ในวัดโดย
 ตลอด, และกรุณาพยายามชี้แจงข้อความบางเรื่องเท่า
 ที่ท่านสามารถจะอธิบายเป็นภาษาไทยให้ฟังเข้าใจได้. กับ
 อีกท่านหนึ่งจะลืมเสียมิได้เลย คือท่านพระครูบริหาร
 ชานัมพรต (ผู้) เจ้าอาวาสวัดกัลยาณมิตร เจ้าคณะรอง
 ฝ่ายอนัม ผู้กรุณาอนุญาตให้ถ่ายรูปผู้พิพากษาศาลนคร
 ท่งสืบศาล มาประดับเล่มที่พิมพ์ใหม่นี้ให้น่าดูขึ้นอีก; ผู้
 เรียบเรียงรู้สึกอุปการคุณของท่านอย่างยิ่ง.

เสถียรวิจิตร

กรุงเทพ ฯ

วันที่ ๑๕ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๒

สารบารพ์

(เลข บอกหน้า)

ซั่มก่า คำสอนทั้งสาม	๑
คำสอนของโจ	๒
คำเฉลยของโจบทหนึ่ง	๒
ความเห็นของขงจื๊อ	๒๐
ขงจื๊อกับเลาโจพบกัน	๒๑
โจ การเซ่นมัสสองอย่าง	๓
เทยน ฟา	๓
ต หรือ เลียงต เทพผู้เป็นใหญ่ พระเจ้า	
ทต ฟาและกิน	๔
โจโจ ทักษิณาแก่บรรพบุรุษ <i>Ancestor Worship</i>	
เกซัน บ้ายวิญญาณในสกุล	๖
ลัทธิเต๋า	๘
เต๋าหยิน เต๋าสื่อ	๘
เลาโจผู้ค้นลัทธิเต๋า ๘, ๑๒. พบกับขงจื๊อ	๒๑

(2)

มรณสัสติอันนำพัง	๑๓
การปฏิบัติในลัทธิ	๑๕
มหามาทา คือธรรมชาติผู้ให้กำหนด	๑๕
วิธีปกครองตามแบบเต๋า	๑๘
เต๋าทะกเถง คัมภีร์เต๋า	๒๐
สภาวะจิตเล้าใจอย่างบท	๒๑
สามสิ่งทีเล้าใจจนอนัน	๒๒
ลัทธิเต๋าในราชวงศ์ซัน	๒๓
ซันเซ่ง ไตรสุทธ	๒๔
ซันหงวน ไตรมูล	๒๔
กวนต	๒๕
อโปถิโอสิส <i>Apotheosis</i>	๒๕
พุทธศาสนาหายาน	๒๖
<u>ตำนานนอกลัทธิ</u> ในราชวงศ์ซัน	๒๖
แปะมาซอ วัตมาซาว ตำนาน	๒๗, ๓๑
ภาคยปมาตงค์ เจียโม่เตง	๒๘, ๔๘

(3)

สุวรรณประภาสสูตร	กัมภีรเม่งเก	๒๘
โคภรณ์	ชัชวบลัน	๒๘
	อิกชอหน่งเรบก	
อรรมานนท		๓๓, ๔๘
ผู้แปลคัมภีร์พระธรรมสู่ภาษาจีนเป็นพระณม		๓๐
ชัชบยเจียงเก	สูตร ๔๒ ภาค	๓๐
บรรพชิตในลัทธิเต๋าทำการขัดขวาง		๓๑
รศัมพระพทอเจ้าห้าสี่	(ไม่ใช่ฉัพพรรณ)	๓๓
พระพทอศาสนาในราชวงศ์ อ้าวจิ		๓๔
,,	,, เหลียง	๓๕
โพธิธรรมเถร	พุไท้คัปโม (= โพธิัมโม)	๓๕, ๕๘
รูปโพธิธรรมเถร		๓๕
หลวงจีนเหียนจิง		๓๖
พระเจ้าถังไทจง		๓๖
ไซเซยก		๓๗
พระเจ้าหรรษวรรณะ		๓๗
เฮ้งเอียงแซะ	ราชทูตจีน	๓๗

(4)

พระเจ้าหิรัญโลข่าน (ชุกยัคเคียต เม่งเฉียว)	๓๘
ในราชวงศ์เหม็ง	๓๘
พระเจ้าจู่ฮงบู	๓๘
นิยายหลวงจีนมกรอบครัว	๓๘, ๔๒
หีบลิมา พระลามะนิยายเริ่มทำกงเต็ก	๔๐
ไต้บ้อฮวบฮวง ไช้ทไต้เซี่ยนจือไต้ชุก	๔๐
พระพุทธานุศาสนาในราชวงศ์เซ่ง	๔๑
ตำนานภายในลัทธิ	๔๓
อัครโฆษ ม้าเม้ง	๔๔
นาการชุน ล่งชุน	๔๔, ๔๘
วสุพันธุ ชุชิน	๔๔, ๔๖
ปารศวะ	๔๕
ต้นคิตคนตรในลัทธิพิธี	๔๕
คัมภีร์ครัทโศตยาท ชุชั่นลัน	๔๖
ภิกษุปรมารถ จินต	๔๖
โอไนไท่ชุก อมิโตพุทธ	๔๗

(5)

อวโลกิเตศวร	๔๗, ๕๔, ๑๐๒
มหาเถรเสียบ ^๕ ต่อในพระศาสนา	๔๗
กัก ^๗ ชอ ^๕ มหาราชครู	๔๘
นิกายเซงโท	๔๘, ๔๙, ๖๖, ๑๑๓
พระมหาสถามะปรাপต์ ไท ^๕ ชจู	๔๘
พระประธานในวิหารจีน	๔๘
ชย ^๕ เอียง คณาจารย์จีน	๔๙
ภิกษุ อันลีเกา	๕๐
อมีตายุ ^๕ วยุ ^๕ หลุ ^๕ ตวร บ้อ ^๕ เนย (เหลียง) ชิวเกง	๕๐
ภาษาฮู้	๕๑
ภิกษุกมารชีพ จี ^๕ โมโล ^๕ จ๊	๕๒
คำว่า พระพุทธเจ้า	๕๒
ไซ ^๕ ฮวง ^๕ ยู่ ^๕ ไถ ^๕ ชู่ ^๕	๕๓
พระยู่ ^๕ ไถ ^๕ ตถาคต	๕๓, ๕๖
จีนหย	๕๓
ทว ^๕ กาย ชว ^๕ ชิน ปอ ^๕ ชิน ชว ^๕ ยชิน	๕๓

(6)

เหตุที่เรยกพระนามว่า คากยมุนี	๕๕
ชาติคัก	๕๕
พระอมิตาภะ	๕๕
น้ำบุญ โอนิโทษุค, นโม อมิโตพุทธ	๕๖
ไซยวงคิตลอกชีโก	๕๖
หลวงจีนลือชื่อ ๔ องค์	๕๗
โยคจาร จานจัง ฉานนิกาย	๕๘
คิโค หลวงจีน ตังนิกาย เทียนไถ่จิง	๖๑
หลักของหลวงจีนคิโค	๖๒
หมวดธรรมห้ายุค	๖๒
ฮั่วเจี๋ยมเกง พุทธาวคัลลภมหาไวปุลยสูตร	๖๓
โพโธ๊ฮวคโต โพธิสัตว์โต	๖๔
ไต้ย่นโคเกง มหาปรัชญาปารมิตาสूตร	๖๕
ฮวฮั่วเกง สัทธรรมปุณฑริกสูตร	๖๕
เนียบนเกง นิพพานสูตร	๖๕
คัมภีร์ของนิกายเซงไท้	๖๖

(7)

ชวงเกง	๖๗
พุทธศาสนิกนิญขุน	๖๘
พิธิเช่นวิญญาณสุตคิ	๖๙, ๑๐๘
สังสารวัฏมิ ๖ ภูมิ	๖๙
สรวรค์เทอติเียน	๗๑
คเชก ท้าวสักก	๗๑
ซั่มไก่ สามภพ	๗๑
โอชีวโล่ อสุโร	๗๓
อบายภูมิทั้งสาม	๗๓
คาลนรก ๑๐ คาล	๗๔
สภายคินรก ซอติงก	๗๔
บครอง	๗๔
วิชิปกครองในนรก	๗๖
คัณฑ์ทำบุญ ๗ วัน ๕๐ วัน ๑๐๐ วัน	๗๗
จำวฬ	๗๗
นรกย่อย	๗๘

(8)

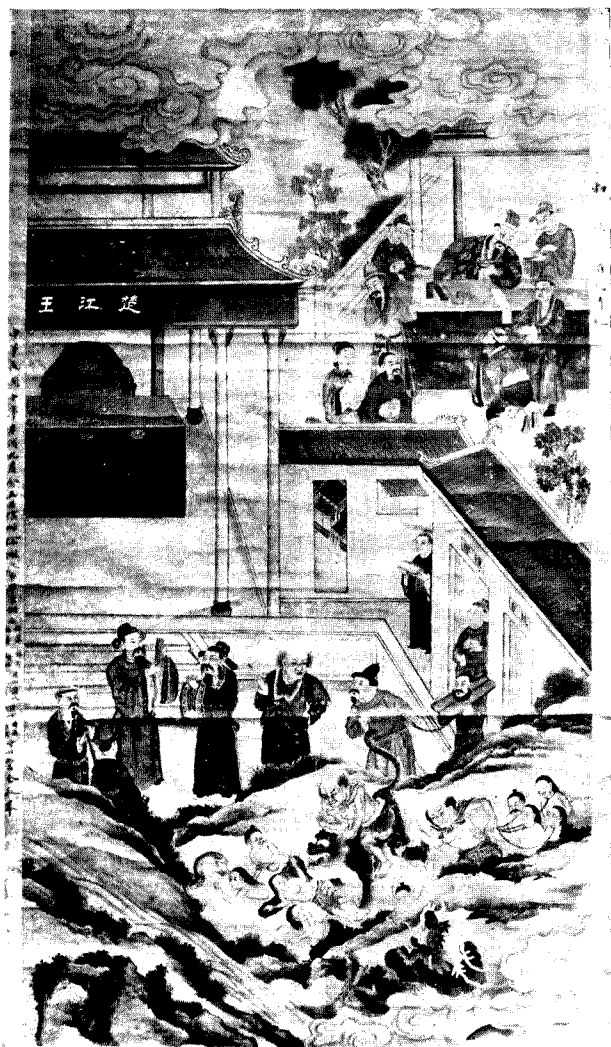
คัมภีร เกกและเฮาตัง เกกสัฎฐมปฏิทินหยก	๗๕, ๘๒, ๘๗
ภาพแขวนในพิณกงเต็ก	๗๕
หมวกห้าแฉก	๘๐
ลักษณะโพธิสัตว์	๘๐
พระกษัตริศรรวโพธิสัตว์ ตังจื่อวง พู่สะหรอ	
พระตังจื่อ	๘๐, ๘๑, ๑๑๕, ๑๑๘
พระมาลัย	๘๐, ๑๑๗
ไม้ชักขระ	๘๐
บริกขารสืบแปด	๘๐
बारमी ๖ ของพระโพธิสัตว์	๘๑
พระปัจเจกโพธิในพระพุทธรักษา	๘๑
วิศาลในนรก	๘๘
กระดองของบาป	๘๘
เจ้าหนัสประการ	๘๙
เม่งโพ จ้าวแม่แซ่เหม็ง	๙๑
น้ำยาเบญจรส	๙๒

(๑)

อักษรจารึก	๕๓
วันประสูติของพระพุทธเจ้าและโพธิสัตว์	๕๕
วันแข่งเต่า	๕๖
วันประสูติกับตรัสรู้ ไม่ตรงกัน	๕๖
เชิญจาวชนสวรรค์ก่อนตรัสรู้	๕๗
ยุคสาม	๕๗
ไมโล่ชค ไมเตรยพทธี	๕๗
พิชิตทศส่วนบุญแก้วญาณ	๕๘
อโมฆวัชระ ปกป้องกิมกิง	๑๐๓
วัชรโพธิ กิมกิง	๑๐๓
พิชิตผู้พ้นช่วย (อุลลัมพน)	๑๐๔
โมโหหมักเกียนเหลียน มหาโมคคัลลาน	๑๐๔
มารดาพระโมคคัลลานตกนรก	๑๐๕, ๑๔๒
ไท่จิงเซอ้วยลัโคไซ	๑๐๘
เตาเตย	๑๐๘
พิชิตยจ ลอยกะทง	๑๑๒
พิชิตยเล็กเตาเตย	๑๑๒

ศาลที่ ๑ บดช้อ จินกง

ศาลที่ ๒ บัดช่อ โชกั๊ง

กาลที่ ๓ บดขอ ช่งต

ศาลที่ ๔ บัดชอ โง่กวน (วูกวน)

ศาลที่ ๕ บัดช่อ เงี่ยมหลอ (ยืมโล่)

ภาพที่ ๖ บัดชอ เบยนเสง

ศาลที่ ๘ บดข่อ เฟ่งเตง

ศาลที่ ๕ บัดซอ โตจิ

ศาลที่ ๑๐ บิดชอ จวงถุน

ลัทธิของเพื่อน

ภาค ๔ ตอน ๑

ลัทธิศาสนาของจีน

ลัทธิศาสนาของจีนแยกได้อย่างคร่าวๆ เป็นสาม คือ ขงจื๊อ เต๋า และพุทธมหายาน. ประชาชนจีนโดยปกติย่อมนับถือลัทธิทั้งสามนี้รวมกันไป, และทั้งต่างฝ่ายในลัทธิก็นำเอาลัทธิอีกฝ่ายหนึ่งมา ระคนกันไปอย่างสนิทสนม จะแยกออกจากกันได้ โดยยาก, จึงมีคำพูดในภาษาจีนว่าซั่มก่า แปลว่าคำสั่งสอนทั้งสาม ซึ่งหมายความว่า จีนสามัญยอมนับถือลัทธิศาสนาทั้งสามรวมกันไป. บัดนี้จะอธิบายศาสนาขงจื๊อและลัทธิเต๋าโดยย่อก่อน แล้วจึงจะเล่าเรื่องพระพุทธศาสนาของจีนโดยพิสดารต่อไป.

ศาสนาขงโจ—ลัทธินี้เรียกว่าศาสนาเหมากว่าที่จะ
 เรียกว่าลัทธิ เพราะขงโจ (ก่อน พ.ศ. ๘ ถึง พ.ศ. ๖๔)
 ผู้ศาสนาเป็นแต่่นักปราชญ์สั่งสอนนิกรชนให้ประพฤติความ
 ดีเพื่อประโยชน์ความสุขในชาตินี้มากกว่าชาติหน้า. ลัทธิ
 ของเดิมนับถือกันมาอย่างไร ขงโจมิได้ ประติษธิ หรือ
 แกะไข และก็มิได้ส่งเสริม, ตั้งมีคำเฉลยของขงโจบทหนึ่ง
 ว่า “ จงเคารพผี แต่อย่าให้ห่างไว้.” ดังนี้แสดงว่าขงโจ
 น่าจะมีความเชื่อในผีหรือวิญญาณอย่างที่เขา นับถือกันอยู่
 ในสมัยนั้น, แต่ขงโจก็ยอมรับว่าไม่มีความรู้ในเรื่องผีนึก
 จึงได้กล่าวไว้ว่า “ ผีแสดงอิทธิปราชิตหารัยซึ่งมีอยู่ในตน
 ใดเหลือเพื่อ จริงหนอ? เรามองเห็นปฤตผี แต่ก็ไม่
 แลเห็นตัว, เราฟังเสียงผี แต่ก็ไม่ได้ยิน. ถึงกระนั้น
 ผีย่อมเข้าแทรกสิงอยู่ทุกสิ่งทุกอย่าง ที่ จะปราศจากผีเป็น
 ไม่มี. ผีเป็นเหตุให้ประชาชนทวยานเมืองต้องถือศีลและ
 ชำระมณฑน, ต้องสวมนเสื้อผาอนงามทศศ เพื่อไปกระทำ
 กิจพลยชา. ดังนี้ ผกเหมือนตังกระแสน้ำไหล, ดูเหมือน

ผอ^๑อยู่^๒ ทางทาง^๓เบอง^๔ซ้าย และเบอง^๕ขวา ของ^๖ผู้^๗กระทำ^๘ชา. ๑,
ประวัติ^๙ของ^{๑๐}ขง^{๑๑}จื๊อ^{๑๒}อย่างไร และคำ^{๑๓}สั่ง^{๑๔}สอน^{๑๕}ม^{๑๖}พิศ^{๑๗}การ^{๑๘}เพียง^{๑๙}ไร
ของ^{๒๐}ค^{๒๑}ไ^{๒๒}ไม่^{๒๓}กล่าว^{๒๔}; จะ^{๒๕}กล่าว^{๒๖}แต่^{๒๗}ล^{๒๘}ท^{๒๙}ท^{๓๐}น^{๓๑}ย^{๓๒}ถ^{๓๓}ก^{๓๔}น^{๓๕}อยู่^{๓๖}ใน^{๓๗}ส^{๓๘}ม^{๓๙}ย^{๔๐}
ขง^{๔๑}จื๊อ^{๔๒}หรือ^{๔๓}ก^{๔๔}อน^{๔๕}กว่า^{๔๖}น^{๔๗}น^{๔๘}ข^{๔๙}น^{๕๐}ไป^{๕๑} ซึ่ง^{๕๒}ขง^{๕๓}จื๊อ^{๕๔}มิ^{๕๕}ได้^{๕๖}พยายาม^{๕๗}แก้^{๕๘}ไข^{๕๙}
หรือ^{๖๐}สั่ง^{๖๑}เล^{๖๒}ว^{๖๓}น^{๖๔}.

น^{๖๕}ย^{๖๖}แต่^{๖๗}ก^{๖๘}ก^{๖๙}า^{๗๐}บ^{๗๑}ร^{๗๒}ร^{๗๓}พ^{๗๔}มา^{๗๕} ประเทศ^{๗๖}จีน^{๗๗}ม^{๗๘}พ^{๗๙}ธิ^{๘๐}ใน^{๘๑}ล^{๘๒}ท^{๘๓}ค^{๘๔}ือ^{๘๕}การ^{๘๖}
เช่น^{๘๗}ข^{๘๘}ชา^{๘๙} ซึ่ง^{๙๐}เร^{๙๑}ย^{๙๒}ก^{๙๓}ตาม^{๙๔}ภาษา^{๙๕}แต่^{๙๖}จ^{๙๗}ว^{๙๘}ว่า^{๙๙} จ^{๑๐๐}. การ^{๑๐๑}เช่น^{๑๐๒}นี้^{๑๐๓}
มี^{๑๐๔}สอง^{๑๐๕}อย่าง^{๑๐๖} คือ^{๑๐๗}เช่น^{๑๐๘}ข^{๑๐๙}ชา^{๑๑๐}ผู้^{๑๑๑} ซึ่ง^{๑๑๒}จะ^{๑๑๓}ขอ^{๑๑๔}ใช้^{๑๑๕} คำ^{๑๑๖}ว่า^{๑๑๗} พระ^{๑๑๘}เจ้า^{๑๑๙}
อย่าง^{๑๒๐}หนึ่ง^{๑๒๑}, ก^{๑๒๒}ย^{๑๒๓}เช่น^{๑๒๔}น^{๑๒๕}ห^{๑๒๖}ร^{๑๒๗} อ^{๑๒๘}ว^{๑๒๙}ญ^{๑๓๐}ญา^{๑๓๑}ณ^{๑๓๒}ของ^{๑๓๓}ผู้^{๑๓๔} ต^{๑๓๕}าย^{๑๓๖}ไป^{๑๓๗}แล้ว^{๑๓๘}ออก^{๑๓๙}
อย่าง^{๑๔๐}หนึ่ง^{๑๔๑}. คำ^{๑๔๒}ว่า^{๑๔๓}พระ^{๑๔๔}เจ^{๑๔๕}า^{๑๔๖}น^{๑๔๗} ใน^{๑๔๘}ภาษา^{๑๔๙}จีน^{๑๕๐}น^{๑๕๑}เ^{๑๕๒}ก^{๑๕๓}ม^{๑๕๔}ใช้^{๑๕๕} คำ^{๑๕๖}ว่า^{๑๕๗}
เท^{๑๕๘}ย^{๑๕๙}น^{๑๖๐} หรือ^{๑๖๑}ท^{๑๖๒}ใน^{๑๖๓}ภาษา^{๑๖๔}แต่^{๑๖๕}จ^{๑๖๖}ว^{๑๖๗}แปล^{๑๖๘}ว่า^{๑๖๙}ฟ้า^{๑๗๐}, เพราะ^{๑๗๑}ท^{๑๗๒}อง^{๑๗๓}ฟ้า^{๑๗๔}กว้าง^{๑๗๕}
ข^{๑๗๖}ว^{๑๗๗}า^{๑๗๘}หา^{๑๗๙}เซ^{๑๘๐}ต^{๑๘๑}ค^{๑๘๒}ส^{๑๘๓}ก^{๑๘๔}ม^{๑๘๕}ิ^{๑๘๖}ไ^{๑๘๗}ด^{๑๘๘}และ^{๑๘๙}คร^{๑๙๐}อบ^{๑๙๑}ส^{๑๙๒}ก^{๑๙๓}ล^{๑๙๔}โล^{๑๙๕}ก^{๑๙๖}ไ^{๑๙๗}ว^{๑๙๘}ส^{๑๙๙}น^{๒๐๐}. แสง^{๒๐๑}ส^{๒๐๒}ว^{๒๐๓}าง^{๒๐๔}
ก^{๒๐๕}ด^{๒๐๖} ความ^{๒๐๗}ร^{๒๐๘}อน^{๒๐๙}ห^{๒๑๐}ร^{๒๑๑}อ^{๒๑๒}ฝ^{๒๑๓}น^{๒๑๔}ก^{๒๑๕}ด^{๒๑๖} ย^{๒๑๗}่อ^{๒๑๘}ม^{๒๑๙}ออก^{๒๒๐}จาก^{๒๒๑}เท^{๒๒๒}ย^{๒๒๓}น^{๒๒๔}ซ^{๒๒๕}ง^{๒๒๖}เ^{๒๒๗}น^{๒๒๘}
ท^{๒๒๙}น^{๒๓๐}เห^{๒๓๑}ต^{๒๓๒}ุ^{๒๓๓}ให้^{๒๓๔} พ^{๒๓๕}น^{๒๓๖}พ^{๒๓๗}พ^{๒๓๘} อ^{๒๓๙}ก^{๒๔๐}ม^{๒๔๑}ส^{๒๔๒}ม^{๒๔๓}บ^{๒๔๔}ร^{๒๔๕}ณ^{๒๔๖} ด้^{๒๔๗}ว^{๒๔๘}ย^{๒๔๙} เ^{๒๕๐}ว^{๒๕๑}ร^{๒๕๒}อ^{๒๕๓}ง^{๒๕๔} ค^{๒๕๕}ำ^{๒๕๖}ร^{๒๕๗}ง^{๒๕๘} ช^{๒๕๙}พ^{๒๖๐}ของ^{๒๖๑}

๑ แปลจาก ระเบียบ แปลเป็น ภาษา อังกฤษ ในหนังสือ
Giles The Religion of Ancient China

สรรพสัตว์ไว้. แต่คำว่า เทียน นั้นเป็นคำหมายกว้าง ๆ
 หาตัวคนมิได้, ต่อมาจึงยกคำเทียน นี้ว่าเห็นแต่เพียง
 ลักษณะที่ผู้เป็นใหญ่ เป็น ประธานในสกลโลก แสดง เป็น
 เครื่องหมายให้เห็น, แล้วให้นามผู้เป็นใหญ่ว่า ตั (เทพ
 ผู้เป็นใหญ่หรือพระเจ้า) หรือเสยงต (อติเทพ). นอก
 จากการเซ่นบูชา เสยงต ยังมีการเซ่นบูชาสังฆรวมชาติ
 เช่นฟ้าและดิน (ทัต) พระอาทิตย์ พระจันทร์ ภูเขา ป่า
 แม่น้ำลำธาร เหมันคนควย, แต่ว่าวิญญูณหรือเทพประจำ
 สิ่งเหล่านั้นย่อมสถอยอยู่ในเสยงตทั้งสิ้น. การเซ่นบูชาเสยงต
 ก็เพื่อแสดงความเคารพขอบพระคุณที่ใด ปกป้องรักษา, แต่
 มีกำหนดไว้ว่า ผู้จะทำได้ ฐานะต้องเป็นพระเจ้าแผ่นดิน
 เท่านั้น, และมีใคร ทำกันพร่ำเพรื่อ คงมีจำกัดเป็น
 กำหนดให้ทำได้ ในหนึ่งเพียง ๒-๓ ครั้งเท่านั้น. ต่อมา
 ภายหลัง การเซ่นบูชาที่มีกำหนดเป็นพิธีของจริงจึงขึ้น
 โดยลำดับ, ความมุ่งหมายในชั้นเดิมจึงถูกขยายกลายเป็น
 เป็นกิจพิธีในลัทธิชน.

จะกล่าวถึงการเซ็นขาวินญญาญของผู้ตายแล้ว. แต่
 ไหนแต่ไรมา มนุษย์เป็นส่วนมากมีความเชื่อว่าคนตายไป
 แล้ว มีสิ่งหนึ่งที่ยังอยู่ไม่ตาย สิ่งนี้เรียกตามภาษาของ
 พราหมณ์ว่า อาตมัน หรือที่เรียกในภาษาอังกฤษว่า โสล,
 แต่ในทฤษฎีคำขาวินญญาญแทน เพราะเข้าใจกันดีกว่า,
 วินญญาญเมื่อร่างกายสลายแล้ว ถือว่ายังคงเป็นความ
 รู้ สึกในตัวตนอยู่, และอาจจะอำนวยผลก็ผลร้ายให้แก่ลูก
 หลานว่านเครือคนอื่น ๆ ได้. เพราะฉะนั้น จึงต้องทำ
 พิธีเซ็นไหว้เป็นกำหนดประจวบประจางเอาใจไว้ ดังที่ที่เคย
 อธิบายไว้ในตอนแล้ว, ๒ และด้วยเหตุนี้ ท่านนักปราชญ์
 ซอ เซอเบต สเปนเซอร์ จึงกล่าวว่ามีลหะตของบรรดาลหะ
 ทมการเซ็นไหว้บรรพบุรุษที่ตายไปแล้ว ก็มนุษย์เป็นแบบ
 เดียวกันทั้งข้างตน.

๑ ดูเหมือนคณะพดธรรมะบางเหล่า ของเราลง ความ
 เห็นกันว่า จิตต์.

๒ ดูบรรพตน์ในภาค ๒

แต่สำหรับประเทศจีน การเซ่นบูชาวิญญาณบรรพบุรุษ เรียกว่า ซีโ ซึ่งเรียกในภาษาอังกฤษว่า แอนเคสเตอร์ วอร์ชิป (*Ancestor Worship*) ย่อมกระทำกันเป็นปกติทั่วไป. แม้จะนับถือลัทธิใด ๆ ที่จะเว้นพินิน โดยเด็ดขาดไม่คิดไปทวยมน้อยเต็มที, เพราะดูเหมือนมีความนิยมกันว่าบุคคลจะโง่เขลาหรือมีความรู้ ความสามารถ และอุดมสมบูรณ์อย่างไร ไม่ใช่เพราะความประพฤติความดีงามของบุคคลนั้นโดยตรง, ย่อมสืบสันดานมาจากวิญญาณบรรพบุรุษของผู้ นั้นอำนวยความสะดวก. ด้วยเหตุนี้ การเซ่นบูชาวิญญาณ จึงถือว่าเป็นกิจวัตรสำคัญที่จะเว้นไม่ได้. ถ้าจะต้องผละยถนตราขาย เพื่อไปเซ่นวิญญาณใด เป็นต้องไป. แม้ตัวเอง ก็ยังปรากฏ ตามทบทกล่าวถึงการทำเซ่นบูชาวิญญาณเหมือนกัน. พิธีเซ่นบูชาไซเซียนชื่อผู้ตายไว้ในป้ายไม่เรียกว่าเกชัน (ป้ายวิญญาณในสกุล), แล้วทำการเซ่นสรวงพระเพาะป้ายนั้น. ถ้าวินิจฉัยเมื่อขณะทำพิธี วิญญาณ

จะเข้าไปสิงในบ้าย สามารถทำการติดต่อกับผู้เช่นบูชาได้
 (พินักสืบมาถึงไทยเรา ในเมื่อไม่สามารถนำศพหรือ
 กระดูกมาได้ ไซ้เขียนชื่อผู้ตายทำการฌาปนกิจหรือ
 บังสกุล).

ลัทธิเต๋า—เมื่ออ่านเรื่องนิยายจีน จะพบคำว่า เต๋าหยิน และ เต๋าสือ ย่อย ๆ, โดยปกติก็มีฤทธิ์อำนาจต่าง ๆ อย่างพวกเซียน ท่านพวกเหล่านั้นคือผู้ประพาศิพรหมจรรย์ ในลัทธิเต๋า, เต๋าหยินแปลว่า คนเต๋า, เต๋าสือแปลหักความ ว่า บรรพชิตเต๋า, ผู้ต้นลัทธิมีฉายาว่า เล่าจื๊อ (เกิดราว ต้นพุทธกาล) แปลตามพยัญชนะว่า เต็กแก่, ที่ถูกน่าจะ หมายความว่าท่านพุดมาจารย์กระมัง เพราะตามตำนาน มีว่า เล่าจื๊ออยู่ในครุฑมารดาถึง ๖๒ ปี บางแห่งว่า ๗๒ ปี อีกแห่งหนึ่งว่า ๘๑ ปี, เมื่อคลอดออกมามีผมหงอก ขาวจนหมดแล้ว. ลัทธิเต๋าของเดิมมีหลักเป็นทางฉาน สบายดีอย่างลัทธิพราหมณ์, แต่มาภายหลังกลายเป็นลัทธิ ที่เนื่องด้วยวิชาอาคมอย่างในเรื่องห้องสิน. เพราะฉะนั้น ลัทธิเต๋าในชั้นหลังจึงกลายเป็นลัทธิของเดิมไปไกล จึง เทียบได้ ด้วยลัทธิฮินดูที่กลายเป็นลัทธิพราหมณ์ฉะนั้น.

เต๋าคืออะไร? สมควรจะขยายอธิบายให้มากสักหน่อย. เต๋า คำนี้แปลได้หลายนัย แล้วแต่ความมุ่งหมาย. พวก

ตามรูปตัวอักษรแยกออกได้เป็นสองคำ คือ ^๒หวิ แปลว่า หวิ, และ ^๒เจ้า แปลว่า วัง, รวมกันออกเสียงว่า ^๒เต้า ซึ่งแปลแล้วก็ไม่ได้ความว่าอะไร. ส่วนที่แปลกกัน: ^๒เต้า แปลว่า ถนนหนทาง, ^๒หลัก (ตามความหมายในศาสนาขงโจ) หรือสิทธิ, และแปลเป็นอื่น ๆ ได้อีก แต่เป็นเนื้อความไม่เกี่ยวกับที่จะพบในที่นี้. ในหนังสือเก่าของจีน ใช้คำ ^๒เต้า ให้หมายความถึงทางที่ชอบ, เพราะฉะนั้น นักศึกษาชาวตะวันตก จึงแปลคำ ^๒เต้าว่า เหตุ หรือรสันกัม. ถ้าจะเทียบง่าย ๆ ^๒เต้า เห็นจะเท่ากับ X ในหลักพีชคณิต ซึ่งทราบดีไม่ได้และต้องค้นหาผลเอาเอง. ก็ และ ^๒เต้า มีลักษณะอย่างไร? อรรถาธิบายมีว่า ^๒เต้ามีมาแล้วแต่ก่อนนันทกาล คือไม่มีต้นไม่มีปลาย, สิ่งอยู่ทั่วไป, ที่ใดกาลใดจะขาด ^๒เต้า เสียไม่ได้เลย, แม้ ในสิ่งกระจัดย่อยเป็นปริมาณก็ต้องมี ^๒เต้า. ^๒เต้าเป็นเหตุให้ดวงตะวันดวงเดือนโคจรไปตามวิถีที่กำหนดไว้, ^๒เต้าอำนวยชีวิตแก่สรรพสัตว์ไม่ว่าเล็กหรือใหญ่, ^๒เต้าปราศจากรูป แต่ก็เห็นเด่นเกิดของรูปต่าง ๆ

ทั้งสี่ที่เราเห็น. เค้าปราศจากเสียง แต่เสียงต่างๆที่เรา
ได้ยินก็มีกำหนดมาจากเค้า. รวมความ: ทุกสิ่งทุกอย่าง
ในสกลโลกล้วนออกมาจากเค้า. ดังนั้นจะเห็นได้ว่า เค้ามี
ลักษณะคล้ายพรหมในลัทธิพราหมณ์, ถ้าจะให้หาอุปมา,
ก็อยากจะบอกลงไปว่าลัทธิเค้ากับลัทธิพราหมณ์^๑ เป็นลัทธิ
เดียวกัน.

อรรถกถาจารย์เค้าอธิบายไว้ว่า “เค้าคืออะไร ?
เค้าคือสภาพที่พระยงสุวรรณคูปกแผ่พันพิภพ หาเขตคัมไค
วิหาคความสูงหรือหยั่งหาความลึกมิได้ โอบอุ้มสกลโลก
ไว้ สัน, และตกแต่งรูป อันเค้าเองหารูปมิได้.....
เค้ามีลักษณะละเอียดสุขุมยิ่งนัก จึงแผ่ซ่านไปในสรรพวัตถุ
เหมือนน้ำแผ่ซ่านไปทั่วปลักหนองฉะนั้น. ภูเขาที่สูง เหว
ลึก ก็เพราะเค้า. สัตว์ที่เดิน นกที่บินในฟ้า ก็
เพราะเค้า. ดวงตะวันดวงเดือนทั้งสองแสงสว่าง, ดวงดาวที่
โคจรไปตามจักรวาล..... ก็เพราะเค้า. เมื่อลม

ในวสันตฤดูพิทมา ฝนฟ้าอันฉ่ำชุ่มนักตก ลั่งทงหลายกั
 ทรงชีพและเจริญงอกงาม ทมิชนมยักกปกไซ้ ทมิชนปลูก
 ปุยกัเกิดลูก พฤษภชาติ ตฤณชาติก็แตกใบไสว นกก็ตก
 ไซ้ สัตว์อนกตกลูกะ ทงนหาปรากฏการกระทำ (ของเต้า)
 ให้แลเห็นไม่, แต่ว่าการกระทำ (ของเต้า) ก็สำเร็จผล
 เป็นเงา ๆ เห็นราง ๆ, แต่เต้าก็ไรรูป เป็นเงา ๆ เห็น
 ราง ๆ, แต่เต้าก็มีอำนาจไม่มีเขตต์สศ เร้นอยู่แลเห็นเป็น
 ราง ๆ, แต่กับันดาลให้ ลั่งทงมวลงเกิดขึ้นจากความไม่
 มีรูป."

เมื่อใด ชกัตวอย่างในลักษณะ ของเต้า ขางประการมา
 ดงนี้, ท่านผู้อ่านจะเห็นได้ ว่าเต้ามีความหมายกว้างขวาง
 อย่างที่เรียกกันว่าจักรวาลฟ้าครอบ จึงเป็นการยากที่จะ
 แปลในคำเดียวให้ ได้ความเท่ากับความหมาย, จะมีคำที่
 ใกล้เต้าอยู่คำหนึ่ง ในภาษาที่เราใช้ กันอยู่ คือคำว่า
 ธรรม ในส่วนที่หมายกว้าง ๆ เช่น รูปธรรม นามธรรม
 สภาวะธรรม จะไถ่กระมัง?

เจ้าจอผู้ค้ำศาสนาและศาสนิกชนย่อมเห็นความจริงมียุว่า
 ความเย็นไปใน สกลโลก ย่อม แบ่ง สรรพส่วน กันตามท
 กำหนดไว้, คล้ายกับมีอำนาจอะไรอย่างหนึ่งไม่เห็นรูป
 ไม่ได้ยินเสียงเป็นผู้ควบคุมอยู่, เช่นอำนาจอะไรที่ทำให้
 เกิดมีฤดูกาล, ทำให้น้ำจึงไหล ไฟจึงไหม้, และอะไรต่อ
 อะไรเหล่านี้: คืออำนาจที่ยังคงให้ สิ่งมีลักษณะเป็นอย่าง
 นั้น ๆ เจ้าจอให้ชื่อว่าเท่า, แต่สภาพทางบางลัทธิที่ว่า
 พระเจ้า, ถ้าพูดทางวิทยาศาสตร์ก็ต้องว่าธรรมชาติ, อัน
 เป็นของประณตลกซึ่งกว้างขวางล้วนไม่ทราบว่าอะไรเรียกว่า
 อะไร ก็ต้องให้ชื่อว่าธรรมชาติหรือพระเจ้า; เพราะฉะนั้น
 ลัทธิเท่าจึงเป็นลัทธิอันเนื่องด้วยธรรมชาติ. ธรรมชาติเกิด
 ขึ้นอย่างไร? “มีอธิบายว่า ไ้ดมีกาลหนึ่ง เมื่อสิ่งทั้งปวง
 มีกำหนดตน; อันว่ากาลซึ่งครั้งยังไม่มีการกำหนดตนนั้น ย่อม
 มีการกำหนดตนด้วยตนเอง, ย่อมมีการกำหนดตนเกิดขึ้นแก่
 กาลในขณะกาลซึ่งไม่มีการกำหนดตนยังไม่ได้เริ่มต้น. ภาวะ
 ความมีความเย็นย่อมมีและอภาวะก็ย่อมมีเป็นเช่นเดียวกัน.

ในสมัยซึ่งไม่มีก้าเหินคตั้น ย่อมมีความไม่หรือความว่างเปล่าอยู่. เมื่อกาลอันไม่มีก้าเหินคตั้น ยังไม่ได้เริ่มต้นนั้น, ความไม่มีย่อมมีอยู่. ว่างนั้น เกิดความไม่; แต่รู้ไม่ได้ว่าความไม่ เป็นภาวะหรืออภาวะอันยอมมีอยู่หรือยอมไม่มีอยู่.” เมื่อถึงตอนนั้น ท่านผู้อ่านคงนึกอะไรว่านพคประชาอะไรกัน; ทั้งนี้ต้องขอสารภาพว่าข้าพเจ้าเองก็ไม่เข้าใจเหมือนกันว่าหมายความว่าอะไรกันแน่, และเพราะฉะนั้นเอง จึงว่าเท่าเห็นได้แต่เงา ๆ เป็นราง ๆ.

อนึ่งตามลัทธิเต๋า มนุษย์เกิดมาเป็นแต่ส่วนหนึ่งของสกลโลกเท่านั้น, และถือกำเนิดมาจากเท่าเหมือนกันกับสิ่งอื่นทั้งสน; หรือพูดกลยอกที่ มนุษย์ก็เป็นลักษณะส่วนหนึ่งของเท่าที่ปรากฏให้เห็น. เมื่อรู้แจ้งดังนี้, ท่านให้หมอบกายถวายชีวิตไว้ในเท่า คือปล่อยตนให้เข้าไปตามกฎของเท่า (ธรรมชาติ) ซึ่งมนุษย์ควรบูชา. มีอรรถาธิบายไว้ในที่หนึ่งว่าควยความตาย ซึ่งเป็นข้อความน่าฟังอยู่. ความตายนั้นอธิบายว่า “เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้.

แต่ก็ควรยินดี: เท่ากับความหมุนเวียนแห่งจักรวาลของโลก อันเป็นเหตุการณ์เหมือนใบไม้เมื่อถึงฤดูกาลร่วง, หรือฤดูกาลที่ลงคราว ก็หมุนเวียนเปลี่ยนกันไป. ความจนเป็นทรัพย์ของนักปราชญ์คนใด, ความตายก็เป็นอวสานแห่งเราท่านทุกคนนั่น. เมื่อใดที่ดำเนินไปตามที่ที่กำหนดไว้ โดยอาการที่สงบ, คอยทำที่จะบรรลุอวสานแห่งชีวิตโดยอุเบกขา ดังนั้น, จะมีอะไรเล่าทำให้เกิดทุกข์? ความตายก็เหมือนความเป็น เปรียบเหมือนมาแล้วก็ไป. จะรู้ได้อย่างไรว่าตายไปแล้วจะไม่ไปเกิดในที่อื่น? จะบอกได้อย่างไรว่า ที่คนรบนกันเพื่อให้คงชีวิตอยู่ ไม่ใช่เป็นเพราะความหลงเข้าใจผิด? ข้าพเจ้าจะบอกได้อย่างไร ถ้าข้าพเจ้าตายไปในวันนี้ จะพิสูจน์ได้ว่าความเป็นไปของข้าพเจ้าในเมื่อตายไปแล้วจะไม่ดีหรือดีกว่าเมื่อ ครังข้าพเจ้าอยู่ ปฏิสนธิ? เออหนอ! มนุษย์รู้จักแต่ความหวาดสยองต่อความตาย, แต่กลับรู้สึกว่าการหยุดพักเป็นความสงบของความตายไม่. นับว่าประเสริฐจริงหนอ ที่ตั้งแต่คิดทำบรรพ

มา ความตายได้เป็นสมบัติของคนทั่วไป, ความตายเป็น
 ทักษะของธรรมชาติของสัตว์ชั้น และเป็นที่ซ่อนเร้นของพาล
 ชน. ความตายเปรียบเหมือนกลีบใบไม้ที่ร่วง: ผู้ตาย
 ไปแล้ว คือผู้กลีบใบไม้. ส่วนเรายังไม่ตายก็เท่ากับยัง
 เรือลอยอยู่.”^๑

จะอธิบายถึงการปฏิบัติในลัทธิเต๋า. สภาพเดิมของ
 มนุษย์สืบมาจากธรรมชาติโดยตรง หรือเป็นส่วนแท้ของ
 ธรรมชาติส่วนหนึ่ง, เพราะฉะนั้น จึงเป็นกรณีกึ่งที่จะพึง
 รักษาสภาพไว้ให้บริสุทธิ์. จะปฏิบัติสถานใดจึงจะรักษา
 ไว้ได้หมดจด? พึงปฏิบัติได้โดยอนุวรรตน์ตามทำนอง
 คลองมหาสมุทรคือธรรมชาติผู้ให้กำเนิด. ธรรมชาติ
 ย่อมดำเนินเป็นกลาง ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง, เพราะฉะนั้น
 บัณฑิตผู้เห็นแจ้ง จึง ปฏิบัติตนให้เป็น กลาง อย่าง อูเบกซา

๑ ข้อความที่อ้าง ของเดิมผูกเป็นเรื่องมีตัวผู้ ชัก
 ถามและอธิบายทำนองนิทานวัตถุ แต่ในต้นคดเพียงอธิบาย
 มาไว้เท่านั้น.

กล่าวคือไม่ตำเนิร คน ด้วย มี ความมุ่งหมายไว้: ต้อง
 อนุวรตนให้เ็นไปตามความ รู้สึก ที่เกิดขึ้นในปัจจุันขณะ
 นั้น โดย ธรรมทำให้ เมาะ เาะ กับ สภาพ ที่ แวดล้อม อยู่.
 ธรรมชาติไม่มีเจตนาพยายาม, บัณฑิตก็พึงทำตนเช่นเดียว
 กัน. ธรรมชาติไม่กระทำหรือร้น, บัณฑิตก็พึงปล่อย
 ให้เหตุการณ์เ็นไปเองตามวิธัธรรม, และมีมยัสถ์ใน
 เหตุการณ์ตามแต่ธรรมชาตจะบรรดา. ความทะเยอ
 ทะยาน ความคิดหาบาย ความกำหนัดยินดี ความ
 ัคนรณแสหา หรือมุ่งในสิ่งใด ๆ ก็ตามที่เป็นของภายนอก
 เหล่านัลวเ็นเหตุให้ธรรมชาตเิมของมนุษย์มัวหมองเ็น
 มนทิน, จึงควรละเล็ให้ ส้น, เหตุด้วยเ็นลักษณะของ
 มนุษยที่ไมเ่ไม่เ็นไปตามธรรมชาตที่อำนวยไว้. ลักษณะ
 ที่ธรรมชาตอำนวยไว้คืออะไร? ท่านว่าลักษณะนั้น คือ
 ความมีสภาพตามธรรมชาตเิ่มอไม่เปลี่ยนแปลง, บริสทธิ
 ใสสะอาดปราศจากมนทิน, มีความเที่ยงตรงไม่มีสิ่งอื่น
 เื่อปนมาแต่กำเ็น. ลักษณะที่ไมเ่เ็นไฉน? ท่าน

ว่าคือลักษณะที่เจือปนด้วยความฉลาดเฉลียว ไม่ซื่อตรง
 กล้องแก๊ง และเต็มไปด้วยมายาล่อลวง โอนเอียงไปโดย
 ความนิยมตามสมัยกาล. ชักตัวอย่าง: ธรรมชาติของโค
 กัมเขและกบตันแยก, ม้ากัมขนครองรังมีตนไม่แยกเป็น
 กบ: นี่เป็นลักษณะแท้ตามธรรมชาติ. การที่เขาเหล็ก
 ยังเหียนไล่ปากม้า และเจาะจมูกโคสนสะพาย นี่คือลักษณะ
 ไม่แท้ของธรรมชาติ. สรุปความ: การพยายามใด ๆ
 ที่จะเพิ่มเติมให้ดีหรือให้ผิดแผกไป กว่าที่ สภาพเดิมมีอยู่
 แล้วตามธรรมชาติ ก็เป็นการกระทำอันฝ่าฝืนกฎของ
 ธรรมชาติโดยตรง. และถ้าฝ่าฝืน ก็ต้องรับผลร้ายทุกข์
 โทมนัสตามเหตุที่ใดกระทำ. ถ้าจะแย้งว่าธรรมชาติของ
 มนุษย์ย่อมเจริญ, ถ้าพยายามเหาะเหิรเติร์ฟ้ามิเป็นการ
 ฝ่าฝืนธรรมชาติหรือ? เห็นจะต้องแก้ว่า ถ้ามนุษย์คน
 คว้าหาลักษณะของธรรมชาติโดยแท้จริงได้แล้ว แล้วก็
 เหาะไต่อย่างเรอบินเป็นต้น, หาเป็นการฝ่าฝืนไม่ เพราะ

ประติษฎ์แบบอย่างให้เหมาะเจาะกับสภาพของกินฟ้าอากาศ
ตกอยู่ในขอบวงของธรรมชาตินั้นเอง.

อธิบายถึงวิธีปกครองตามแบบเก่า. “อย่ากระทำการ
อะไร ๆ เพราะกลัวการกระทำสิ่งนั้น ๆ. อย่ากระทำการสิ่ง
ไม่จำเป็นจริง ๆ อย่าลืมนึกว่าความมุ่งหมายอันใหญ่ ๆ ของ
การออกกฎข้อบังคับก็คือทำให้ธรรมชาติผ่องใสไปนั่นเอง. จง
ปล่อยใจให้ธรรมชาติจัดการเอง, อย่าไปขัดขวาง ไม่ว่า
การนั้นจะเป็นไปในหมู่ในคณะในวิทยาและจรรยา. ถ้า
ดำเนินการได้ดังนี้ พลเมืองก็พอใจในสันติสุข พ้นจากการ
แตกร้าง กบฏ จลาจล. ข้อใหญ่ใจความ: อย่าทำ
สิ่งไรอันจะเป็นปัจจัยให้กระทบกระเทือนต่อความเรียบร้อย
ของเดิม, เครื่องมือของเดิมเป็นของหาย ๆ ง่าย ๆ ก็
อย่าเพียรแสวงหาเครื่องมือที่ยุ่งยากมาเปลี่ยนแทน, การ
ออกบัญญัติหาปัจจัยสำหรับซ่อมกำลัง ก็เท่ากับ การหา
อุปาย, เพราะการหาอุปายทำให้วิเศษขึ้นเช่นนั้น เป็น
เหตุให้เกิดการสำรวจ ต่อเป็นสะพานให้เกิดการทะเยอ

ทะยานและการไม่สันโดษ. ความลัษแห่งการให้เกิดสุข
จะพบได้ ก็ที่มีใจสงบเรียบ ๆ ง่าย ๆ และสันโดษ. การที่
จะปฏิบัติให้ได้ผลดังกล่าว ก็ต้องทำกายวาจาใจให้ โอนไป
ตามธรรมชาติจริง ๆ.”

เมื่อลัทธิตามความมุ่งหมายเป็นดังข้างต้นนี้, ผู้เลื่อม
ใสศรัทธาในหลัก ก็คงอยู่ในบ้านในเมืองไม่ได้แน่: ต้อง
ออกไปอยู่ป่าแต่ลำพังโดดเดี่ยวอย่างฤษัชไพร. เพราะ
ฉะนั้น ในนิยายจีน เราจึงอ่านพบพวกเต้าหิยน์อยู่ในป่า
บ่อย ๆ. แต่ที่มีฤทธิเดชล่องหนหายตัวมของวิเศษต่าง ๆ
นั้น เป็นเต้าหิยน์ในลัทธิเต้าช้งเลื่อนหลักมาในตอนหลัง.
ตามปกติ เต้าหิยน์ในลัทธิเต้าของเดิม มักแสวงหาตัวเวก
เป็นเทพานัก, หรือมีฉะนั้น ก็เป็นหยกห่วยทมกเขาปลอม
ปกคลุมร่มวันด้วยพฤกษชาติ และมีห้วยน้ำลำธารไหล,
บำเพ็ญกิจโดยวิธินานสมาบัติ สงัดอารมณ์ สงบรัก สงบ
ช้ง, เพื่ยรตคความกำหนัดยินดี และความปรารณาคันรณ
เสียสัน, ให้ห่างพ้นจากสิ่งเกาะเกี่ยวอันเป็นไปในทาง

โลกย์. ดังนั้นเท้ายืนนบกฤษักเป็นอนเทยบไควาคล้ายคลึงกันจริง ๆ, จะมีการลอกแบบคัตความคิดกันบ้างหรือไม่ นั่นเป็นหน้าที่ของประวัติศาสตร์.๑

ต่อไปนี้จะนำ ตัวอย่าง สุภาษิต ของลัทธิเต๋า บางข้อจาก คัมภีร์ของเต๋าเรียกว่าเต๋าเตกเกงมากล่าว, เพราะสุภาษิต เหล่านี้บางข้อเป็นคำสั่งสอนที่ไม่แพ้ของศาสนาอื่น:—

“จงตอบแทนความชั่วด้วยความดี” สุภาษิตบทนี้มีมานานแล้วว่าได้มีผู้นำไปถามความเห็นของขงจื้อ. ขงจื้อท้วงว่า “ถ้าเช่นนั้นจะตอบแทนความดีด้วยอะไร? ควรตอบแทนความดีด้วยความดี, แต่ควรตอบแทนความชั่วด้วย ยุติติธรรม.” ขงจื้อกล่าวเช่นนั้น น่าจะมุ่งไปในทางโลกมากกว่าทางธรรม. ตามประวัติแล้วว่าขงจื้อก็เล่าจื้อได้พบกันครั้งหนึ่ง, แต่ความเห็นของศาสดาทั้งสองไม่ร่วมกัน

๑ แต่เทยบไคว ตรงกับวิราคารธรรม ร้อยบทของมรรตฤหรี ซึ่งพระยาอริยไตรปิฎกพิมพ์เป็นพระลักในการปลงศพมารดา.

และต่อมาสองลัทธิก็ไม่ถกกัน. แต่ก็ให้นำเอาความคิด
ความอ่าน ตลอดจนพิธีทองเหลืองกันและกัน ไปใช้รวมๆ
กัน จนจับจับแยกออกได้ยาก.

เล่าจื๊อกล่าวว่า “เท่าคือความดีของสามัญชน และ
เป็นอภิลักษณ์ของพาลชน.”

“ผู้ใดรู้จักผู้อื่น ก็เห็นยัณห์; แต่ผู้ใดรู้จักตน
ก็เป็นผู้ ตันแล้ว. ผู้ใดชนะคนอื่น ก็เป็นผู้ แข็งแรง ;
แต่ผู้ใดชนะตน ก็เป็นผู้ มืด. ผู้ใดรู้จักพอ ผู้นั้น
เป็นคนมี. ผู้ใดเมื่อตายแล้วยังมีผู้ระลึกถึง, ผู้นั้น
ก็อยู่คำฟ้า. ไม่มีบาปไรหนาเท่ากับยังเห็นให้แก่
ความปรารถนาคืนรน, ไม่มีทุกข์ไรหนักกว่าความไม่
สันโดษ. ไม่มีพิษร้ายยิ่งกว่าความโลภ. เพราะ
ฉะนั้น ความเป็นผู้ สันโดษ รู้จักเพียงพอ จึงเป็นความ
พอที่ยั่งยืนอยู่ตลอดเวลาน.” ๑

๑ เทียบธรรมบทในทางข้อความก็คล้ายคลึงมาก.

“มอยู่สามสิ่งที่เขาเห็นว่าประเสริฐซึ่งข้าพเจ้าต้องการพและถนอมไว้. สามสิ่งนั้นคือกรุณา มัธยัสถ์ และเจียมตัว.”

“สิ่งที่ดีอันเป็นที่สุดในโลกนี้ ย่อมบารบไว้ได้ซึ่งสิ่งทั้งหลายที่แข็งแรงที่สุด กล่าวคือ ไม่มีอะไรที่พาที่อ่อนเท่านั้น แต่ทำให้ทำลายของอันแข็งแรงที่สุดได้ (เช่นกัศป็นกร่อน).”

“ลักษณะเลิศของความดีก็เหมือนน้ำ เพราะนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลง.”

“เมื่อมีกฎข้อห้ามมาก, ประชาชนก็ยิ่งจนลง. เมื่อประชาชนล้าสมทรวัยสมบัตไ้มาก, ความประพฤติก็ทรามลง. เมื่อมนุษย์สามารถในวิชาเกินไป, ก็มีสิ่งอุตริแปลก ๆ เกิดขึ้น. เมื่อมีการลงโทษหนักเกินไป ผู้ร้ายก็มีมากขึ้น. เมื่อใด บัณฑิตกล่าวว่า ‘ข้าพเจ้าไม่ได้ทำอะไร,’ ประชาชนก็ประพฤติตนดีเอง; ‘ข้าพเจ้ารักความเจียมตน,’ ประชาชนก็ซื่อตรงตนเอง; ‘ข้าพเจ้าไม่เกียตกรัน,’ ประชาชนก็มั่งมีเอง; ‘ข้าพเจ้าไม่มีความ

ปรารภนา,' ประชาชนก็มีความเป็นอยู่โดยเรียบง่าย ๆ
 ของตนเอง."

"บัณฑิตอยู่ในโลก มีกายสงบเสถียร, แต่นำใจมี
 มุกตาอยู่แก่สิ่งทั่วไป. ประชาชนเลื่อมใสและเอียงหูไป
 หาท่าน, ท่านก็ถือว่าประชาชนเหล่านั้นคือบุตรของท่าน."

"ผู้ใดคดทวนไว้ได้ ต่อคำเลียดลัทธิว่าของประเทศ
 ชาติตน, ก็เป็นบิดาแห่งดินแดนนั้น. ผู้ใดคดทวนไว้ได้
 ต่อภัยพิบัติของบ้านเมืองตน, ผู้นั้นก็เป็นเจ้าโลก."

ลัทธิเต๋าต่อมาถึงสมัยราชวงศ์ซัน กลายรูปจากหลัก
 ที่กล่าวไว้ข้างต้น: เกิดมีการแสวงหาน้ำอมฤตและของ
 วิเศษต่าง ๆ. ครั้นพระพุทธศาสนาเข้าไปประดิษฐานใน
 ประเทศจีน ในชั้นต้น กะทบกระทบเป็นปรกัยคู่แข่งชนชน
 กับลัทธิเต๋า, แต่ต่อมาก็เป็นไมตรีกัน, ต่างอยู่เคล้าละ
 ประปนกันไปได้ ไม่มีการแก่งแย่ง, ต่างฝ่ายเลี่ยนแบบอย่าง
 แห่งกันและกัน. จนปัจจุบัน พิชิตกระทำหรือหลักทนายถอ
 ึ่งทำรวม ๆ กันไป เช่น วิทวาอารามและนักบวชก็ค

การสวดมนต์ภาวนาหรือพิธีใด ๆ ก็ดี, ลัทธิเต๋าหันหา
ให้คล้ายคลึงกับพระพุทธศาสนา อย่างลัทธิลามา^๑

พระพุทธศาสนามีไตรรัตน์, ลัทธิเต๋าก็มี เรียกว่า
สามเซ่ง (ไตรสัทธ) คือ พระผู้บริสุทธิ์ทั้งสาม ได้แก่
เล่าจื่อ พ้วนโกสี (ผู้สร้างโลกในเรื่องไซเก็ก) และ
เส็กเซียงชองเต. และยังมีองค์สามอีกอย่างหนึ่งเรียกว่า
สามหงวน (ไตรมุล) ได้แก่ ฟ้า คิน และมณย์. ส่วน
ทวยเทพและภูตผจญในตอนที่ลัทธิเต๋ามาตกคน ถึง
จะเห็นได้ในเรื่องนิยายต่าง ๆ ของจีน, คนที่มชอเสียง
ของจีน เมื่อตายไปแล้ว ยังมีผู้ซึ่งนิยมขนานลัทธิเต๋

๑ ฎภาค ๓ ตอน ๒

๒ ที่โรงพิธีกินแจตรอกพระยาไกร มีรูปสามเซ่ง มี
ชอเป็นอีกอย่างหนึ่งคือ ย้อเก็กเทียนจ้ง (เล่าจื่อ) ง่วน
สัเทียนจ้ง และท่งเทียนกาจื่อ (ทั้งสองคนหลังนมเรื่อง
อยู่ในห้องสิน)

ยกขึ้นเป็นเทพหรือเจ้า อย่างเช่นเจ้ากวอนอเป็นตนซ่งเรยก
 ว่ากวอนต, เพราะฉะนั้น จึงมีจำนวนเจ้ามากนกก. การนับถือ
 เช่นนี้ไม่ใช่มีแต่จีน ถึงประเทศชาติอื่นก็เหมือนกัน
 เขาให้ชื่อว่า ฮีโร วอร์ชิป (Hero Worship) แปลว่า
 การบูชาวีรบุรุษ, และการยกมนุษย์ ทศายแล้วขึ้นเป็นเทพ
 ให้ชื่อว่า อปอธีโอสิส (Apotheosis). นอกจากนี้ ลัทธิ
 เตารุ่นใหม่ยังมีคติอยู่ว่าเจ้าจอแม่ตบชนธิแล้ว ก็ยังอวตาร
 มาเกิดในประเทศจีน มีนามและรูปร่างต่าง ๆ ตามยุค
 ในยุคใดลัทธิเตาเสื่อมเร็วลง, เจ้าจอก็อวตารมาพนลัทธิ
 ให้บริสุทธิ์ผ่องใสขึ้นอีก, ทำนองเป็นพระพุทธรูปเจ้ามาตรัส
 ฉะนั้น.

พุทธศาสนา^๑มหายาน— พระพุท^๒ทศ^๓ศา^๔สนา^๕ที่^๖นับ^๗ถือ^๘
กันในประเทศจีนเป็นฝ่ายมหายาน และเป็นชนิก^๙ท^{๑๐}ม^{๑๑}
ล^{๑๒}ทธิ^{๑๓}ของ^{๑๔}จีน^{๑๕}เอง^{๑๖}เขา^{๑๗}เจ^{๑๘}อป^{๑๙}น^{๒๐} อย่าง^{๒๑}เด^{๒๒}ียว^{๒๓}ก^{๒๔}บ^{๒๕}ล^{๒๖}ทธิ^{๒๗}ล^{๒๘}าม^{๒๙}ะ^{๓๐}ของ^{๓๑}
ทิเบต มี^{๓๒}ล^{๓๓}ทธิ^{๓๔}บ^{๓๕}อน^{๓๖}ปะ^{๓๗}เช^{๓๘}า^{๓๙}เจ^{๔๐}อป^{๔๑}น^{๔๒}ฉ^{๔๓}นั้น^{๔๔}.

ตำนานภายนอก^๑ล^๒ทธิ^๓—การ^๔ณ^๕ที่^๖พระ^๗พุ^๘ท^๙ศ^{๑๐}ศา^{๑๑}สนา^{๑๒}เข้า^{๑๓}ไป^{๑๔}
ประ^{๑๕}ท^{๑๖}ิษ^{๑๗}ฐ^{๑๘}า^{๑๙}น^{๒๐}ใน^{๒๑}ประเทศ^{๒๒}จีน^{๒๓}นั้น ตาม^{๒๔}ตำ^{๒๕}นา^{๒๖}น^{๒๗}โดย^{๒๘}ย^{๒๙}่อ^{๓๐}ก^{๓๑}ล^{๓๒}่า^{๓๓}ว^{๓๔}่า^{๓๕}
เม^{๓๖}อ^{๓๗}ร^{๓๘}าว^{๓๙} พ.ศ. ๖๐๐ พระ^{๔๐}เจ้า^{๔๑}เม^{๔๒}่ง^{๔๓}เต^{๔๔}ใน^{๔๕}ราช^{๔๖}ว^{๔๗}ง^{๔๘}ค^{๔๙}ั^{๕๐}น^{๕๑} โอร^{๕๒}ส^{๕๓}
พระ^{๕๔}เจ้า^{๕๕}ซ^{๕๖}ัน^{๕๗}ก^{๕๘}อง^{๕๙}บู^{๖๐} (เร^{๖๑}อง^{๖๒}ต^{๖๓}ัง^{๖๔}ฮ^{๖๕}ัน) ทรง^{๖๖}ส^{๖๗}ู^{๖๘}บ^{๖๙}ิน^{๗๐}ว^{๗๑}่า มี^{๗๒}ป^{๗๓}ฏิ^{๗๔}มา^{๗๕}กร^{๗๖}
ท^{๗๗}อง^{๗๘}ค^{๗๙}ำ^{๘๐}ข^{๘๑}นา^{๘๒}ค^{๘๓}า^{๘๔}ไ^{๘๕}หญ^{๘๖}่^{๘๗}ล^{๘๘}อย^{๘๙}มา^{๙๐}จาก^{๙๑}ส^{๙๒}ว^{๙๓}ร^{๙๔}ร^{๙๕}ค์^{๙๖} พอ^{๙๗}ถึง^{๙๘}พระ^{๙๙}รา^{๑๐๐}ช^{๑๐๑}ว^{๑๐๒}
ป^{๑๐๓}ฏิ^{๑๐๔}มา^{๑๐๕}กร^{๑๐๖}นั้น^{๑๐๗}ก็^{๑๐๘}ห^{๑๐๙}ยุ^{๑๑๐}ค^{๑๑๑} แต่^{๑๑๒}แ^{๑๑๓}ว^{๑๑๔}ง^{๑๑๕}ไป^{๑๑๖}มา^{๑๑๗} ข^{๑๑๘}น^{๑๑๙}ค^{๑๒๐}็^{๑๒๑}ย^{๑๒๒}ร^{๑๒๓}มี^{๑๒๔}ร^{๑๒๕}ค^{๑๒๖}ั^{๑๒๗}ม^{๑๒๘}ส^{๑๒๙}ว^{๑๓๐}
ไ^{๑๓๑}ส^{๑๓๒}ว^{๑๓๓} เบ^{๑๓๔}อง^{๑๓๕}ก^{๑๓๖}า^{๑๓๗}ย^{๑๓๘}มี^{๑๓๙}แสง^{๑๔๐}อา^{๑๔๑}ท^{๑๔๒}ิ^{๑๔๓}ย^{๑๔๔}์^{๑๔๕}แ^{๑๔๖}ล^{๑๔๗}ะ^{๑๔๘}แสง^{๑๔๙}จ^{๑๕๐}ิน^{๑๕๑}ท^{๑๕๒}ร^{๑๕๓}. พระ^{๑๕๔}เจ้า^{๑๕๕}
เม^{๑๕๖}่ง^{๑๕๗}เต^{๑๕๘}ค^{๑๕๙}ก^{๑๖๐}พระ^{๑๖๑}ห^{๑๖๒}ั^{๑๖๓}ย^{๑๖๔}. อ^{๑๖๕}ำ^{๑๖๖}มา^{๑๖๗}ต^{๑๖๘}ิ^{๑๖๙}ย^{๑๗๐}ค^{๑๗๑}ัน^{๑๗๒}ห^{๑๗๓}ึ^{๑๗๔}ง^{๑๗๕} ๑^{๑๗๖}ถ^{๑๗๗}า^{๑๗๘}ย^{๑๗๙}พ^{๑๘๐}ยา^{๑๘๑}กร^{๑๘๒}ณ^{๑๘๓}ว^{๑๘๔}่า^{๑๘๕}
ป^{๑๘๖}ฏิ^{๑๘๗}มา^{๑๘๘}กร^{๑๘๙}นั้น^{๑๙๐}ค^{๑๙๑}ือ^{๑๙๒}ฉ^{๑๙๓}า^{๑๙๔}ย^{๑๙๕}าล^{๑๙๖}ก^{๑๙๗}ิ^{๑๙๘}ย^{๑๙๙}ณ^{๒๐๐}์^{๒๐๑}แ^{๒๐๒}ห่ง^{๒๐๓}อ^{๒๐๔}ง^{๒๐๕}ค^{๒๐๖}์^{๒๐๗}พระ^{๒๐๘}พุ^{๒๐๙}ท^{๒๑๐}เจ้า^{๒๑๑}ใน^{๒๑๒}อ^{๒๑๓}ิน^{๒๑๔}ค^{๒๑๕}็^{๒๑๖}ย^{๒๑๗}.
พระ^{๒๑๘}เจ้า^{๒๑๙}เม^{๒๒๐}่ง^{๒๒๑}เต^{๒๒๒}ค^{๒๒๓}ท^{๒๒๔}ร^{๒๒๕}ง^{๒๒๖}เ^{๒๒๗}็น^{๒๒๘}ป^{๒๒๙}ณ^{๒๓๐}ก^{๒๓๑}ิ^{๒๓๒}ม^{๒๓๓}ิ^{๒๓๔}ค^{๒๓๕}ต^{๒๓๖} จ^{๒๓๗}ิง^{๒๓๘}ค^{๒๓๙}ร^{๒๔๐}ส^{๒๔๑}ไ^{๒๔๒}ช^{๒๔๓} ใ^{๒๔๔}ห^{๒๔๕}ี^{๒๔๖}ราช^{๒๔๗}บ^{๒๔๘}ร^{๒๔๙}ม^{๒๕๐}
ไ^{๒๕๑}ป^{๒๕๒}ล^{๒๕๓}ย^{๒๕๔}แ^{๒๕๕}ส^{๒๕๖}ว^{๒๕๗}ง^{๒๕๘}เร^{๒๕๙}อง^{๒๖๐}พระ^{๒๖๑}พุ^{๒๖๒}ท^{๒๖๓}เจ^{๒๖๔}า^{๒๖๕}น^{๒๖๖}ใ^{๒๖๗}ห^{๒๖๘}ี^{๒๖๙}ไ^{๒๗๐}ค^{๒๗๑}ว^{๒๗๒}า^{๒๗๓}ม^{๒๗๔}ซ^{๒๗๕}ค^{๒๗๖} เ^{๒๗๗}พ^{๒๗๘}ระ^{๒๗๙}ก^{๒๘๐}่อน^{๒๘๑}

๑ ข^๑าง^๒แ^๓ห่ง^๔ว^๕่า^๖เ^๗็น^๘อน^๙ุ^{๑๐}ชา^{๑๑}

หนานักทรงโต ยินเกียรติคุณในองค์พระพุทธเจ้าในอินเดีย
มาแล้ว^๑ และเป็นโอกาสให้ พระองค์จะได้ทรงทราบความ
เป็นไปของพวกคาคชาศิษยต่าง ๆ ทางอาเซียกลาง เพราะ
มีการกระด้างกระเดื่องจะเป็นอันอยู่แล้ว. ราชบุรุษที่ไป
สืบครั้นรวม ๑๘ คน ได้ออกจากกรุงลกเอียงเคียวไป
ตามทางเข้าสัทธิปาเซียกลาง, แล้ววกลงใต้ทางทิศตะวันออก
เฉียงเหนือของอินเดีย; ต้องเผชิญภัยไถ่รับความ
ลำบากแสนเข็ญไม่น้อย จนบรรลุแคว้นมคธ. ราชบุรุษ
เหล่านั้นได้รวบรวม พระธาตุ และคัมภีร์ ต่าง ๆ ไว้ ได้เป็นอัน
มาก, จึงอัญเชิญสิ่งเหล่านั้นมาชาวกลียประเทศจีน
พร้อมด้วยภิกษุ ๒ รูป. เพราะฉะนั้น วัดแรกที่สร้าง
ขึ้นในนครลกเอียงจึงได้ชื่อว่า วัดม้าขาว (แปะม้าซือ),
และวัดที่สร้างขึ้นภายหลังในทอน ก็ใช้นามเช่นเดียวกัน.
ภิกษุสองรูปที่ไปประเทศจีนในคราวนี้ รูปหนึ่งชื่อ กาศยป

๑ แสดงว่าก่อนหนาน ในเมืองจีนคงมีผู้ทราบเรื่อง
พระพุทธศาสนาบ้างแล้ว.

มาตงค์ จินเรียกว่า เจียโมเตง (เกียเหี้ยโมเตง), อีก
รูปหนึ่ง ชื่อโคภรณ์ หรือภรณ์ สำเนียงจีนว่า ชีฮวยลัน
(จุฟาลัน).

กาศยปมาตงค์ผู้นั้นเป็น พราหมณ์ ชาว มัชฌิม
ประเทศ เมื่อหนุ่มปรากฏว่ามีปัญญาเฉลียวฉลาด มี
ความเพียรแก่กล้า ชอบศึกษาอรรถคัมภีร์ เพื่อแก้
ปัญหาที่มีอยู่ในนั้น. ต่อมา ประเทศน้อยแห่งหนึ่ง (ไม่
ปรากฏชื่อ) อัญเชิญกาศยปมาตงค์ไปเทศนาอธิบายข้อ
อรรถในคัมภีร์สุวรรณประภาสสูตร (กิมกวางเม่งเก่ง หรือ
กิมกวางม่งกิม—เป็นคัมภีร์ของพระพุทธันตรยาน).^๑ ขณะ
นั้น มีประเทศใกล้เคียงเป็นขาคักยกทัพไปตีบ้านเมืองซึ่ง
กาศยปมาตงค์กำลังเทศนาอยู่, แต่ก็ไม่สามารถลวงล้าง
พรมแดน เพราะด้วยอำนาจทิพย์อย่างหนึ่งบันดาลทัน
ทันไว้. ขาคักให้ โหรพิจารณา ดู ก็ทราบเหตุผล,
ยังเกิดความเลื่อมใสใจเฝ้าแล้วส่งขบวนารุกราน, ทันใด

นั้น ก็เคลื่อนทัพหลวงเข้าไปไต่, ไปถึงนคร เห็นพระเจ้า
แผ่นดิน และเสนาม้ายกำลัง สงบ นั่งเฝ้าไตรตรึงษ์ธรรม.
พวกข้าศึกก็เข้าไปฟังข้าง, ได้ทราบในธรรมกลับใจ
หมด ในขณะนั้นเองที่ราชบุรุษจีนไปพบ, จึงได้อัญเชิญ
กาศยปมาตงค์ไปยังประเทศจีน. แต่กาศยปมาตงค์ไป
อยู่ในประเทศจีนไม่นานเท่าไรก็ถึงมรณภาพ.

โคกรณ^๑ ภิกษุรูปหนึ่ง ก็ว่าเป็นชาวมัชฌิมประเทศ
เหมือนกัน, เป็นผู้มียศญาเดียวกษัตริย์มาแต่หนุ่ม ชอบ
ศึกษาพระธรรมวินัย, สามารถท่องจำพระสูตรและพระ
วินัยได้คล่องแคล่ว เป็นผู้ไม่ชอบอยู่ในที่เคี้ยว: ต้องการ
จาริกไปเผยแผ่พระศาสนาในนานาประเทศ. แต่พระเจ้า
แผ่นดินในประเทศที่โคกรณอยู่ ไม่ประสงค์ให้โคกรณ

๑ ใน *Eitel's Handbook of Chinese Buddhism*
ว่าชื่อ ธรรมภิกษุ, และคำว่าโคกรณหรือภารณ เป็นชื่อ
ในทิเบตเรียก. ใน *Beal's Buddhist Literature* เรียก
ว่า ธรรมานนท์.

ไปนอกประเทศ, เพราะฉะนั้น โศภณ จึงรอบตามกาศยป
 มาตงค์ไปประเทศจีน (บางแห่งว่าตามไปที่หลัง). ท่าน
 ผู้นี้^๕อยู่ในประเทศจีน ช้านาน จน อายุได้ ๖๐ ปี จึง ถึงมรณ
 ภาพ. ท่านทั้งสองนี้เป็นผู้แปลคัมภีร์พระพุทธานุศาสนาสู่
 ภาษาจีนเป็นประถม จึงนับว่าเป็นผู้สามารถมาก; เพราะ
 การแปลธรรมะจากภาษาหนึ่งมาอีกภาษาหนึ่ง ในชั้นแรก
 ไม่ใช่เป็นของง่ายเลย, ต้องประกอบด้วยความเพียรและ
 ศรัทธาจากลาซึ่งไม่น้อย. คัมภีร์ที่แปลขึ้นในคราวนี้ เรียก
 ในภาษาจีนแต่จิวว่า ซุชยเจียงเกง แปลว่าสูตร ๔๒ ภาค.
 สูตรนอรรถกถาจารย์จีนเก่า คัดคัดตอนจากคัมภีร์ต่างๆ,
 เพราะกาศยปมาตงค์เล็งเห็นด้วยปัญญาอันลึกซึ้งว่าประชา
 ชนจีนในครั้งนั้นพึงแรกจะรู้จักพระพุทธานุศาสนา ควรจะ
 คัดธรรมบทและเข้าใจง่ายจากคัมภีร์ ต่าง ๆ มารวมไว้ใน
 ทีเดียว สำหรับเป็นหนทางให้เจริญศรัทธา, จึงมิได้
 แปลคัมภีร์โดยละเอียดไว้.

ตามธรรมเนียม ลัทธิศาสนาที่เข้าไปแผ่ในประเทศที่

ลัทธิศาสนาพื้นเมืองอยู่แล้ว ก็ย่อมจะต้องประสพอุปสรรค
ในเรื่องลัทธิของเดิมที่พยายามคัดค้านไม่ยอมให้ลัทธิใหม่
เข้าไปเป็นที่ยอมรับของมหาชน, แต่ในที่สุด พุทธตามประวัติ
นี้ ลัทธิเก่าก็ต้องพ่ายแพ้ไปเอง โดยอาศัยสัจปาฏิหาริย์
ธรรมของลัทธิใหม่. เพราะฉะนั้น พุทธศาสนาของจีนจึง
มีตำนานเรื่องบรรพชิตในลัทธิเก่าทำการขัดขวาง. ใน
ตำนานนั้นมว่า:—

ในการที่ราชบุรุษ นำพระธรรมคัมภีร์ พร้อมด้วย ภิกษุ
สองรูปไปถึงกรุงลกเอียง, พระเจ้าเม่งเต้ มีพระหทัย
ปราโมทย์, โปรดรับรองเป็นอันดี, แล้วทรงสร้างวัด
ม้าขาว สำเร็จในเดือน ต้น แห่งรัชกาลปีที่ ๑๔ (พ.ศ.
๖๑๔), พระองค์จึงให้ มีการสมโภชมหกรรม เป็น
การใหญ่. ขณะนั้น บรรดาบรรพชิตเก่ารู้สึกไม่พอใจ
ในการนี้, จึงจัดให้ ผู้แทนไปเฝ้าพระเจ้าเม่งเต้, ขอให้
ทบทวนคุณวิเศษของลัทธิศาสนาทั้งสอง. พระเจ้าเม่งเต้
โปรดให้ มีการประชุมถือน้ำของวัดม้าขาว. พวก

บรรพชิตเหล่านั้นนำคัมภีร์และเครื่องใช้ในพิธีเข้าไปประดิษฐานไว้บนแท่นบูชาเบื้องตะวันออก, ส่วนพระคัมภีร์และพระพุทธรูป และ พระพุทธรูปปฏิมากร ของ ฝ่าย พระพุทธรูปศาสนา พระเจ้าเม่งเต๋ทรงจัดให้ประดิษฐานไว้ในหอแก้วเจ็ดประการอยู่เบื้องตะวันตก.

ขณะนั้น บรรพชิตเหล่านั้นกราบลงคะเฑาะพาดแท่นบูชา สวดอ้อนวอนขอความศกฺกสิทธฺจากผู้เป็นใหญ่ใน ฟากฟ้า ตามลัทธิตน, แล้วเอาไม้จันทน์วางกองลงบนแท่น เผาคัมภีร์เก่า โดยหวังว่าเมื่อเผาไหม้เป็นเถ้าหมดแล้ว ท่านนั้นจะกลายเป็นคัมภีร์ ชนอีก และลอยอยู่ท่ามกลางอากาศเห็นเป็นมหัศจรรย์เหมือนอย่างที่ท่านเคยแสดงมาแล้ว; แต่ในครั้งนั้น การอัศจรรย์นั้นหาปรากฏขึ้นไม่, แม้มันตรบทเคยเล่าขานจนเจนใจในครั้งนั้นกล่อมหมึกร่ายมิได้. อมาตย์คนหนึ่งเห็นเหตุการณ์ดังนั้น จึงกล่าวแก่บรรพชิตซึ่งกำลังทำพิธีไม่สำเร็จว่า “การทดลองของท่านไม่สำเร็จแล้ว, การขอเวียงของท่านนั้นเท็จ; ศาสนาซึ่งมาจากประเทศ

ตะวันตกจึงเป็นศาสนาที่แท้จริง.” พอพูดขาดคำ ทันใดนั้น
 บรรพชิตเฝ้าก็ล้มลงทำกาละกิริยา. ขณะนั้นพระพุทธรูป
 วิษณุก็ปรากฏมีรัศมีหาสี^๑ พวยพุ่งขึ้นไปในอากาศ
 ปกคลุมเบื้องบนแห่งสถานที่ประชุมไปทั่ว, แลมีเสียง
 ค่ำยแสงกล่าวกุแสงสุริย. ฝ่ายพระภาคยปรมาตงค์ ซึ่ง
 สำเร็จเป็นอรหันต์มาแต่ก่อนหน้านั้นแล้ว ก็แสดงอิทธิ
 ปรชาติหารยล่อยขึ้นไปในอากาศ, แสดงอิริยาบถ ยืนเตรนัง
 นอนให้เห็น.

ขณะเดียวกัน มีฝนดอกไม้แก้วโปรยปราย ลงมา.
 บรรดาผู้ อยู่ใน ที่ นั้น รู้ สึก ซาบซึ้ง ปรมาโมทย์หาที่ เปรียบ
 มิได้. เมื่อพระภาคยปรมาตงค์กำลังนั่งมาในอากาศ, พระ
 ชรรฆานนท์ (โคภรณ์) แสดงเทศนา: มหาชนในที่นั้น
 ก็ยังเกิดความเลื่อมใสถวายตนเป็นพุทธมามกในพระศาสนา
 รวมทั้งพวกเฝ้าหิณด้วย ๖๒๐ คน. ส่วนที่ถึงขออุปสมบท

๑ แปลกทรงสี่เบญจพรรณ, ไม่ใช่สี่พรรณ.

ก็มีไม่น้อย รวมทั้งราชวงศ์ด้วย. ได้มีการถวายของ
แก่พระคัมภีร์เป็นธรรมเนียมมาถึง ๓๐ วัน, ถัดจากนั้นก็ได้อ
สร้างอารามขึ้นอีก ๑๐ แห่ง: อยู่ในพระนคร ๓ แห่ง
นอกพระนคร ๗ แห่ง.

พระพุทธศาสนาในประเทศจีน ถัดกาลที่กล่าวข้างต้น
ในระยะสองร้อยปีเศษ ไม่มีเหตุการณ์พิเศษ คงเจริญ
เป็นลำดับมา. ลุ พ.ศ. ๘๗๖ ในสมัยราชวงศ์ฮั่นจิ่ว
ราชวงศ์นี้ได้รื้ออนุญาตให้อุปสมบทได้ทั้งชายหญิง. ที่ใน
นครลกเอียงเอง ว่ามีวัดอยู่ในสมัยนั้นไม่น้อยกว่า ๔๒ วัด.
ถึง พ.ศ. ๙๒๔ ประชาชนจีนภาคตะวันตกเฉียงเหนือใน
ลี้ส่วนน้อยอยู่ในพระพุทธศาสนา ถึง เก้าส่วน. พระเจ้า
แผ่นดินในราชวงศ์ถังจีน และ ฮั่นจิ่ว มีความเลื่อมใสใน
พระพุทธศาสนา; พระเจ้าแผ่นดินองค์หนึ่งยังได้ออก
ผนวช. ครั้นสิ้นราชวงศ์จิน ประเทศจีนเกิด
จลาจล, พระพุทธศาสนาก็ถูกเบียดเบียนได้รับความเดือด
ร้อนด้วย, จนถึงรัชกาลพระเจ้าบูเต๋ ในราชวงศ์เหลียง

(เรื่องน้ำซ่ง) พระพุทธศาสนามีความเจริญรุ่งเรืองมาก เพราะพระเจ้าปิตุทรมีศรัทธาและได้เคยออกบรรพชาเป็นหลวงจีนถึง ๓ ครั้ง ขณะบำรุงพระพุทธศาสนาเป็นอัครศาสนูปถัมภ์ เพราะฉะนั้น ในลัทธิมหายานจึงขนานนามพระองค์ว่า เป็นพระเจ้าอโคกของจีน. ในรัชกาลของพระองค์ โพธิธรรมเถระ (ซึ่งในลัทธิมหายานถือว่าเป็นมหาเถระองค์ที่ ๒๘ สืบต่อจากองค์พระพุทธเจ้า และเป็นพระมหาเถระองค์ต้นของจีน) ไปสู่ประเทศจีน (พ.ศ. ๑๐๗๐), และอาศัยอยู่ในกรุงน้ำเกีย (น่านิง). โพธิธรรมเถระนี้สำเนียงจีนว่า พู้ไธตย์โม (ปัตตาโม=โพธิธัมโม) หรือเรียกย่อลงมาเป็นตย์โมโจชือ^๑. จักเล่าเรื่องราวของท่านผู้นี้ในตอนหลัง.

ลุตม์ยราชวงศ์ถัง พระพุทธศาสนาแพร่หลายและ

๑ มีรูปอยู่ในวัดมังกรกมลาวาส วิหารหลังกลางในตึกกระจกด้านซ้ายของคนดู หลังพระประธาน เป็นรูปหลวงจีนมเหศวร.

ความเจริญ. ประสพภัยเพราะพวกศาสนาขงโจและลทธิ
 เท้าเบียดเบียด. พระเจ้าถึงเตล้าเชียงไปทางศาสนาขงโจ
 เพราะมือมาตย์โปรตปราณคอยกรวยทูลยงส่งเสริมให้ทรง
 เกลียคซึ่งพระพุทศาสนา. ถึง พ.ศ. ๑๑๗๐ พระเจ้า
 ถึงเอนราชสมบัติแกไทจง (ลิซัน). พระเจ้าถึงไทจง
 ภายหลังทรงเลอมใส่ในพระพุทศาสนา เหตุด้วยทรง
 สิบว่าไคเสด็จไปเมืองนรก, จึงตรัสอาราธนาให้หลวงจีน
 เขียนจึงไปสืบศาสนาในประเทศอินเดีย (มีเรื่องอยู่ในไซอัว
 แล้ว). เมื่อหลวงจีนเขียนจึงกลับจากประเทศอินเดีย, พระ
 เจ้าถึงไคจงโปรดให้มีการสมโภชเข็นมหรรรรม; แล้วตรัส
 ตั้งให้หลวงจีนททรงความรู้ช่วยหลวงจีนเขียนจึงแปลคัมภีร์
 ต่าง ๆ ที่นำไปจากประเทศอินเดีย. นอกจากนั้น หลวงจีน
 เขียนจึงยังไคถวายรายงานการเคิรทางที่ไปประเทศอินเดีย.
 หนังสือรายงานการเคิรทางนั้นชื่อว่า ไซเซียงกั ซึ่งเป็นระบะเคิร
 ทางโดยปกติ, ผิดจากเรื่องไซอัวหรือไซอวกั ซึ่งบรรพชิต
 เท้าเป็นผู้แต่งขึ้น เป็นชะนิตเรื่องอ่านเล่น อิงอาศัยความจริง

ในหนังสือเล่มต้น. หนังสือไซเซย์กัของหลวงจีนเหียนจิ่ง
 ในที่กล่าวถึงภูมิประเทศต่าง ๆ ในอาเซียงกลางและอินเดีย
 ตลอดจนสถานบริโวกะเจียตามบันทึกปราชญ์ชาวตะวันตก
 สืบสวน ปรากฏว่าข้อความที่เชื่อถือได้ถูกต้องมาก. เพราะ
 ฉะนั้น ชาวตะวันตกจึงถือว่าหนังสือของหลวงจีนเหียนจิ่งมี
 ค่ามาก เพราะได้ความรู้ในเรื่องภูมิประเทศและพงศาวดาร
 ความเป็นไปของ พระพุทธศาสนาใน อินเดีย สมัยนั้นได้เป็น
 อย่างดี ซึ่งจะหาจาก ที่อื่นได้ไม่ค่อยเต็มที, นอกจากนี้ พระ
 เจ้าดังไทจงยังทรงทำการติดต่อกับประเทศอินเดีย. พระเจ้า
 หรรษวรรณะ^๑ เคยตรัสใช้ให้ราชทูตไปเจริญทางพระราช
 ไมตรกับพระเจ้าดังไทจง, และพระเจ้าดังไทจงก็ทรงส่ง
 ราชทูตเป็นการตอบแทนไปถึงสองครั้ง. แต่ราชทูตที่ไป
 ครั้งหลังซึ่งมีอมาตย์ ชื่อ เฮงเอียงแสะ (ต้องเหียน
 เฉ) เป็นหัวหน้า ไปยังไม่ถึงอินเดียก็ได้อุบายข่าวว่า
 พระเจ้าหรรษวรรณะ^๑ พระชนม์เสียแล้ว ราชสมบัติตกแก่คนอื่น

แย่งชิงไป. เช่งเอี้ยยงแซะรวบรวมทหารในฉิบเตไค้เล็กน้อย,
ยกไปจับผู้แย่งชิงราชสมบัติไค้ และคุมตัวเป็นชะเลยไป
ประเทศจีน.

ถัดมาพระพุทศศาสนาในประเทศจีนไค้ ประสพอันตราย
และสวสดี แล้วแต่พระเจ้าแผ่นดินทรงเลื่อมใสในลัทธิไค้
ก็ทรงยกย่องลัทธินั้น และเบียดเบียนพละทิ้งเป็นปรกษ
กัน; เพราะฉะนั้น จึงมีการแข่งขันของวิชาความรู้กัน
ในระหว่างลัทธิเต๋าและพุทศ, และต่างฝ่ายอ้างว่าเป็นผู้ชนะ.
จนถึงรัชสมัยราชวงศ์หังหวน พระเจ้าหุ้ยไค้ชาน (ฮุค
บัตเลียดในเรื่องเม่งเฉียว) ทรงเลื่อมใสในพระพุทศศาสนา
มาก, เพราะฉะนั้น พระพุทศศาสนาจึงมีความเจริญขึ้น
เป็นพิเศษ. แต่พระพุทศศาสนาครั้งนั้นเข้าไปในลัทธิลามา
ของฉิบเต, เพราะพระเจ้าหุ้ยไค้ชานเป็นชาติศาตาทรงทราบ
และคุ้นเคยกับลัทธิอยู่แล้ว, ทรงเห็นว่า ถ้าทะนุบำรุงลัทธิ
ลามา ก็จะเป็นประโยชน์แก่การปกครองเขมสามัคคี
บรรดา ชาติศาต ในพระราชอาณาจักร อันกว้างขวาง ของ

พระองค์ได้^๕ เพราะฉะนั้น ลัทธิลามะจึงเข้ามาผนวกกับ
 พระพุทธศาสนาในประเทศจีนระคนกันออกชั้นหนึ่ง, ^๑ กระทำ
 ให้มีการเปลี่ยนแปลงในหลักพิธีผิดแผกไป จาก ของ เดิม.
 ถึงสมัยราชวงศ์หมิง พระเจ้าแผ่นดินในราชวงศ์นี้ ก็
 อนุวรตน์ราชกรณียกิจเหมือนอย่างพระเจ้าแผ่นดินใน ราช
 วงศ์หงวน กล่าวคือออกขุน^๖ลัทธิลามะต่อมา. พระเจ้า
 แผ่นดินองค์แรก (จู๋ฮงยู่) ก็ปรากฏว่าเดิม ก่อนได้ราช-
 สมบัติ ทรงผนวชเป็นหลวงจีนอยู่, ครั้นเมื่อปราบดาภิเษก
 เป็นราชาแล้ว, ก็ทรงทะนุบำรุงพระศาสนาเป็นอย่างดี.
 ในรัชกาลนี้ หลวงจีนนิกาย^๗มีครบครันไว้ และไม่ต้อง
 อยู่ในวัด, ทางราชการได้ออกประกาศ ห้าม ถึง สอง
 ครั้ง แต่ไม่สำเร็จ กลับจะมีจำนวน ทวี ขน. สาเหตุ
 ที่เกิดมี หลวงจีนชนิดนี้^๘จะ เนื่อง มา จาก ลัทธิ ลามะ,
 เพราะมี นิกาย ลามะ บาง นิกายใน ลัทธิ นั้นไม่ได้ ประพฤติ

๑ ดูเรื่องในภาค ๓ ตอน ๒.

พรหมจรรย์,^๑ และนักบวชชนิกันในราชวงศ์หรงนั้นก็เกิด
 มชฌิณ^๒ขึ้นแล้ว, จึงทำให้หลวงจีนบางพวกถือเอาแบบอย่าง
 บ้าง. พระเจ้ายงลัก (เอียนอ่อง) พระเจ้าแผ่นดินองค์ที่
 สามแห่งราชวงศ์เหม็งก็เลื่อมใสในลัทธิลามะ, ถึงกับ
 อาราธนา ศาสตรจารย์ผู้คณิกายเคลุกปะอันเป็นนิกายใหญ่
 ของลัทธิลามะในทิเบต ให้ไปประเทศจีน. ศาสตรจารย์
 ปฏิเสธไม่ยอมไป แต่ส่งลามะรูปหนึ่งชื่อหีบลิมาไปแทน.
 ท่านผู้นี้พอไปถึง พระเจ้ายงลักก็อัญเชิญให้ทำพิธี
 วิญญาณไปสู่สุคติภูมิ (กงเต็ก) ให้แก่บุรพราชวงศ์ของ
 พระองค์. ในการทำพิธีคราวนั้น ยังเกิดการ อัจฉรย์
 ต่าง ๆ พระเจ้ายงลักทรงเลื่อมใสแก่กล้า ตั้งลามะหีบ
 ลิมา มีราชทินนามว่า “ไต้บ้อฮวยอ้วงไซทไต้เชียนจื่อ
 ไต้ยู่ค” แปลว่าเจ้าแห่งมหาธรรมวาทัน พระพุทธเจ้าแห่ง

แทนสีขาว^๑ และให้เป็นมหาสังฆนายกในบรรดาหลวงจีน
ทั่วอาณาจักร. ในปัจจุบันนี้ ลามะผู้สืบตำแหน่งนี้ก็ยังมี
อยู่ในประเทศจีน.

ถึง พ.ศ. ๒๑๘๗ ประเทศจีนเปลี่ยนวงศ์กษัตริย์เป็น
ราชวงศ์เซ่ง. พระเจ้าซุ่นตี้ปฐมกษัตริย์ทรงกวาดชนในลัทธิ
ศาสนา, มีการตรวจและจำกัดจำนวนหลวงจีน. ที่เขมรเวลานั้น
ก็กะเพาะแต่ที่ทรงเห็นว่าหลวงจีนบางหม่บางนิกาย ประพฤติ
ตนเสื่อมทรามลง มีพระประสงค์จะปลดลัทธินั้น, เพราะ
พระองค์ทรงว่า “พระพุทธโอวาทเป็นของบริสุทธิ์สะอาด
แท้จริง. ผู้ใดเคารพบูชาพระองค์ด้วยใจบริสุทธิ์ผ่องแผ้ว
เปี่ยมด้วยศรัทธา ก็จะมีผลถึงความสุข.” พระเจ้าคังฮิ
ราชโอรสพระเจ้าซุ่นตี้ซึ่งสืบราชสันตติวงศ์ ผูกใจในลัทธิ
คริสต์อยู่หน้อยหนึ่ง, ภายหลังกลับเลื่อมใสในลัทธิขงจื้อ,

๑ ฤดูกาล ๒ หน้า ๑๔๕, หรืออมิตายุสสุตรภาษา
ไทย ของพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าฉานนันท.

แต่มีไ้โตะเลียบพระพุทศาสนาที่เคียว, ไ้โตะนํารุงวิควา
อารามกัหลายแห่ง. สรปความ: พระเจ้าแผ่นดินใน
ราชวงศ์เซง แม่จะเลอมไ้ในพระพุทศาสนาที่, แต่
มิไ้เออเพอยังไป กว่า พระเจ้าแผ่นดินใน ราชวงศ์ ก่อน ๆ,
เพราะทรงจำกัดจำนวนหลวงจีน ตั้งกำหนดชอขบคยเข้ม
งวดในการบวช, เป็นเหตุให้บุคคลเลียงประกาศ. เกิด
มีหลวงจีนชนิตมึครอบครว มาก จน จน พระเจ้า เคยนหลง
(ไ้สในราชวงศ์เซง) ต้องตั้งพระราชกำหนดขบคยว่า ถ้า
จะเป็นหลวงจีนก็ตองประพฤติพรหมจรรย์, มิฉะนั้นก็ต้อง
เป็นคฤหัสถ์. จะตำเนิรตนเป็นชนิตหลวงจีนมัครอบครว
ไมไ้ได้. แต่ต่อมาด้วยเหตุบางประการ ทรงลดหย่อน
พระราชกำหนดนี้ อนุญาตให้ คงมีหลวงจีนจำพวกมึ
ครอบครวไ้ได้ แต่ต้องมีเหตุผลอันสมควรไปแสดง.

อนึ่งควรกล่าวไว้ในที่นี้ด้วยว่า พระพุทธศาสนาของจีน และลัทธิลัทธิขงจื๊อและมอชโกเลีย พดถึงหลัก มีลักษณะผิดกันมาก, หากไปรวมกันอยู่ จึงปะปนกันไปได้,

แต่พวกคฤหัสถ์ของที่กระทำ ทุขออกจะคล้ายกัน. พระพุทธรูป
ศาสนาของจีนนำไปจากประเทศอินเดียโดยตรง ; ส่วนลัทธิ
ลัทธิเต๋าเป็นอีกอย่างหนึ่ง คือไปจากทิเบต ดังได้เล่าไว้
ในภาค ๓ ตอน ๒ แล้ว. สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ทางแห่งใน
ประเทศจีน หลวงจีนและนักบวชลัทธิเต๋าไปนมัสการร่วมกัน.
ในวัดจีน ทางที่ก็มีรูปบูชาและการสวดของลัทธิเต๋ายกย่อง.
แต่ตามปกติแล้ว ถึงปนกันอยู่ก็แยกไว้คนละส่วน.

ตำนานภายในลัทธิ — ต้นเหตุที่เกิคมลัทธิมหายานั้น
และมีหลักข้อธรรมข้อปฏิบัติขึ้นประการไรบ้าง ได้เล่าไว้
ในภาค ๓ ตอน ๑ แล้ว, และพระพุทธรูปศาสนาที่เข้าไป
ในประเทศจีนนั้นเป็นมหายาน ; เพราะฉะนั้น บรรดาคัมภีร์
ต่าง ๆ ทางนิกายนี้แม้ในอินเดียบางคัมภีร์ของเดิมจะสาบ
สูญไปแล้ว, ก็ยังมีอยู่ทางข้างจีนซึ่งรักษาสืบต่อไว้ได้.
แต่ต้องระลึกไว้ขอหนึ่งว่า นอกจากจีนจะรักษาคัมภีร์ของ
เดิมไว้ได้ก็ดี แต่จีนย่อมนำความคิดความอ่านของจีน
เองเข้าไปปนอยู่ในความนับถือด้วย ดังจะเห็นได้ต่อไป.

ในบรรดาอาจารย์เจ้าลัทธิชาวอินเดียนผู้ส่งสอนคัมภีร
 ยาน มีอยู่ ๓ ท่าน ซึ่งจีนนับถือมาก คือ อัครโฆษ (จีน
 เรียกว่า ม้าเม้ง), นาการชุน (เล่งชิว หรือ ล่งชู),
 และวสุพันธุ (ชชีน) คิษย์นาการชุน.^๑ อัครโฆษผู้นี้
 ได้เล่าประวัติไว้ในภาค ๓ ตอน ๑ หน้า ๘๓ ว่า เป็น
 ชาวเมืองสาเกตในแคว้น อโยธยา และเป็น ราชครูของพระ
 เจ้ากนิษกะ. เดิมอัครโฆษเป็นราชครูอยู่กับพระเจ้ากรุง
 ปาฏลิบุตร, พระเจ้ากนิษกะยกไปตั้งกรุงปาฏลิบุตรได้ ขอ
 รับตัวอัครโฆษไปจากพระเจ้ากรุงปาฏลิบุตรแทนเงินค่าถ่าย
 คินเมือง. แต่ในหนังสือของจีนมีพิสดารออกไปว่า อัครโฆษ
 เป็นพราหมณ์ ภายหลังกลับใจมานับถือพระพุทธศาสนา
 แล้ว ได้พยายามที่จะทำลายล้างลัทธิพราหมณ์. อัครโฆษ
 เป็นคิษย์ของปารศวะมหาเถระ ซึ่งเป็นประธานในการทำ

๑ ท่านเหล่านี้ จีนนับถือว่าเป็นพระโพธิสัตว์.

ถึงคายนาคครั้งพระภิกษุ^๑ ในประวัติว่า ครั้งหนึ่ง
 ปารศวะออกจาก ภาคเหนือ ขึ้นเตี้ย ลงไป สู่มัธยม ประเทศ,
 เห็นพระภิกษุสงฆ์ ไม่สามารถจะลั่นฆ้อง คือไม่กล้าตีฆ้อง
 รัยโต้เถียงปัญหาธรรมแห่งศาลาณกับเคียรถียตนหนึ่ง ซึ่ง
 มีความสามารถในธรรมกถึก. เคียรถียตนนั้นคือ อัสวโหมย.
 เมื่อปารศวะทราบพฤติการณ์ดังนี้ จึงส่งให้ลั่นฆ้อง, แล้ว
 ทำการถามโต้แก่ ปัญหาธรรมกับอัสวโหมย. อัสวโหมย
 แพ้ย่อมตนเป็นศิษย์ของปารศวะ. ปารศวะจึงส่งสอนพระ
 พุทธศาสนาให้แล้วก็กลับไป. ส่วนอัสวโหมยยังอยู่ในมัธยม
 ประเทศ มีชอลือชาปรากฏมากและเป็นผู้ตนคิดให้มีคนตร
 ฐินในลัทธิพิน. เมื่อพระเจ้ากนิษกะยกไปตีกรุงปาฏลิบุตร
 ได้ และก่อนหนำรบตัวอัสวโหมยมาตั้งเล่าไว้ข้างต้น, พระ
 เจ้ากรุงปาฏลิบุตร มีพระประสงค์จะทรงแสดงความสามารถ
 ของอัสวโหมย, ได้ทรงเลือกม้า ๗ ตัว ตรัสให้จัดไว้ใน
 ที่แห่งหนึ่งและให้ม้อคอาหารไว้ ๖ วัน, แล้วนำมาไปยัง

ที่ซึ่งอัครโฆษกำลังแสดงธรรมเทศนาอยู่ และนำ肴
อาหารไปให้ม้าทั้ง ๗ ตัวกิน. แต่ม้าไม่กิน กลับน้ำตาไหล
เพราะไต่ยืนธรรมเทศนา; เพราะฉะนั้น จึงได้นามว่า
อัครโฆษ คือเสียงบรรลือแห่งม้า. แต่ในที่อีกแห่งว่า
อัครโฆษ มีเสียงดุเสียงม้าย่อมดังกังวาลไกล จึงได้นาม
ว่า อัครโฆษ^๑.

อัครโฆษรจนาคัมภีร์ ไวโรหิงหะ คือคัมภีร์ศรัทธา
บาท (การตนชนแห่งศรัทธา) จึงเรียกว่าคัมภีร์
ชีชนัน อันเป็นหลักสำคัญในลัทธิมหายาน. คัมภีร์
นี้พระภิกษุชื่อ ปรมารถ (จีนให้ชื่อว่า จินต) ชาวนคร
อุชเชนในอินเดียซึ่งไปเผยแผ่ลัทธิศาสนาในประเทศจีน เมื่อ

๑ วิชาต่างประเทศมาเป็นของจีน ใช้แปลเอา
ความมาโดยมาก เช่นชื่อนี้แปลว่าเสียงม้าร้อง ก็ให้
ชื่อในภาษาจีนว่า ม้าเม้ง, เพราะฉะนั้น จึงสังเกตได้ยาก
ว่าคำเดิมเป็นอะไร, แต่ที่ใช้อย่างเอาเสียงมาตรง ๆ ก็
มี เช่น (ลำเนียงภาคกลาง) = ยัมโล่ ยมราช.

พ.ศ. ๑๐๕๑ ได้แปลออกสู่ภาษาจีน เมื่อ พ.ศ.
 ๑๐๕๓ ประชาชนจีนที่ไต่รับการศึกษาย่อมศกษาศึกษาจน
 ค่เหมือนมากกว่าคัมภีร์ อิน.

ตามลัทธิมหายาน พระพุทธเจ้าเกิด พระโพธิสัตว์ กต
 ย่อมมีจำนวนมากมายเหลือคณนา ได้มีมาแล้วและสืบท่อ
 กันมาแต่กาลก่อนย้อนถอยหลังขึ้นไปจนหาเขตคัมภีร์ได้ พระ
 พุทธเจ้าเป็นองค์สำคัญที่สุดในมหายานคือ พระอมิตาภะ
 (โอนิโทยุค = อมิโตพุทธ) ซึ่งนาการชนเป็นผู้ริเริ่ม
 ให้สาธุชนบูชา. และพระโพธิสัตว์องค์สำคัญก็คือ พระ
 อวโลกิเตศวรหรือกวนอิม ซึ่งวสุพนธเป็นผู้ส่งเสริม.
 เพราะฉะนั้น นาคารชนและวสุพนธจึงเป็นผู้ที่พุทธศาสนิกชน
 ในประเทศจีนนับถือมาก นับเนื่องในจำพวกมหาเถระ.
 (ตามคติมหายานมีมหาเถระสืบท่อในพระศาสนา นับพระ
 มหากัสสปเป็นองค์ที่ ๑ พระอาณนทเป็นองค์ที่ ๒ เรื่อย
 เป็นลำดับมา นาคารชนเป็นท ๑๔ โพธิธรรมเป็นท ๒๘
 ถัดจากโพธิธรรมแล้วเป็นชาติจีน ทางฝ่ายหินยานก็มี

เหมือนกัน เรียกว่า อาจริยปรมิปรา (คัมภาวงศ์).
 ขางทมหาเถระเหล่านั้น พระเจ้าแผ่นดินทรงตั้งให้ตำแหน่ง
 เรียกว่า กักซอ หรือ มหาราชครู. ประวัติของท่าน
 ทั้งสองนี้และเรื่องพระพุทธรเจ้าอมิตาภะและโพธิสัตว์อวโลกิ
 เตศวร ได้เล่าไว้ในภาค ๒ และภาค ๓ แล้ว.) ในนิกาย
 เซงไท้ (จึงตฺ—แปลว่า ประเทศสกุไล คือแดนสุชาวดี)
 นับถือพระอมิตาภะพุทธร และอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์กับ
 พระมหาสถามะปราชิตโพธิสัตว์ (ไต้ซู้) มากกว่า
 พระพุทธรเจ้าและพระโพธิสัตว์องค์อื่นๆ และสร้างปฏิมากร
 ทั้งสามนี้สำหรับบูชาไว้ในวิหาร (ตามปกติพระประธาน
 ในวิหารจีนมีสามองค์เสมอ จะทราบว่าเขื่อนวักของนิกายไ
 กัฟิจารณารูปพระปฏิมากรทั้งสามเป็นหลัก).

เมื่อภาคยปมาตงค์และโคภรณ์ไปประเทศจีนไม่ปรากฏ
 ว่าจะมีมุ่งหมายประกาศลัทธิศาสนาในนิกายใด, ความ
 ประสงค์ก็คงต้องการจะเผยแผ่พระพุทธศาสนาเท่านั้น ไม่
 จำกัถว่านิกายไหน. แต่อาศัยเหตุที่พระพุทธศาสนาใน

ประเทศอินเดียในสมัยนั้นมีอยู่หลายนิกาย พระพุทธศาสนา
 ในประเทศจีน จึงต้องมีคติเป็นไปตามนิกายของผู้ที่ไปเผย-
 แผ่. ผู้ที่ไปเผยแผ่ในชั้นต้นย่อมเป็นพระภิกษุชาติอินเดีย
 หรือชาติใกล้เคียงอินเดีย. ครั้นเมื่อพระพุทธศาสนาไปประ-
 คิษฐานในประเทศจีนได้ประมาณ ๒๐๐ ปี, จึงเกิดมีคณา-
 จารย์ชาวจีนผู้หนึ่ง อันกระทำให้พระพุทธศาสนาของจีน
 เปรื่องฟูเป็นผลให้คลี่คลายขยายรุดออกไปอีก. ท่านผู้นี้คือ
 ชูยเอียง (ชยุเอ๋น) ชาวมณฑลเซียมไฮ (ซันซี). ชูยเอียง
 เดิมเป็นเตาหีนิน, ภายหลังเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาและ
 ส่งเสริมนิกายเซงโทขึ้น อันเป็นนิกายใหญ่พิเศษไปกว่า
 นิกายอื่นทางคติมหายาน. แท้จริง นิกายเซงโทนี้ไ้มี
 มาก่อนสมัยชูยเอียงแล้ว, แต่ชูยเอียงนำเอา ความ คติ
 ความอ่านตลอดจนข้อและคำใช้ ของลัทธิเต๋า เข้าไปแทรก
 ไว้ด้วย.

บรรดาพระภิกษุที่ไปเผยแผ่ พระพุทธศาสนาใน ประเทศ

จีน มีมากร่วมกัน มีทั้งชาวอินเดียและชาวประเทศ
ใกล้เคียงอินเดีย. เพราะฉะนั้น พหุศาสนาของจีนจึง
เป็นลัทธิมากนิกายรวมกัน. คัมภีร์กัมมทงมหายานและ
หินยานเคล้าคละกันไป, กระทำให้สังเกตแยกให้เห็นเด่น
ชัดว่าเป็นของนิกายใดได้ยาก. แต่ในหนังสือกล่าวที่สำคัญ
สองท่านท่านนี้ คือ:— ภิกษุชื่อ อันติเกา และ กุมารชีพ
ซึ่งสำเนียงจีนว่า จีโมโลจี.

ภิกษุอันติเกานี้เป็นเชื้อโอรสของพระเจ้าแผ่นดินปาถีย
(*parthia* เป็นประเทศ ชาติตกคัก ครั้งโบราณ อยู่ภาค
เหนือของเปอร์เซีย), เมื่อพระบิดาสิ้นพระชนม์แล้ว,
กุมารอันติเกาไม่ไยดีในราชสมบัติ ขอลวายเป็นพระขีตุลา,
แล้วออกบวรวรรพชาเป็นภิกษุ จาริกไปในแดนต่าง ๆ, ใน
ที่สุดไปถึงประเทศจีน (พ.ศ. ๖๕๒), และไม่ช้าก็สามารถ
เรียนภาษาจีนได้ จึงได้แปลพระคัมภีร์ต่าง ๆ มีคัมภีร์
อามิตายุรวิหิต (ขัณเฑียร (เหลียง) ชิวเกง = สูตร
แสดงพระผู้มีอายุกาลอันหาเขตต์มิได้ ว่าด้วยเรื่องพระ

อามิตาภะ) เป็นต้น. ส่วนคัมภีร จินมีประวัติพิเศษของ
 ท่านผู้หนึ่งที่ครั้งหนึ่งได้ไปมณฑลทกวางต้งเพื่อ
 ไปหาผู้ซึ่งในชาติก่อนเคยเป็นเพื่อนชอบพอรักใคร่กันมาก
 แต่มิได้พบ. เมื่อภิกษุอันสิเกาได้ไปตามถนน,
 ชายหนุ่มคนหนึ่งถือม้วนกระดาษเข้าทำร้าย; ภิกษุอันสิเกา
 มิได้โกรธเคืองถือโทษ, กลับยิ้มและปราศรัยว่า “ข้าพเจ้า
 มาทักเพื่อมาหาท่าน.” ชายหนุ่มคนนั้นคือเพื่อนของภิกษุ
 อันสิเกานั่นเอง. อีกครั้งหนึ่ง ภิกษุอันสิเกาเข้าไปในวัดซึ่ง
 มีชาวเถรวาทไปเคารพบูชากันมาก และสวดขอความคุ้ม
 ภัยจากสัตว์ร้ายตนหนึ่ง ซึ่งอาศัยอยู่ในแม่น้ำ. ภิกษุ
 อันสิเกาทราบดีว่าสัตว์ร้ายนี้จะถึงความตายในไม่
 ช้า, แต่เกรงว่าเมื่อตายแล้วจะทำให้ น้ำในแม่น้ำเน่าเหม็น
 จึงบันดาลให้สัตว์ร้ายนั้นลอยขึ้น จาก น้ำไป สู่ บึง แห่ง หนึ่ง
 ใน มณฑล ชวฺไฮ. แต่ก่อนหน้านั้น ภิกษุอันสิเกาได้ให้
 โอวาท เป็นภาษาชฺวี (ภาษาอะไรไม่ทราบ) แก่สัตว์นั้นซึ่ง
 พึงเข้าใจถึงกรรมของให้ และเพื่อมิให้สัตว์นั้นต้องไปเกิดตน

ทุกขเวทนาคืออยู่ในนรกอีก ฤๅษีอันลีเกาได้สร้างเจดีย์ (ทะ)
อุททิศส่วนบุญให้.

ฤๅษีทลอสซอกรูปหนึ่งคือกุมารชีพ (จีโมโลจิบ)
นั้นเป็นฤๅษีชาวอินเดีย, เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๔ ถูกจับเป็น
ชะเลยไปจากประเทศอินเดีย; เมื่อไปถึงประเทศจีน ก็มุ่ง
แปลคัมภีร์ต่าง ๆ ด้วยความเพียรแก่กล้า. ท่านผู้นี้ได้
แปลคัมภีร์ไว้มากเล่ม ๑ ซึ่งนับถือกันว่าเป็นคำแปลที่ชัด
เจนที่สุด.

บางคนจะได้อธิบาย ‘พระพุทธรเจ้า’ ตามความหมาย
ของมหายานจีน. คำว่า พุทธโธ ในสำเนียงจีนเรียกว่า
ชุกโต (ฝุคโต) ซึ่งนับว่ามีเสียงคล้ายคำเดิมมาก, แต่
ตามปกติมักจะใช้เรียกคำหน้าคำเดียวว่า ชุก (ฝุค).

๑ พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธรรมาโณทัย ได้ทรงแปล
คัมภีร์อัมิตายุสสุตตร ฉะบับ ของกุมารชีพนี้ไว้ในพากย์ไทย
เล่มหนึ่ง.

คำว่า ชุตินิฉวรธาธิบายว่า กัก คือความรู้อย่างชัดเจนและ
 สกกลโลก. ได้เล่าไว้ในภาคก่อนๆแล้วว่า พระพุทธรเจ้า
 ในลัทธิมหายานมีสองอย่าง คือ พระฉานิพุทฺธ และพระ
 มาณิพุทฺธ. พระฉานิพุทฺธ คือ พระพุทธรเจ้าเสวยสวรรค์.
 ส่วนพระมาณิพุทฺธ คือ พระผู้ปรากฏพระองค์เป็นมนุษย์
 ในมนุษยโลก เมื่อตรัสรู้แล้ว ก็เป็นพระไชยวงษ์ได้ชุต
 (พระศากยคฤหบดีแห่งแดนตะวันตก หรือสีขาวค้) เข้าอยู่
 ในหมู่พระยู่ได้ (พระผู้มาแล้วอย่างนั้น—ศากยค) หมู่ละ
 สามพระองค์ คือ เป็นพระผู้มีทพยลักษณะอันแท้ (จินหย).
 เพราะฉะนั้น พระพุทธรเจ้าจึงมีตรีกาย กล่าวคือ (๑) ขวบ
 ชิน (ฟาเซน) ได้แก่ธรรมกายอันเป็นสาระหรือภาวะ
 สำคัญของบรรดาพระพุทธรเจ้า เป็นกายอันจะให้เข้าสู่ความ
 รู้แจ้งซึ่งโพธิ, (๒) ปอชิน ได้แก่สัมโภคกายหรือ
 กายแห่งความบันเทิง กล่าวคือพระกายทิพย์ มีรัศมีรุ่งเรือง
 อันพระพุทธรเจ้าย่อมปรากฏให้เห็น, (๓) ชัวบ (ชัว)
 ชิน ได้แก่นิรมาณกายหรือกายอันนิรมิตบิดเบือนขึ้น คือ

ร่างมนุษย์ของพระพุทธเจ้าปรากฏลักษณะแท้จริง ของ พระองค์ ให้แลเห็น. และด้วยเหตุนี้ในวคจันจึงมีพระประธานสามองค์ ให้เขาหลักตรากาย. ตรากายภายหลังเลื่อนมา มีความหมายไปต่าง ๆ แล้วแต่้นิกายและสมัย.

อนึ่ง พระนามพระมหาสมณโคตมพระพุทธเจ้าทางฝ่ายมหายานย่อมขนานว่า เชกเกียหมอันชัค (คากยมนัพท) หาเรียกว่าโคตมไม่, ท่านองพระพุทธเจ้าทรงห้ามมิให้ใช้คำว่าโคตม ในเมื่อออกพระนามของพระองค์ ยกเหตุในเรื่องปฐมเทศนาตอนที่เสด็จไปโปรดปัญจวัคคีย์. ปัญจวัคคีย์กล่าวปฏิสันถารพระพุทธเจ้าโดยอาการอันเป็นอันหรือที่เสมอเป็นกันเอง ว่าโคตม, พระพุทธเจ้าตรัสว่าอย่าเรียกพระองค์ว่า โคตม เพราะพระองค์เป็นพระพุทธเจ้าแล้ว. แต่เหตุที่ใกล้ที่สุดน่าจะเป็นดังนี้: ชาตคักโขราณอยู่ในอาเชียกลาง เป็นชาตคักโขไรยพระพุทธศาสนาในคติมหายานไปก่อนอื่น; ชาตคักโขจึงเรียกพระพุทธเจ้าว่าคากยมนั. เพราะถือว่าเป็นมงคลนามตามชื่อของชาตคักโข

และเขาก็นำตัวอย่างสนิสนมกับ ศากยตระกูล ของพระพุทธ
เจ้า. ในโคเถกเรื่องสร้างโลกของจีนกล่าวว่า พระเชก
เกียมอนชัตตรัสใช้ ให้คนต่อเปงชาน้ำไปสร้างฟ้าและดิน.
พระเชกเกียมอนชัตตรัส คือ พระศากยมนพทอเจ้านั่นเอง
เพราะศิษย์ พระองค์ ทัมกล่าวในเรื่องนั้น องค์หนึ่งมีชื่อว่า
โอนัน ก็คือพระอานนท์. แต่ทำไมจึงปรากฏมีอยู่ก่อน
สร้างโลก, ถ้าระลึกคำอธิบายถึงพระพุทธเจ้าทัมพระ
ลักษณะเป็นตรีกายข้างต้นนี้ ก็คงจะหายสงสัย. ๑

กล่าว ถึง พระอมิตาภะพุทธเจ้า. พระอมิตาภะนี้
พุทธศาสนิกจีนนับถือมาก. ๒ ถ้าเข้าไปในวัดจีน, จะ
ต้องพบรูปพระอมิตาภะเสมอ: มักมีไว้เป็นพระประธาน
องค์กลาง, หรือมีฉนวนนี้ ก็ไว้ข้างขวาของพระปฏิมากร

๑ และเพราะเหตุนี้ จึงเกิดมีเรื่องทศกัณฐ์ไต่เต้า
พระพุทธเจ้า ดังที่ปรากฏในหนังสือมหาวิทยาลัย เล่ม ๖
ตอน ๓ (พ.ศ. ๒๔๗๑)

๒ ในอานันนิกายเรียกว่า อัยตา.

คากยมุนีพุทธเจ้า. เหตุไรจึงนับถือพระอมิตาภะมาก ?
 ก็เพราะมีคติไว้ว่า ถ้าผู้ใดระลึกถึงพระองค์โดยภาวนาว่า
 “ นาม โอนิโทยัค ” (นโม อมิโตพุทธ), ผู้นั้นแม้ทำ
 บาปไว้หนักก็จะหลุดพ้นบาปเข้าสู่สถานบรมสุขของพระองค์
 คือสวรรค์สี่ขาวดี อยู่ทางทิศตะวันตก (ไซยวงคิกลก
 ชั้ไก). พระอมิตาภะ มีพระโพธิสัตว์ทั้งสององค์ คือ
 พระอวโลกิเตศวร และ พระมหาสาณะปรายต์ (รวม
 เป็น หมู่พระยูไลสามองค์). อาศัยเหตุที่พระอมิตาภะ
 ตรัสเป็นพระฉานีพุทธแล้ว, พระองค์ไม่อวดมารมาใน
 มนุษย์โลกอีก, จึงต้องใช้พระโพธิสัตว์ทั้งสองเป็นผู้ลงมา
 ช่วยเหลือมนุษย์ที่ใดทุกข์. เพราะฉะนั้น พระนามของ
 พระอวโลกิเตศวรจึงเรียกว่า กวนซิม (กวนซียิน)
 หรือย่อลงว่า กวนอิม ซึ่งแปลคำจีนว่า พระผู้ไถ่เลี้ยง
 (ร้องทุกข์). พระกวนอิม ต่อมากลายเป็นพระโพธิสัตว์
 ผู้หญิงที่เรียกว่า กวนอิมเนี่ย (ยังมีชื่ออยู่ในเรื่องจีน
 บ่อย ๆ) ด้วยอาการอย่างไร ได้อธิบายไว้ในภาค ๒

หน้า ๑๔๔ และ ๑๔๗.

เมื่อพระพุทธศาสนาได้ไปประดิษฐานในประเทศจีนไ้
 ราว ๒๐๐ ปีเศษ มีความเจริญมั่นคงแล้ว, ผู้มีความ
 เลื่อมใสแก่ลัทธิของการจะศึกษาหาความรู้ ใน พระธรรม
 วินัยให้กว้างขวางออกไป, ก็เป็นธรรมดาที่จะต้องไป
 หาความรู้ ใน ประเทศอินเดีย ซึ่ง เป็นแดนเกิด แห่ง
 พระพุทธศาสนา. การเดินทางจากประเทศจีนไปประเทศ
 อินเดียใน สมัยนั้น ย่อม แวดล้อม ด้วย ภัย อัน ตราย
 ต่าง ๆ, แต่ผู้มีศรัทธาแก่กล้าก็ ยัง ยอม ผ่านอันตราย
 ไป, เพราะถือว่าถ้าไปถึง และได้ เห็น สถานที่ อัน เป็น
 บริโภคเจดีย์ ตลอดจนได้ พระสารีริกธาตุ พระ
 ปฏิมากรและคัมภีร์ต่างๆเพิ่มเติมเข้าอีก ก็จะเป็นบุญกุศล
 แร่หากุศลอันมาเปรียบมิได้ เพราะเป็นการสืบทอดพระ
 ศาสนาให้ ยืนยาว. ในบรรดาผู้ไปสืบศาสนาตลอดข้อ คือ
 หลวงจีนฮวงเฮียน (ฟาเหียน) หลวงจีนซ่งฮั่น (ซังยฺน)
 หลวงจีนงัซ (ฮึง) และหลวงจีนเหียนจั้ง (ถึง

ซัมจัง). ในหลวงจีน ๔ รูปนี้ หลวงจีนฮวยเซี่ยน และ หลวงจีนเทียนจิง ได้เขียนเรื่องราวระยะทางเดินไว้ โดยพิสดาร อันเป็นรื่องน่าอ่านที่สุด เพราะให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์ ของพระพุทธศาสนาในอินเดียสมัยนั้นไว้มาก, จึงมีแปล เป็นภาษาอังกฤษแล้วทั้งสองเจ้าของ.

เมื่อภิกษุโพธิธรรมไปประกาศศาสนาในประเทศจีน ณ พ.ศ. ๑๐๖๓, พระพุทธศาสนาในประเทศจีนนับว่าเฟื่องฟู มาก, เท่ากับโพธิธรรมยกเอาคัมภีร์มาจากอินเดียไป ในประเทศจีน เพราะพระพุทธศาสนาในอินเดียเสื่อมลง โพธิธรรม เป็น ภิกษุ อยู่ใน นิกายโยคจาร ซึ่งใน ภาษาจีน เรียกว่านิกายเซี่ยนจิง (จันจัง—ฉานนิกาย). โพธิธรรม ไปอยู่ในกรุงลกเอียงก่อน. มีประวัติกล่าวว่าครั้งหนึ่งพระเจ้า เหลียงบูเตตรัสแก่โพธิธรรมว่า “ตั้งแต่ข้าพเจ้าเสวยราช สมบัติมา ก็ได้สร้างวัดและพระคัมภีร์เป็นอันมาก กับ ได้ ขยายสมบท กลยตร บวช เรือน พระพุทธศาสนา ก็ไม่ น้อย ดังนั้นจะเห็นกุศลที่ข้าพเจ้าได้ทำสมใจ มากน้อยเพียงไร ?”

โพธิธรรมทูลสนองว่าไม่มีเลย. พระเจ้าเหลียงยุบแต่ละสิ่ง
 พระหัตถ์ ทรง ชักถาม ว่า เป็นไฉน. โพธิธรรม ทูลว่า
 “บรรดาสิ่ง^๑ที่พระองค์ใดทรงทำไว้แล้วเป็นของเล็กน้อย ยัง
 หาใช่กุศลอันแท้จริงไม่. กุศลแท้ คือ มีใจมุ่งแผ่
 ใสสะอาดตัดขาดซึ่งความทะเยอทะยาน. การแสวงหา
 กุศลอยู่ที่สละโลกออกบำเพ็ญตามสมาบัติ.” ที่โพธิธรรม
 กล่าวเช่นนั้น เพราะเห็นว่าในสมัยนั้นพระพุทธศาสนาจะ
 เฟื่องฟูก็จริง แต่มีมากนิกายด้วยกัน ไม่สามารถจะ
 ทราบได้ว่าจะดำเนินทางไร จึงจะรอดพ้นได้. โพธิธรรม
 เป็นภิกษุอยู่ในนิกายโยคจาร จึงเห็นว่าการบำเพ็ญตาม
 ย่อมทำให้จิตต์^๒มุ่งแผ่เห็นแจ้งในธรรม, การปริยัตตคือ
 ศึกษาจากคัมภีร์เท่านั้น จะให้จิตต์^๓มุ่งแผ่เห็นแจ้งใน ธรรม
 ไม่ได้. เพื่อให้การเป็นไปตามนี้ โพธิธรรมเองได้
 นั่งเข้าฌานหินหนา เข้าข้าง กำแพง เป็น เวลา นานถึงเก้าปี.
 นอกจากนั้นในเวลากระทำกิจต่าง ๆ เสร็จแล้ว, ก็เข้าฌาน
 เสมอเช่นนี้จนตลอดอายุขัย. โพธิธรรมได้กล่าวว่า

“พระพุทธานุศาสน์เป็นธรรมลักซง จะเปลลอกเป็นหนังสือ
ไม่กว้างขวางพอ; เพราะฉะนั้น การศึกษาจากข้อความ
ในคัมภีร์ ทำพิธิสวตมณตร์และประกอบกิจไร ๆ ก็ไม่
เห็นธรรมใดแจ่มแจ้ง, ต้องใช้ความตรึกนึกภาวนากระทำ
จิตให้สงบนิ่งเป็นนิตย์ ระวังว่าพระพุทธานุมาอยู่ใน
ดวงจิตต์ นั้นแหละจะเห็นธรรม, เพราะบ่อเกิดแห่งธรรม
ทั้งหลายอยู่ที่ใจจะบอกกันไม่ได้. การสอนเช่นแต่กรุย
ทางเท่านั้น.” ดังนั้นจะเห็นได้ว่าหลักของโพธิธรรมคฤลาย
กับหลักในอุปนิยัทบายตอน และใกล้เคียงกับหลักของเต๋า
มาก.

หลักทโพธิธรรมสั่งสอนดังนี้, แม้ผู้เลื่อมใส ยอม
ตนเป็นศิษย์เห็นด้วยเป็นอนมาก ถึงกับตั้งเป็นนกายใหญ่
นิกายหนึ่งก็ตาม, แต่ผู้ที่ไม่เห็นพ้องด้วยก็ยอมมีมาก
เหมือนกัน, เช่นหลวงจีนบางรูปที่มีความรู้ ในข้ออรธ
ธรรมลักซง เห็นว่าหลักนั้นมุ่งแคบไป จึงคิดดัดแปลงแก้ไข
หลักให้สมานรูปเข้ากับนิกาย ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสมัยนั้น:

มิให้เป็นอริต่อกัน. ในบรรดาหลวงจีนที่กล่าวว่ามีอยู่ป
หนึ่ง ชื่อ คีโค (จีไอ) เป็นชาวมณฑลอันฮุย เกิดเมื่อ
ราว พ. ศ. ๒๐๕๐ ปี, เดิมบวชเป็นหลวงจีนอยู่ในกรุง
นังกิง, ภายหลังย้ายไปอยู่ที่เขาเทียนไท่ ในมณฑล
จีเกียง, ต่อกายชนใหม่เรียกว่า เทียนไท่จิ้ง.

นิกายใหม่นี้มีหลักฝึกฝนตรงข้าม จากของนิกายโพธิ
ธรรม เพราะถือว่าการศึกษาระบบคัมภีร์เป็นของ
สำคัญ, แต่ไม่ใช่หมกมุ่นศึกษากันจนเกิน ถึงกับทอด
ทิ้งการบำเพ็ญภาวนา อันเป็นหลักสำคัญซึ่งต้องประกอบไป
ด้วยอีกประการหนึ่ง. แม้พระพุทธเจ้าจะปรากฏอยู่ในจิตต์
ทุกคน แต่ไม่เส้นทางให้เกิดญาณความรู้และใช้ได้, เพราะ
ฉะนั้น จึงต้องศึกษาพระคัมภีร์เพื่อกำจัดความเข้าใจผิด.
หลวงจีนคีโคมีความเชื่อว่า ถ้าตั้งความเพียรเรียนพระ
ธรรมคัมภีร์แล้วพิจารณาให้ลึกซึ้ง ก็จะทำให้เห็นว่าพระพุทธ
ศาสนาไม่มีหลักต่างนิกายเห็นเป็นพิเศษโดยเฉพาะกิจ แต่
กล้วนมีธรรมดาส่งธรรมอันแท้จริงร่วมกันได้. เมื่อเห็น

ดังนั้นแล้วจะบรรลุความเห็นแจ้งซึ่งของจริง, บังเกิดสันติสุข
 ราบซึ่งในดวงจิตต์. เพื่อเป็นหนทางแก้ผู้แสวงหาความ
 จริง หลวงจันตไคไคแสดงหลักซึ่งเป็นผลเกิดจากการ
 ศึกษาและการพิจารณาไตร่ตรองเป็นเวลาหลายปี คือแบ่ง
 พระธรรมคัมภีร์ ของ มหายาน ซึ่ง มีอยู่มากมาย ออกเป็น
 หมวด ๆ แล้วมีคำอธิบายเฉพาะหมวด หลักนี้มีผู้นิยม
 นิยดอกันในประเทศญี่ปุ่นและเกาหลีสืบมา.

หลักของหลวงจันตไค คือบรรดาพระพุทธรูปของ
 พระศากยมุนีพุทธเจ้าย่อมแบ่งได้ห้าสมัย, เพราะฉะนั้น
 พระคัมภีร์ จึงต้องแบ่งออกเป็นห้าหมวดตามระยะสมัย. เมื่อ
 แบ่งแล้ว, จะเห็นได้แจ้งว่า บรรดาอุบายอันเป็นหนทาง
 พันทุกซ์ ถึงแม้แสดงไว้ในนิกายต่าง ๆ หาเป็นการขัดกัน
 ไม่ แท้จริงกลับสมานรูปกันในตัว เป็นของแท้ถูกต้อง
 ควบกันทั้งนั้น.

หลวงจันตไค แบ่งหมวดธรรมออกเป็นห้ายุคดังนี้:—
 ยุคแรก นับแต่พระพุทธเจ้าตรัสแก่พระโฬิญาณเป็น

องค์ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วสามสัปดาห์ พระองค์
 ประทาน พระธรรมเทศนา แก่ บรรดาโพธิสัตว์ และทวยเทพ
 ซึ่งมีแจ้งอยู่ในคัมภีร์ ชั่วเจียมגע (ชั่วเย็นกิง = พุทธาวค
 สก มหาไวบลยสูตร)

ยุค ๒ เมื่อพระพุทธรูปเจ้าทรงเห็นว่า พระธรรมเทศนา
 ที่ทรงแสดงแก่โพธิสัตว์และเทวดาข้าง ตันนเย็นของ สังก
 ชนิก บากที่สามัญญชนจะเข้าใจได้, จึงทรงแก่ ให้ง่าย
 เข้า, เปลี่ยนเป็นทรงแสดงพระอริยสัจสี่ และพระอัฐังคิก
 มรรค. ผู้ใดค้ำเนิรตนตามพระธรรมที่ประทานไว้ นี้ ก็
 ย่อมบรรลุพระอรหัตตผล. ระยะเวลาตอนนี้มี ๑๒ ปี
 ถัดจากยุคแรก. คัมภีร์ของหินยาน คือพระธรรมชังประทาน
 เทศนาในตอนนั้น.

ยุค ๓ เมื่อพระพุทธรูปเจ้าทรงเห็นว่า สาวกของ
 พระองค์เข้าใจว่า พระธรรมอันแท้จริงมีอยู่เฉพาะในคัมภีร์
 ของหินยานถึงกล่าวไวข้างตน, พระองค์ จึงรับทรงแสดง
 ให้เห็นว่า พระธรรมของพระองค์ยิ่งมอมากกว่าเหลือคณนา

ล้วนเป็นทางให้บรรลุโพธิภูมิรู้แจ้งเหมือนกัน. ทั้งเท่า
 ททรงแสดงมาแล้ว เป็นแต่ภูมิของอรหันต์, จึงสมควร
 เลื่อนภูมิขึ้นไปอีก เพื่อร่วมกันช่วยทุกข์ของสังสารโลก
 คือบำเพ็ญต่อไปให้บรรลุภูมิโพธิชวคโต (โพธิสัตว์)
 หรือเรียกย่อลงมาเป็นโพธิ. ระยะเวลาตอนนั้นถัดจากยุคที่ ๒
 มามีกำหนดได้ ๘ ปี. พระธรรมที่ทรงแสดงคือคัมภีร์
 ต่าง ๆ ของมหายาน.

ยุค ๔ เมื่อพระสาวกได้ สกย พระธรรม อันลึกซึ้ง
 ข้างตน, ก็รู้สึกเห็นว่าสามัญชนคงไม่สามารถบรรลุ
 ธรรมสำหรับโพธิสัตว์ภูมิได้ เพราะสูงมาก, จะเห็นแจ้ง
 หนทางใด ก็ เพียง อรหัตตผลโดยค้ำเนร ทาง ตน คือตาม
 คัมภีร์ของหินยาน. พระพุทธเจ้าทรงเห็นว่า ทพระสาวกเห็น
 เช่นนั้น ยังหาถูกต้องไม่, เพราะฉะนั้น ในระยะเวลาตอนนี้
 มีกำหนดได้ ๒๒ ปี, พระองค์ จึงทรงแสดงพระธรรมอัน
 เป็นไปเพื่อแก้ความเข้าใจผิด คือทรงแสดงให้เห็นว่าพระ
 ธรรมของหินยานนั้นเป็นยานคนที่จะนำบุคคลขึ้นสู่ธรรมชั้น

สูงต่อไปเป็นลำดับจนถึงมหายาน. คัมภีร์ในยุคนั้นได้แก่
ไคยันโคเกง (คำยันโยกิง—มหาปรัชญาปารมิตาสูต—
คฺภาค ๓ ตอน ๑ หน้า ๘๖) เป็นต้น.

ยุค ๕ หรือสุดท้าย เมื่อพระพุทธเจ้ามพระชนมายุ
ได้ ๗๒ พรรษา, พระองค์ประทานเทศนาในพระธรรม
อันลึกซึ้งที่สุด, แสดงให้เห็นว่าทุกคนอาจบรรลุพระนิรพาน
ได้. แท้จริงที่พระองค์ได้จรรโลงมาเป็นมนุษย์แล้วตรัส
เป็นพระพุทธเจ้าก็เพื่อประโยชน์นี้, ทรงฝ่าทุกข คือความ
เกิดขึ้น ก็ควรจักได้แสดงพระธรรมเทศนา เพื่อเปลื้อง
ทุกข์ของสรรพสัตว์ตลอดทุกโลก. พระธรรมที่ทรง
แสดงในยุคนั้นมีอยู่ในคัมภีร์ ขวซัวเกง—สัทธรรมปุณฑริก
สูตร อันเป็นหลักหรือกุญแจของนิกายเทียนไท่สำหรับไข
คัมภีร์อันทั้งหมดบรรดามีอยู่ในพระพุทธานุสาสนา.

ต่อมาได้เพิ่มเติมคัมภีร์สูตรอันเข้าอยู่ในหมวดยุค ๕ น
มคัมภีร์ เนยขุ่นเกง (นิพพานสูตร) เป็นต้น. ในพระสูตร

ณัฏฐว่า สรรพสัตว์ย่อมมีสารอันอาจพาตนให้บรรลุภูมิพต
เจ้าได้ เมื่อบรรลุแล้วอาจถึงพระนิรพพาน อันมีสุขเป็น
นิรันดร. ฝ่ายนิกายเซงโต เมื่อเห็นนิกายเถียนโตแบ่ง
คัมภีร์เช่นนั้น, ก็เป็นธรรมดาที่จะยกคัมภีร์ของตนขึ้นถือว่า
ดีเลิศ จักเข้าใจ ในหมวดยุค ๕ ขึ้นข้าง; เพราะฉะนั้น
คัมภีร์ที่นิกายเซงโตจักเข้าใจ ในหมวดนี้จึง มี คัมภีร์ ย่อ
เหลียงชีวเกง (อิมิตายูรวุหสูตร) โอนโตเกง (อิมิ
ตาวุหสูตร) และ กวนบ้อเหลียงชีวเกง (อิมิตายู
ธวานสูตร).

ตามท่หลวงจีนโคโค แบ่ง หมวดหมู่ พระคัมภีร์ ออก
เป็นยุคเพื่อสมานนิกายต่าง ๆ ดังนั้ผู้เห็นพ้องเป็นอันมาก,
เพราะฉะนั้น การแตกร้างในระวางนิกายต่าง ๆ ซึ่งแต่เดิม
มีอยู่ก็เป็นอย่างนั้นหมดไป. และอาศัยที่นิกายเถียนโตเป็นหลัก
ให้ศึกษาพระคัมภีร์, จึงมีหลวงจีนในนิกายนี้ที่มีความรู้ ใน
ข้อธรรมลึกซึ้งลึกล้ำมากรูป เพราะการศึกษาศาสนาธรรม
คัมภีร์ โตออกไปต้งนิกายต่าง ๆ ขึ้นใหม่, แต่ก็ไม่กะทบ

เป็นอริต่อนิกายเทียบให้ผู้อื่นให้กำหนด. แต่การที่ดังหลัง
ให้ศึกษาพระคัมภีร์ว่าเป็นกิจอันสำคัญ ย่อมมีผลเป็นอีก
อย่างหนึ่ง คือหลวงจีนที่มัครธากี่มุ่งในการคัดลอก
และอ่านคัมภีร์เป็นกิจวัตร ถือว่าขุณยแรง: ๑ บางรูปที่ม
ัครธาก็ก่กล้า ถึงแหะเส้น เอาโลหิตมาเขียนคัคคัมภีร์
กัมิ; นอกจากนั้น หลวงจีนบางรูปหาอบายทางลัด เช่น
ช้า ๆ นาน ๆ เข้าไปในหอธรรม หยิบคัมภีร์เอามาเปิด
บด เรียกว่า ชวงเกง กล่าวคือเมื่อพลิกหน้าคัมภีร์ บด
พลงมองดูพลง สักแต่ว่าได้เห็นตัวอักษรเท่าไรก็ได้
หนักเข้าก็จำได้ นับว่าได้ความรู้เหมือนกัน แต่เป็นความรู้

๑ ไทยเราก็ก่ขอมถ้อยด้วยเหมือนกัน ถึงแต่งคาถาไว้
ท่ายคัมภีร์ทจารว่า อกฺขรํ เอกเมกณฺจ, พุทฺธรูปสํ ลียา;
ทสุมา หิ ปณฺหิตโต โปโส, ลิกฺขเขยฺย ปีฎกคฺคฺตยํ. แปลว่า
อักษรตัวหนึ่ง ๆ เท่ากับพระพุทธรูปองค์หนึ่ง ๆ; เพราะ
ฉะนั้นแล คนบัณฑิตฟังจารพระไตรปิฎก.

กะท่อนกะแท่น. พินยังคงทำกนลยมาในที่บางแห่งจน
 บัจุบัน, แต่ทง่ายไปกว่านกม คือเอาคัมภรทงหมตบรรจุ
 ไว้ในตู้กลมมคัมแล้วหมนไป ถือว่าได้ขญแรง.

อนึ่ง ควรกล่าวไว้ในทนควยว่า เมื่อเร็ว ๆ นมพทช
 ศาสตินิกญ์นหลายคหะ มีความเห็นเป็นปรกษคตลทช
 ๕ ยค ของหลวงจันตโค. คณะพทชศาสตินิกญ์นเหล่าน
 ันย่นว่า พระพทชเจ้าตรัสถึงหลักมหายานก็เพียงแต่ผิว ๆ
 พระธรรมของเดิมอันแท้จริง ของ พระพทชเจ้าคือ ตามหลัก
 ของหินยาน. เพราะฉะนั้น ในเร็ว ๆ นี้จึงเกิดมณิกาย
 หินยานขึ้นในประเทศญ์นลงสองนิกาย ซึ่งแต่เดิมมา
 ประเทศญ์นมีแต่้นิกายมหายานเท่านั้น.

พิธีเซ่นวิญญาณสู่สุคติ

ตามปกติ ลัทธิต่างๆ ย่อมมีพิธีสำหรับช่วยวิญญาณของผู้ตายแล้วให้ ไปสู่สุคติภพ, ในลัทธิมหายานก็มีพิธีเช่นนี้กล่าว. แต่เพื่อให้เข้าใจเรื่องแจ่มแจ้งขึ้น ขอนำลัทธิว่าด้วยการเวียนว่ายตายเกิด และ ภพต่าง ๆ ฉะเพาะของจีนมากล่าวไว้ก่อน.

ในสังสารวัตรที่สัตว์โลกต้องเวียนว่ายตายเกิดเพราะอวิชชาตัญหาเป็นเหตุ มีอยู่ ๖ ภูมิ ซึ่งในภาษาจีนแต่จิวเรียกว่า ลุ่นชยุ แปลว่า จักรหม่น.

ภูมิต้นเป็นคติสูงสุดได้แก่สวรรค์เป็นที่อยู่ของเทวานเทพ (ชั้น), เพราะฉะนั้น จึงเรียกว่า เทียนเต้า คือ สวรรค์ภูมิ. ผู้อยู่ในสวรรค์ เรียกว่า เทียนฮั่น คือ คนสวรรค์ พวกนั้นย่ำบริสุทธิตั้งแต่ยังไม่ได้ เพราะยังไม่บรรลุมฤตภูมิ พ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด. ถ้าประสงค์จะให้พ้น

ต้องเข้าสู่ภูมิแข่งชุด คือความเป็นพุทธเจ้า เป็นสภาพที่มี
 ความสุขสงบปลื้มใจแท้จริง รู้แจ้งในอธรรมทั้งปวง: สภาพ
 เช่นนี้ เรียกว่า จักวน (พุทธภูมิ) ข้าง, ชั้นเตี้ย
 (จันทะ—ฉาน) ข้าง, และเนียบขึ้น (นิพพาน) ข้าง.
 เพราะฉะนั้น สวรรค์จึงเป็นที่สถิตของบรรดาโพธิสัตว์ ซึ่ง
 ค่อยไปก็เที่ยงแท้ที่จะตรัสเป็นพุทธเจ้าเข้าสู่นิรพพาน, แต่
 โพธิสัตว์มีพระนิมิตที่จะช่วยสรรพสัตว์ฉนวนพาให้พ้นจาก
 ทุกข์, จึงหวังเห็นยวการบรรลุนิรพพานของตนไว้. โพธิ
 สัตว์ นอกจากมีสรรพญาณ และมี มหาสันติธรรม เป็นปกติ
 แล้ว, ต้องมีเมตตากรุณาธิคุณอันเปี่ยมมหาเขตต์สุดมิได้
 ในสรรพสัตว์ ทั่วทุกทุกข์, และยังไม่ปรารถนาเข้าสู่โลกุตตร
 ภูมิอันแท้จริงคือ นิรพพานจนกว่าจะแจ้งว่าได้ช่วยสรรพสัตว์
 พ้นทุกข์หมดแล้ว. บรรดาโพธิสัตว์ต่างมีหน้าที่จะต้องปลด
 เปลื้องทุกข์ของสรรพสัตว์ ในภพใดภพหนึ่ง แล้วแต่จะ
 เลือกโปรด.

ตามทออธิบายมาข้างต้น ทุกข์ใดความขัดขวางภูมิ คือ

สวรรค์, ผู้ที่อยู่ในสวรรค์ยังเวียนว่ายตายเกิดอยู่. แต่ทว่า
 สวรรค์นั้นบางที่ปรากฏว่า พระพุทธเจ้าทั้งหลายก็เคยสถิต
 อยู่, กระทำให้ความเข้าใจในเรื่องสวรรค์ชักเลือนไปจับ
 ไม่ติด, เช่นในคัมภีร์ของมหายานมักมีกล่าวว่พระศากย
 มุนีพุทธเจ้าปรากฏพระองค์ในสวรรค์ เทาฬเทียน เพื่อ
 ประกาศพระธรรมเทศนาในข้ออรรถธรรม. เทาฬเทียน
 เป็นคำรวมเรียกสวรรค์ทั้ง ๓๓ ชั้น (ตรัยตฺรยัม) มีนุสวรรค์
 (ชั้นรอง) อีก ๒๘ ชั้น แบ่งออกเป็น ๔ ทิศ ๆ ละ
 ๘ ชั้น แล้วมีชั้นกลางอยู่ชั้นหนึ่งเป็นที่สถิตของคเชน
 (เชน เพี้ยนจาก ลักกะ คือพระอินทร์). ชั้นสวรรค์เหล่านี้
 ยังแบ่งแยกประเภทออกอีกเป็นสามภพเรียกว่า ชัมภว-
 ภพคันไคชื่อว่า ยกไก้ ผู้อยู่ในภพนี้มีกามฉันทย์วิบริ
 เทียบไคด้วยกามภพ; ภพที่สองชื่อ เชกไก้ เป็นภพค
 กว่าภพนั้น แต่ยังอาศัยรูปภายนอกเป็นเครื่องสัมผัสกำหนด
 หมายอยู่ ยังมีเพศเป็นหญิงและชายร่วมประเวณี เทียบ
 ไคด้วยรูปภพ; ภพที่สาม ชื่อชอเชกไก้ เทียบไคด้วย

อรปรภพ, ภพนี้ปรภพภายนอกหมกสิ้นไป เพราะฉะนั้น
จึงไม่มีการประเวณ, ทวยเทพที่อยู่ในภพก่อนอาจเลื่อนชั้น
ไปอยู่ในภพนี้ อันเป็นภพของพระอรหันต์และพระโพธิสัตว์.

ภพที่สอง ได้แก่ ยืนเท้า คือมนุษยภูมิ. มนุษย์
หญิงชายมีงมีหรือจน ฉลาดหรือโง่ ว่างามหรืออัชเชร
สุขหรือทุกข์มีเคล้าคละประปนกันอยู่ในภพนี้ ก็เพราะ
วิบากกรรมอำนาจ จะหลีกหนีจากกฎแห่งกรรมตาม
สนอง (อินทวีย) มิได้เลย. เพราะฉะนั้น มนุษย์จึงมี
สภาพความเป็นไปแตกต่างกัน.

ผู้อยู่ในภพนี้ทนบเข้าในจำพวกดิเลิค์ เพราะมีเสียนกน
คืออกุศลมูล ประจำอยู่ในสันดาน, และทั้งบำเพ็ญบุญ
กุศลสลับกันไป อาจบรรลุมิ สงสัค คือ อรหัตตผลได้.
แต่จะถึงภูมิโพธิสัตว์สู่แดนสุขาวดี ก็ต่อเมื่อได้สละสรีระ
อันเป็นมหาภูตรูปนี้ไปแล้ว. บุคคลเป็นอันมาก ละธรรมไป
หลงในกามสมบัติประกอบอกุศลกรรม เมื่อพ้นจากชีพนี้
ไป จะต้องไปเกิดในภพที่ต่ำกว่าอันเป็นลำดับลงไปแล้วแท้

วิชาแห่งกรรมที่ทำไว้.

ภูมิธไปเรียกว่า โอชีวโลเต่า คืออสุรภูมิ. อสุรภูมินั้น
มีทั้งคและทราย. เพราะฉะนั้น จึงแบ่งไคเป็นสองพวก
ย่อมทำสงครามต่อพระผู้ทรงคุณธรรมคือ ตัซเซก (ท้าว
ลักก) เสมอ. อสุรจำพวกผู้ชายมีรูปร่างหน้าตาน่าเกลียด
น่ากลัว, แต่นางอสุรมีรูปร่างงดงาม. ขคแห่งอสุรม
นามว่า โอชีวโล (อสุโร) อยู่ในตำบลยาตาลใต้ทะเลอัน
เป็นสถานมิดครึ้มเครือไม่น่าอยู่เลย, ภูมิอสุรนี้ยังนับว่า
อยู่ในภูมิที่ดีข้างต้น รวมเป็นสามภูมิด้วยกัน.

ผู้ตกไปอยู่ในภูมิธกลงไปอีกสาม ต้องรับโทษไคทุกข์
ทรมานแสนสาหัส. สามภูมินี้เรียกว่า ฌัมอ็กเต่า (ฌัน
โวเต่า) คือ ขยายภูมิทั้งสาม. ภูมิต้นไคแก่ ภพตังเก
(คัยอ) คือนรก. ในภูมินี้มีการลงโทษทรมานผู้ตก
ไปอยู่ตลอดกาลป์ (ชอ). นรกของจีนก็เหมือนกันของ
อินเดีย, แต่การลงโทษทรมานมีวิเศษกว่ามาก. นรก

แบ่งออกเป็น ๑๘ ชุม ตั้งอยู่ที่เขาที่อุยซ์ว (เตะไวซัน)
 แปลว่าภูเขาอันมีเหล็กล้อมรอบ. ในนรก บางชุม
 ความร้อนจนถึงขีดสุด, และบางชุมก็มีความหนาวถึงขีด
 สุด. มัคหรือระชะ (จีนใช้ คำว่า อัง ทุกองค์) คือ
 หัวหน้สำหรับชำระและตัดสินลงโทษสัตว์บาปสืบกาล มี
 อำนาจครอบงำทั้ง ๑๘ ชุม. ชุมเหล่านนี้มีลักษณะ
 แต่ละอย่างเป็นพิเศษ หาเขตต์สุดบ่มีได้ (ข้อเกียนตั้งงก
 ในคัมภีร์วิทยาศาสตร์กล่าวว่า ไต้ชมพูทวีปมีสถานทั้ง
 โทยสัตว์บาป เรียกว่า อวิจี โดยกว้างไต่สหมันโยชน
 เรียวขึ้นมาจากว่างคล้ายกองข้าว. คำว่า อวิจี จีนเรียก
 ว่า ข้อเกียน แปลว่า หาระวางหรือระชะมีได้). ผู้เป็น
 สุภาพคแห่งนรกทั้ง ๑๐ คาล ชื่อตั้งงก ทรงยุติธรรม
 เฉียบขาด, มีที่อยู่เขาไถ่ชั่วในมณฑลชั่วทั้ง (ชั้นตุง).
 ตั้งกมบครองชื่อ เฌยมหลอ (ยมโล่=ยมราช). ท่าน
 ผู้เป็นผู้เกรงกลัวมาก เพราะเป็นผู้ลงโทษสัตว์บาปโดยตรง.

ในคำพูดตามความเข้าใจโดยสามัญ ถ้ากล่าวถึงท่านผู้^๕
 กคือหมายความถึงยัตถ์ ๑๐ คำนวณกัน. ยัตถ์เหล่านี้^๕
 มีพวกยัตถ์เป็นบริวารคอยรับใช้สำหรับลงโทษทรมานสัตว์^๕
 นรก, และแบ่งออกเป็นสองพวกมีชื่อดังนี้:—

ตึงก สุภายก

คัลที่ ๑	ยัตถ์	จินก
๑	ยัตถ์	จินก
๒	ยัตถ์	โชก
๓	ยัตถ์	ชัง
๔	ยัตถ์	โงก (วูก)
๕	ยัตถ์	เงยมหลอ (ยัมโล)
๖	ยัตถ์	เบยนเสง
๗	ยัตถ์	ไถ่จัว (ไถ่จัน)
๘	ยัตถ์	เฟ่งเตง
๙	ยัตถ์	โตฉ

กาลที่ ๑๐ ขตชอ จวงลุน^๑

วิธีปกครองในนรก จะทราบได้ว่า สัตว์บาปคนใด ทำอกุศลกรรมไว้อย่างไร, ก็มีพวกจำไว้ในเมืองมนุษย์ คอยบันทึกความดีความชั่วไว้. ถ้าทำความดี ก็รายงาน เสนอเจ้าหน้าที่เมืองสวรรค์, ถ้าทำความชั่ว ก็เสนอ รายงานเจ้าหน้าที่เมืองนรก. ส่วนกรรมที่จะตามสนองก็ ในเวลาอันควร ชำแยงเร็วแยง เพราะ :-

๑ ในพิภพเทวกัล ต้องตั้งแผ่นรูปคดีเหล่านี้ในมณฑล พิภพทุกระยะ ๗ วันนับแต่วันที่ตายไป (ทำบุญเจ็ดวัน), ระยะละรูปโดยลำดับ, จนถึงระยะที่ ๗ (ทำบุญ ๕๐ วัน) ตั้งรูปคดีกาลที่ ๗, คับ ๑๐๐ วัน (ทำบุญ ๑๐๐ วัน) ตั้งรูปคดีกาลที่ ๘, ถัดไปครบ ๑ ปี ตั้งรูปคดีกาล ที่ ๙, ต่อครบ ๓ ปี ตั้งรูปคดีกาลที่ ๑๐, เป็นเสร็จพิธี และปลดทุกข้อได้.

“ความดีย่อมสนองความดี,
ความชั่วย่อมสนองความชั่ว,
และถ้าการสนองนั้นมาถึงช้า,
ก็เพราะเวลายังไม่มาถึง.”

เจ้าผดุงคอยบันทึกความดีความชั่วในเมืองมนษย์แบ่ง
เขตคณาทกน: ในตำบลหนึ่ง (ตชง) มีเจ้าหนาท
เรียกว่า ทต (พระภูมิเจ้าที่) มีทสถิตเป็นศาลเล็ก ๆ
เรียกว่า ทตเขยว: ในกรุง มีเจ้าหนาทเรียกว่า เขยช่วงกง
(เจ้าประจำกรุง, ในกรุงเทพ ฯ มีอยู่ข้างโรงกระโถมสำเพ็ง
เรียกว่า ศาลเจ้าชยา). ในหัวเมือง เรียกว่า ทชวง
(เจ้าประจำชนบท). เจ้าผดุงเหล่านี้ มีภริยาชกใช้อยู่ใน
ศาล (เขยว) บริบูรณ์, ถึงปี ประชาชนก็ฉลอง นำออก
แห่แห่นกสนาน.

คติเจ้าผดุงเหล่านี้ น่าจะเป็นของจีนที่นำมาผนวก, ประชา
ชนสามัญยังนับถืออยู่ จะเว้นไม่ได้. เพราะฉะนั้น เมื่อ
ญาติที่นับถือตายไป, เกรงว่าจะไปเกิดเป็นผดุงคอยใน

นรก (ง่อฮั่น), จึงต้องขอให้หลวงจีนช่วยเหลือเพื่อแบ่ง
 เยาบาปต่อเจ้าหนาทในนรก. ดังนั้น จึงต้องมีคติทำพิธต่างๆ
 ขึ้นในลัทธิ: นอกจากนรกตกแล้ว ยังมีนรกรอลงมา
 อีกห้าร้อย และนรกย่อยอีกพันชม.

ภุมิที่ ๕ เรียกว่า เขียวง่อฮั่น คือเปรตวิสัย. พวก
 เปรตคือผู้มีใจบาปหยาบช้าพอใจในสิ่งชั่ว, เพราะฉะนั้น
 เมื่อตกไปอยู่นรก, บางพวกพอใจขอรบหนาทสำหรับ
 ทรมานและประหารสัตว์นรก. แต่พวกเปรต ก็แบ่งออกเป็น
 หลายชั้น, ะหนักทมมาก คือ จำพวกเปรตที่เร็วร้อนไป
 ในนรกปราศจากเขตต์หาความสุขกายใจไม่ได้เลย. พวก
 เหล่านี้มีจำนวนเพิ่มเสมอ, เพราะคนชั่วมากกว่าคนดี. ถ้า
 จะช่วยเปรตให้พ้นทุกข์, ต้องพยายามอุทิศส่วนบุญไปให้
 มาก ในขณะที่ยังเป็นปรตคตยชีวิ; มิฉะนั้น พวกนี้จะ
 ไปเข้าพวกะหนักทมหนาททรมานประหารสัตว์นรก; ถ้าไป
 เข้าพวกนั้นแล้วกละเล็ดที่จะแก้, เพราะจิตเกาะทางทวยความ
 ชั่วเสียหมดแล้ว; และรูปร่างก็น่าเกลียดน่ากลัว.

ภูมิชั้นหลังที่สุด ไต่แก้พิจารณาเห็นว่า เรียก ว่า
ชุกแซ. มนุษย์ซึ่งเป็นผู้ร้ายอย่างชนิดที่ว่าร้ายที่สุด
ย่อมไปเกิดในภูมินี้.

เรื่องนรกและเรื่องผองจีนเป็นของ ลัทธิพทธ มหายาน
และลัทธิเต๋าปนกันทั้งได้กล่าวไว้แล้ว ; เรื่องเหล่านี้นี้มา
ในคัมภีร์ของจีนเรียกว่า เง็กและ เซาตงเงงส์. แปล
เอาความว่า เตือนสติมนุษย์หญิงชายตามปรมัตถ์ปฏิบัติ
ของ เง็กเซียงฮ่องเต้. หนังสือเรื่องนี้จะหาได้ตามศาล
เจ้าต่าง ๆ เพราะมีผู้ ใญ่บุญพิมพ์ไว้สำหรับแจกเพื่อให้
มนุษย์รู้บาปบุญคุณโทษ, และมีรูปปั้นแห่งศาลนรก ๑๐
ศาลแสดงไว้ด้วย. ๑ บางทีกมรูปหน้าคนอกรูปหนึ่ง เป็น
รูปเง็กเซียงฮ่องเต้ ประทับเป็นประธานกลางการชำระคดี
สัตว์นรก มีเทพยดาบริวารแวดล้อมพร้อมพรัง, จะเห็นสัตว์
นรกที่ทนายบุญกุศลไต่ครั้งเป็นมนุษย์ก็ไต่ รวบรวมวัดความสุข,

๑ ไต่เคยเห็นหลวงจีนทำพิธีงัดเกศา มีภาพยกเหล่าน
แขวนไว้ทั้ง ๑๐ ภาพ.

ที่ไชยาพยาบาลชากรัยไทยทรมาน. ในที่นี้จะเห็นรูปพระ
องค์หนึ่งสวมหมวก ๕ แฉก แสดงว่าเป็นโพธิสัตว์ มี ศิระ
ประภา, ขลุ่ยเป็นพาหนะ, มีศิษย์เป็นรูปหลวงจีนหนุ่ม
๒ องค์: องค์หนึ่งถือไม้เท้ามวงแหวนทหวเร็วกว่า ชกขระ
อีกองค์หนึ่งถือธงรูปเรียวยาวมีลายดอกบัว: ท่านพระรูปนี้
คือ พระกษัตริศรรรพโพธิสัตว์ (พระโพธิสัตว์ห้วงดิน=แม่
พิมพ์) จึงเรียกว่า ตังจง อังพัสะ, หรือทนายมเรียก
กันในประเทศนี้ว่าพระมาลัย, ซึ่งจะเล่าเรื่องพระโพธิสัตว์
นี้ต่อไป.

ชกขระ เป็นชื่อไม้เท้าทสันให้เกิดเสียง. ไม้ชนิดนี้ใน
นิยายฝ่ายโต ไม่มี คงมีกล่าวแต่ในคัมภีร์มหายานหลาย
แห่ง. นัยว่าเป็นของจำเป็นในบริกขาร ๑๘ อย่าง (ไม่
ใช่แปด) ของภิกษุ โดยพระพุทธปฏิภาวว่า ภิกษุผู้ไป
อุคตงค์ในป่าต้องมีชกขระ. ถ้าเข้าไปในละแวกบ้านมิให้
ทำวโจวญัตคิออกแล้ววจา แต่ให้เคาะด้วยไม้ ชกขระ.
ถ้าคนในบ้านถาม ก็ให้สั่นไม้นี้เป็นอาณัติสัญญาณตอบ.

อนึ่ง การสนันสนุน เป็นเหตุให้สัตว์เลื้อยคลานโคโยตินแล้วหนี
 ไป จะไต่ไม้ถลกเหยียบ. ถ้าไปในที่รกหรือป่าสูง สัตว์
 ร่ายหรือแมลงทิงไต่โคโยตินเสียงกตกใจ ไม่ทำอันตราย
 ต่อผู้ถือ. ไม่ชกขระนี้ เป็นไม้ถลกหกลอยขนาดยาว
 ยอดมีโลหะ สัณฐานเป็นเจดีย์ มีช่องเป็นวงกลม ๒ ช่อง
 ๓ ช่อง หรือ ๔ ช่อง สำหรับร้อยวงแหวนโลหะ ใน
 ช่องหนึ่ง ใส่วงแหวนช่องละ ๔ บ้าง ๖ บ้าง ๑๒ บ้าง,
 วงแหวนเหล่านี้ มีความหมายทุกจำนวน. ถ้าเป็นไม้
 เท้าสำหรับภิกษุถือ ต้องมีวงแหวน ๔ วง, หมายความว่า
 ถึงอริยสัจ. ไม่เท่าชะนิกทม ๓ ช่อง ร้อยวงแหวนช่อง
 ละ ๖ อัน เป็นของพระกัสสปพุทธเจ้าเป็นผู้คิดสำหรับ
 พระโฬิสัตว์ ซึ่งหมายความว่าต้องบำเพ็ญบารมี ๖.^๑
 ชะนิกทม ๔ ช่อง ร้อยวงแหวนช่องละ ๑๒ ห่วง เป็น
 ของพระศากยมนุพุทธเจ้าเป็นผู้คิด สำหรับพระปัจเจกโพธิ

๑ ทาน, ศีล, ขันติ, วิริย, ฌาน, ปัญญา

ถอ ซึ่งหมายความว่า เป็นปฏิสัมพัทธ ๑๒ อากาโร.

คัมภีร์เง็กและน มีตำนานเล่าว่า เทาหยิน ซือ คาช ตายไปนรกแล้วกลบศพคนศพ ไ้คัมภีร์ทกลาวนมาควย. ตามคัมภีร์กล่าวว่า เง็กเซียงฮ่องเต้มีพระกรุณาธิคุณทรง รรณาและประกาศคัมภีร์เง็กและ เพื่อให้มนุษย์หญิงชาย ไ้บำเพ็ญกุศล รุ้สำนักบาปที่ไ้ทำไว้: กล่าวคือ ในวันประสูติของโพธิสัตว์ทั้ง ซึ่งเป็นประธานในนิรยโลก (ทั้งรัก) บรรดาบ้คี่แห่งศาลทั้ง ๑๐ ในเมืองนรกก็ ประสานมืออันเคียว อ่อนวอนณะเพาะพระโพธิสัตว์องค์นั้น ให้ช่วยทุกข์สรรพสัตว์, พระโพธิสัตว์แสดงมหาการุญ กล่าวว่ “เราประสงค์จะช่วยสัตว์ทั้งหลายให้พ้นทุกข์ วนนเมื่อถึงเวลาเย็น (คือ เย็นวัน ๑๓ ค่ำ เดือนที่ ๗) เราสั่งให้ยกโทษของบรรดาสัตว์บาป, แล้วให้ ไปเกิดใหม่ ในคิหรือภพทั้งหกแล้วแต่วิบากกรรมที่ทำได้. แต่ทว่า คนช้วนนั้นมากกว่าคนคิ. การลงโทษในนรกก็รุนแรง ควรจะลดหย่อนลงเสียบ้าง. วิญญาณโคที่ชั่วช้า แต่

ไว้สำนักในบาปแห่งคนชั่วกษณ วิญญาณอน หนึ่ง หรือ สอง
ให้รู้สำนักอย่างเดียวกัน, ก็ควรจะชดเชยเป็นความดี,
กลบลบโทษที่ต้องไต่รับ.” ข้อที่ ๑๐ ศาลจึงตกลงว่า
ผู้ใดประพฤติดังการขมขื่นมาแต่เยาว์วัย เมื่อตายไปก็ส่ง
ให้ไปสู่แดนสวรรค์, ^๑ บรรดาผู้ที่มีบุญและบาปเท่ากัน
จะรอดพ้นอบายภูมิทั้งสาม (ชั้นอุกเกา) กลับไปเกิดใน
มนุษยภูมิ (ชั้นเตา), ส่วนผู้ซึ่งคำนวณบุญแล้ว แต่
บาปยังมีมากกว่า จะต้องสู้รบ ผ่านศาลต่าง ๆ ในนรก
แล้วก็ให้ไปเกิดเป็นมนุษย์ มังมี ยากจน แก่ หนุ่ม
มีโรคภัย พิการ แล้วแต่วิบากกรรมเพื่อให้ทำการแก้ตัว.
ถ้าประพฤติดันดี, ก็ให้ไปเกิดในสุคติ; ถ้าประพฤติดันชั่ว,
ก็ให้ ^๒ ขาดทรัพย์ลาภตัวไปสู่ศาลทุกศาล, ไว้รับทุกข์

๑ ตามลัทธิของจีนต้องไปนรกก่อน. คล้ายกับคติ
ของ คริสตจักรโรมันคาทอลิก ที่ต้องไปสู่สถานที “ไฟชำระ”
(purgatory). ก่อน ตูภาค ๑.

ทรมาณสาหัสตลอดไป; แล้วให้ไปเกิดอีก, ให้ได้รับ
 ทุกข์ยากจนข้นแค้นที่สุด, ตายแล้วก็ไปสู่นรกได้รับทุกข์
 ทรมาณไม่มิตสิ้นสุด. คนอกตัญญูไม่รู้คุณบิดามารดา,
 ฆ่าตัวตายเอง, ปลงชีวิตสัตว์, หรือไม่เชื่อกรรมวิบาก
 มักเห็นร่อน ๆ ว่า เมื่อตายแล้วก็เป็นอันคนยาก, เมื่อ
 สิ้นลงหนึ่ง (คือแตกกายทำลายร่าง) ก็นับว่าได้รับทุกข์
 ทรมาณอย่างที่สุดจนขาดใจแล้ว เท่ากับคนยังมีชีวิตอยู่ได้
 รับโทษทรมาณเช่นเดียวกัน ใครๆก็ไม่เคยเห็นผู้ที่ตายเป็น
 ผู้ แล้วได้รับโทษทรมาณ ฯลฯ แท้จริงคนเหล่านั้นก็ไม่รู้ว่า
 ส่วนที่ตายไปนั้นเพียงทำลายสรีระร่าง, แต่วิญญาณหาตาย
 ด้วยไม่: อกุศลใด ๆ ที่ทำไว้เมื่อมีชีวิตอยู่, จะต้องอำนวย
 วิบากตามสนองในภพหน้า. บรรดาคนพาลสันดานทุศีล
 เห็นผิดเป็นชอบประกอบอกุศลกรรมเช่นนั้น จะต้องถูกส่ง
 ไปรับทุกข์ทรมาณในเมืองนรกเป็นนิจนร. อนิจจา! แม้
 จะมีคำสั่งสอนถึงสามคัสนา (ซัมก่า = ขงจื่อ, เต๋า.
 พุทธ). ก็ยังมีคนที่อดอง เห็นเลี้ยวว่าคำตักเตือนนั้นเหลว

ไหล, เพิกเฉยต่อพระกรุณา, กระทำอกุศลกรรมทั้งร้อย
 แก่ใจ, ที่รู้สำนึกตน ในร้อยหนึ่งจะมีสักคนเดียวก็หา
 ยาก. เหตุฉะนั้น การลงโทษทรมานในนรกจึงต้องดำเนิ
 รเฉียบขาดไม่ลดหย่อนผ่อนผัน. แต่บัณฑิตกำหนดไว้ด้วย
 ความกรุณาว่า มนุษย์หญิงหรือชาย หนุ่มหรือแก่อ่อนแอ
 หรือแข็งแรง ซึ่งใดทำบาปกรรมไว้อย่างใด ๆ ยอมให้
 พ้นไปได้ ถ้าระลึกถึงพระโพธิสัตว์อยู่เสมอ, และใน
 วันเกิดของขัตติทั้ง ๑๐ คัลก็ให้ ถอดคิด ถิ่นแฉ สวดมนตร์
 ภาวนา ตั้งมั่นปณิญาว่าไม่ทำบาปอีกต่อไป, หรือใดทำ
 อกุศลไว้ เมื่อยังมีชีวิตอยู่ ก็ให้ลดพ้นคัลนรกเป็นคัล ๆ
 ไป ตามจำนวนกัลที่ใดทำไว้. กฎที่ผ่อนผันนี้ ไม่ยอม
 ให้อะไรเสนาอมาตยที่ไม่ซื่อตรง เสียสัตย์ทวนสาขาน บุตร
 ไร้กตัญญูไม่รู้จักนบิตามารดา ผู้ฆ่าตัวตายเอง เหล่าผู้คิด
 ทำลายล้างสาธุชนในทางลับ เหล่าผู้ถูกฟ้าผ่าตาย เหล่า
 ผู้ถูกน้ำท่วมหรือไฟครอกตาย ถูกสัตว์ฆ่าหรือถูกอสรพิษ
 ขบกัดตาย: สัตว์บาปหนาเหล่านี้ต้องผ่านคัลนรกทุก

โรงไม่มีการยกเว้น^๑ และต้องรับโทษทุกศาลตามกฎหมาย
ของอภิสัณกรรม ทำไว้. บรรดาสัตว์อื่น ๆ นอก
จากพวกข้างต้น ยอมให้เอาบุญหักบาป เพื่อบรรเทา
ทุกข์ทรมานบ้าง, และเพื่อไถ่บรรพตในอภิสัณกรรมบ้าง.

อันเรื่องราวความชั่ว ของมนุษย์ในโลก และโทษที่จะ
ต้องไต่รับดังนี้ ไต่เขียนไว้ด้วยภาพที่หญิงชายจะอ่าน
เข้าใจง่าย แล้วเสนอพระโพธิสัตว์เพื่อบอมนมต์. เรื่อง
ราวนี้ประสังค์จะคอยให้วิญญาณของมนุษย์อื่นทำแต่กุศล
ตกไปอ่านในนรก แล้วกลับไป (สลับแล้วพนชนอย่างใน
เรื่องนิยาย), จะไต่้นำเรื่องนี้ไปประกาศให้ทั่วโลก. เมื่อ
พระโพธิสัตว์เห็นแผนกำหนดที่ไต่จัดการไปนี้, ก็อนุมัติว่า
ดีแล้ว. พอวัน ๒ ค่ำเดือน ๘ พระโพธิสัตว์พร้อมด้วยสภา
ศาลนรกทั้งสิบ ก็พากันนำแผนภาพพนชนเสนอแจ้งแก่เซียง
ฮ่องเต้.

๑ คนที่แก้ตาย ยกว่าเป็นผู้มีแต่กุศล.

เง็กเซียงฮ่องเต้ตรัสถามว่า “ก็จริง ๆ! ก็จริง ๆ!
 แทนไปให้บรรดาเจ้าฉฉินชมนุ้ยที่ปฏิญาณว่าจะ ดำเนิน
 ตนในกุศลวิถีสักนั้กตน สัญญาว่าจะไม่ทำบาปอีก
 ต่อไป. ให้ยกเว้นการลงโทษเสียสองอย่าง และนอก
 จากนี้ ถ้าสามารถบำเพ็ญกุศลวัตร ๕ ประการ (คือ ๕ ?)
 ได้แล้ว, ก็ให้พ้นจากการลงโทษทั้งหมด และไปเกิดอีก
 ในคติที่ดี, ถ้าเป็นหญิงก็ให้ ไปเกิดเป็นชาย. แต่ถ้า
 ประพฤติกุศลวัตรเกินกว่า ๕ ประการ, จะสามารถช่วย
 คนอื่นได้ ด้วย, และช่วยภริยาและครอบครัวให้พ้นจาก
 การทรมานในนรกด้วย. ให้ประกาศกำหนดนี้ไว้ ในปม
 ปฏิทินหยก (เง็กและ). ให้บรรดาเจ้าฉฉินประจำกรุง
 (เซียงฮวงกง) เข้าประกาศให้ทั่วไปในโลก. จงมีความ
 กลัวตัวสันต่อบาป และปฏิบัติตามคำสั่งนี้ แล้วดำเนินการ
 ให้เป็นผลดีด้วยความเคารพเทอญ.”

ต่อไปนี้ จะอธิบายถึงตลกาการศาลทั้งสิบ, กล่าวถึง
 วิถีและการลงโทษ, ทางที่จะรอดพ้นโทษโดยอาศัยการ

ถือศีลสวดภาวนา ปฏิญาณว่าไม่ทำบาป ๆ ๗, และกำหนดให้ประกอบกุศลวัตรนั้นในวันเกิด ของพระโพธิสัตว์ และบศีกาลทั้งสิบ.

ศาลที่หนึ่ง

ผู้เป็นประธานศาลชั้นข้อ จินกง, มีหน้าที่เป็นนายทะเบียนคนเกิดตายของมนุษย์และเป็นตุลาการ. มนุษย์หญิงชายตายไปภายแก่และจะต้องไปเกิดอีก, ถ้าบุญและบาปเท่ากัน, ต้องไปสู่ศาลนี้, แล้วจึงส่งให้ไปเกิดเป็นคนที่มีเงินแล้วแต่ผลกรรมที่ใดทำได้. ถ้าส่วนบาปมีมากกว่าส่วนบุญ, ถูกส่งไปส่งที่กระเจกยานใหญ่มีขนาดตามกว้างใต้ ๑๐ ช่วงมือทั้งสองที่ขาออก (๕๐ ฟุต) จะเห็นบาปของคนที่เมื่อครั้งยังมีชีวิตปรากฏอยู่ในกระเจกยานนี้; เมื่อเห็นบาปของตนแล้ว, ก็ถูกส่งไปขึ้นศาลที่สอง ซึ่งจะพิจารณาพิพากษาวางบทลงโทษกรรมมาแล้วส่งไปนรก ตามควรแก่โทษานุโทษ.

ผู้ใดเมื่อมีชีวิตอยู่ประมาททะนงใจ มิไต่ระลึกว่าฟ้าดิน
 เป็นผู้ให้กำหนดมณเฑียร, ไม่รู้ว่าวิภาษมารดาปกขักรักษา
 มาจนเคียบโต, เพิกเฉยต่อเจ้าหนี้ ๔ ประการ (คือ ฟ้า
 ดิน พระมหากษัตริย์ และญาติพี่น้อง); ไม่เห็นสำคัญ
 ชีวิตของตน เขามักเผลอนคอ ผกคอ กินยาพิษ หรือโจน
 น้ำตาย: อันการกระทำเหล่านี้ มิได้เป็นไปเพื่อความซอ
 สัตย์กตัญญู เพื่อความบริสุทธิ์ หรือมีตรธรรม อันเป็นทาง
 ไปสวรรค์, แต่กระทำไปโดยโทษาคติหรือภยากติโมหา
 คติขลาดท้อวิบากผลแห่งความชั่วที่ตนทำไว้. คนเหล่านี้
 สิ้นลมหายใจก็ไปสู่ศาลนี้ ถูกกักขังไว้ในห้องหิวโหย
 และกระหาย, ในเวลาเข้าตั้งแต่ ๗ ถึง ๑๑ นาฬิกา
 ทุกวัน จะรู้สึกตนได้ทุกข์เวทนาเหมือนเมื่อครั้งยังมีชีวิต
 อยู่ในขณะที่มาทวตาย: ทนทุกข์ทรมานอยู่อย่างนี้ ๗๐ วัน
 บาง บ้างหนึ่งหรือสองข้าง แล้วแก้ฐานโทษ. แล้วถูก
 นำตัวขึ้นไปยังที่ซึ่งตนเคยมาทวตาย, ให้เห็นเหตุการณ์
 ล่วงแล้ว, แต่ไม่ให้กินเครื่องที่เขานำไปเช่น, ตนจะรู้

ลำนกทนเสียบใจนักหนา, ไม่สามารถจะปรากฏตนให้มนุษย์
เห็นตกใจ^๑ เพียรพยายามจะหาตัวแทน^๒ — — — —
วิญญูณใดปรากฏตนให้เห็น ทำให้มนุษย์ถึงตาย, จะถูก
ยศาจหน้าคำเขี้ยวยาวลากตัวไปทรมานไม่ให้ผุดเกิดอีก—

ทุกก่อนผู้อาศัยอยู่บนดิน, ในวัน ๑ คำ เดือนที่สอง
ถ้ากระทำการถือศีลกินเจฉันหน้าไปทางเหนือ, ปฏิญญา
ว่าเว้นยาป มุ่งอยู่แต่กุศลไซร้, ก็ะพ้นจากนรก. พระ
ธรรมของพระพุทธเจ้าก็โตมแพ้วหลายไปจบพิภพ เพื่อ
เตือนสติมนุษยชาติให้ มีความเชอร์รู้สูกยาป. เมื่อถึง
เวลาแล้ว, เทวทูตก็จะพาวิญญูณท่านไปสู่สวรรค์สุขาวดี.

๑ ถ้าวาลำนางทนให้มนุษย์เห็นตกใจ ยศาจนั้น
จะคลายทุกข์.

๒ ถ้าหาได้ ตนก็ไปเกิด เช่นโรคน้ำตาย ถ้ามี
ใครโรคน้ำตาย คนตายก่อนก็ไปเกิด คนตายทีหลังก็
เข้าตำแหน่งทนทุกข์ไปกว่าจะมีตัวแทน.

กาลต่อไป กล่าวถึงบาปและโทษที่จะต้องได้รับไว้อย่างพิสดาร มีการทรมานอย่างแปลก ๆ วิเศษไปกว่านรกของอินเดียหรือของฝรั่ง แต่เห็นว่าจะเผือกจึงขอข้ามเสีย ลัดไปเล่าศาลที่สิบหรือศาลสุดท้าย.

ศาลที่สิบ

ศาลนี้มีหน้าที่พิจารณาวิญญาณที่ถูกส่งไปจากศาลอื่น. ถ้ามาบาปมาแล้วมากน้อยเพียงไรและรับโทษพอแล้ว, จะให้จัดส่งไปเกิดเป็น มนุษย์ หรือ ตีรจนิานแล้ว แต่บาปที่ ทำไว้ ก่อนไปเกิดจะต้องไปส่เชิงเทินแห่งความจำอะไร ๆ ไม่ได้. ฉะนั้นเป็นท่อยของเทวธอ เม่งโพ (เจ้าแม่แซ่เหม็ง). เม่งโพเกิดเมื่อครั้งราชวงศ์ซัน, เมื่อเด็กโตศึกษาคัมภีร์ต่าง ๆ ของขงจื่อ, เมื่อโตขึ้นศึกษาพระสูตรต่าง ๆ ในพระพุทธศาสนา, ชักชวนให้มนุษย์งดเว้นการฆ่าสัตว์ และถือศีลกินเจ, เมื่ออายุได้ ๘๑ ปี ผมงอกขาวเหมือนนกยาง แต่ผิวเนื้อสกลใสเหมือนเด็ก. นางดำเนิรตนเป็นพรหมจารีณี เรียกชื่อตนเองว่าเหม็ง แต่คน

ทั้งหลายเรียกว่า จ้าวแม่เห้มึง. เจ็กเซียงฮ้องเต้ ตรัส
สั่งให้นางสร้างเชิงเทียนแห่งความจำอะไรไม่ได้, และตั้งให้
นางเป็นผู้ดูแล มบคำจเป็นบริวารคอยปฏิบัติตามแต่นาง
บัญชา. นางพระสมณายาชะนิคหนึ่งคล้ายเหล้าไวน์ มี
เบญจรงค์ หวาน ชม ชน เปรี๊ยว เค็ม. วิญญาณที่ศาล
ทั้งสิบพิพากษาให้ ไปเกิดต้องคมน้ำยาน, เมื่อคมาแล้ว
จำความหลังไม่ได้หมด. แต่ว่า ถ้าวิญญาณได้มบญุณกุล,
น้ำยานนี้จะทำให้อินทร์ยทั้งห้าคน; ถ้าวิญญาณมบยาป,
ก็ตรงกันข้าม.

เชิงเทียนทกล้วนอยู่หน้าศาลทั้งสิบ ถัดจากสะพาน
ทั้งหก คือ เงิน ทอง หยก หิน ไม้ และ แผ่นกระดาน.
มรปลี่เหลยมฆางขน แบ่งออกเป็น ๑๐๘ หอง วางเรียง
ถวายนายา สำหรับให้ วิญญาณ คมน้อย หรือ มาก ก็ได้ผล
เท่ากัน. บางท่มบคำจทอดคงไม่ยอมค้ม, ทันใดนั้นก็
จะเกิดมมคคกริบผกชนทพน, แล้วมทอทองแดงยักเข้าไป
ในลำคอ ถูกกรอกถวายนายา. ค้มเสร็จแล้วถูกพาไปบน
สะพานลอยอยู่เหนือน้ำสแดงไหลอยู่หลัง ๆ, ไปได้ครึ่ง

ทางจะเห็นอักษรจารึกไว้ที่หน้าผาสีแดงอยู่ตรงหน้าว่า:—

เป็นมนษยันง่าย แต่จะปฏิบัติตนให้สมแก่ความรับผิดชอบ เป็นการยาก.

ถึงกระนั้น ก็เกิดเป็นมนษย์อีกคนหนึ่ง ยิ่งจะยากขึ้นไปอีก.

เพราะผู้จะไปเกิดอีกในสุคติไร ๆ ก็ไม่มีความลำบากมากนัก ;

แต่จำเป็นต้องรักษาปากและใจให้ตรงกัน.

เมื่อวิญญูณอ่านถ้อยคำเหล่านั้นแล้ว, ก็พยายามกะโตคชนฝั่ง, แต่ถูกบิศาจรูปร่างใหญ่โตสองตน คอยตัดตอนตกลงไปในน้ำ. บิศาจคนหนึ่งสวมหมวกดำตามตำแหน่งและสวมเสื้อปก, มือหนึ่งถือกระบี่คั่นสอ บนบ่าแยกกระบี่, ทบ้นเอวถ่วงเครื่องทรมานต่าง ๆ, จ้องตามองถึงและหัวเราะลั่น : บิศาจนั้นสัญญาว่า อาศัยบิศาจอีกคนหนึ่ง หนามไธหิตเปรอะเยอน, สวมเสื้อขาวถือลูกศร แยกกะสอบขาว, รอบคอแขวนเงินกระบี่,

หนานวคฺขมวทนํกัลล และถอนหายใจเฮือกนาน: บิศาจ
 นโตชฺชวํ ผู้บริวารवल, บิศาจคินฺนหนาทคอบผล็ก
 วิญญาณลงไปในน้ำแดง. วิญญาณชั่วและถ่อย คือใจที่
 จะได้ไปเกิดเป็นมนุษย์ อีกครั้งหนึ่ง. แต่วิญญาณที่ดี
 ร้องไห้เสียใจว่าเมื่อครั้งยังมีชีวิตอยู่ไม่ได้ สละสมบุญกุศล
 ไว้ เพื่อจะได้ ไปสวรรค์ ไม่กลับไปเกิดอีก, แต่อย่างไร
 ก็ตาม วิญญาณทั้งหลายต่างแย่งกันไปเกิดคล้ายคนเมา.
 ครั้นไปเกิดแล้วกลืนกลองบาปบุญคุณโทษประพฤติชั่วอีก,
 ในที่สุด ก็ตกไปรับโทษทรมานเหมือนคราวก่อน.

อนึ่ง เมื่อ เจ้าเขียงช่องเต้ มีรับสั่งให้ อ่าน คัมภีร์
 เจ้าและ ให้ วิญญาณในนรกฟัง. ฟังบิศาจทั้งหลายก็
 น้ำตาไหล เต็มต้นด้วยพระกรุณาธิคุณ, ปฏิญาณว่าถ้าไป
 สูโลกอันสว่างแล้วจะดำเนินตามคำสั่งสอน. ครั้นแล้ว
 ปราบกฐหมอก มีแสงสีพรรณราย ปกแผ่แผ่นคิน, เห็น
 เจ้าเขียงช่องเต้เสด็จพาพระกวนอิมโพธิสัตว์ (ขอโลกิเต
 ศวร) ลงไปในนรก. บัดนี้ทั้งสิบศาลออกไปต้อนรับแสง

ความเคารพ. พระโพธิสัตว์กวนอิมปรากฏพระรูปเป็น
 บัณฑิตใหญ่หน้าเหี่ยมเกรียมสงฆ์หวั่นไหวของ (ไม่ทราบว่าเป็น
 เทอะไร) แล้วเปล่งวาจาขึ้นว่า เหตุด้วยเง็กเซียงฮ่องเต้
 ประทานอนมิตตามข้อกำหนดที่พระโพธิสัตว์ ศรัทธาและบศทัง
 สิบศาลได้ตกลงไว้ ในการ ที่จะลดหย่อนผ่อนโทษ สัตว์บาป
 ตามประกาศคัมภีร์เง็กและนี้. พระโพธิสัตว์พยากรณ์ว่า
 ผู้ชักชวนมนุษยชาติให้ประกอบบุญกุศลหรือรู้สึกในบาป
 เพื่อให้ออกพ้นจากนรก, ย่อมจะถึงพุทธภูมิ; ตรัสแล้วก็
 เสด็จลอยไปในก้อนเมฆ. บศทังสิบก็กลับเข้านิรยภูมิ,
 เง็กเซียงฮ่องเต้ก็เสด็จกลับคืนสวรรค์.

ในตอนต้นได้กล่าวถึงวันประสูติ ของ พระพุทธเจ้าและ
 พระโพธิสัตว์ต่าง ๆ ของจีน กำหนดอย่างนี้:—

พระอารยไมเตรย, เจียมล่อฮ่อง, และเง็กเซียง
 ฮ่องเต้ โดยลำดับ ๑ คำ ๘ คำ ๕ คำ เดือนต้นของจีน
 บศทังสิบที่ ๑ ที่ ๓ ที่ ๔ และพระโพธิสัตว์กวนอิม
 โดยลำดับ ๑ คำ ๘ คำ ๑๘ คำ และ ๑๕ คำ เดือนที่ ๒

บคนรกศาลที่ ๒ ที่ ๖ ที่ ๗ โดยลำดับ ๑ คำ ๘ คำ
และ ๒๗ คำ เกือบที่ ๓

บคนรกศาลที่ ๘ ที่ ๙ พระศากยมุนีพุทธ และบค
ศาลที่ ๑๐ โดยลำดับ ๑ คำ ๘ คำ ๑๕ คำ ๑๗ คำ
เกือบที่ ๔

จำประจำกำแพงเมือง และคเมือง ๑๑ คำ เกือบที่ ๕
พระโพธิสัตว์กษัตริย์ ๑๓ คำ เกือบที่ ๗

จำประจำครัวไฟ (เจาซิน) ๓ คำ เกือบที่ ๘

นอกจากนี้ยังมีวันแข่งเต่า (สำเร็จมรรคผล) ของ
พระโพธิสัตว์กวนอิม ในวัน ๑๕ คำ เกือบที่ ๖ วันบรรล
พุทธภูมิแห่งพระศากยมุนีพุทธเจ้า ในวัน ๘ คำ เกือบ ๑๒
(ปลายข) ๑ วันทีจำประจำครัวไฟทุกครัวเรือนขึ้นไป
เสนอความดีความชั่วของมนุษย์ในครัวเรือนทีจำเตาลด

๑ ตอนนี กล่าวถึงกาลทีพระศากยมุนีตรัสรู้, ใน
ตอนทีกล่าวถึงวันประสูติ ว่าแต่วัน ๑๕ คำ เกือบที่ ๔ :
ตามนัยนี้ วันประสูติและตรัสรู้หาใช่วันเดียวกันไม่.

อยู่แต่เง็กเซียงฮ่องเต้ (เชิญเจ้าขึ้นสวรรค์ก่อนตรุณ
 เสด็จเองจึงต้องมีพิธีส่งเอาอกเอาใจไว้) ในวัน ๒๔ ค่ำ
 เดือน ๑๒.

กล่าวถึงยุค ตามคติจีนแบ่งออกเป็นสาม ยุคที่หนึ่ง
 ตั้งแต่ พระศากยมุนีพุทธเสด็จลงมา ตรัสเป็น พระสัมมา
 สัมพุทธเจ้าหมดลงในระยะ ๕๐๐ ปี นับแต่ปรินิพพานแล้ว,
 ยุคนี้เรียกว่า เจียชวบ (เงงฟา—ยุคแปดชะงับแห่งธรรม
 คือ มีแต่ธรรม หาธรรมมิได้ = วิวรรตกัลป์). ยุค
 ที่สอง เรียกว่า เซียงชวบ ต่อจากยุคต้นมาในระยะ ๕๐๐ ปี,
 ยุคนี้ มนุษย์ใช้รูปภาพและอักษร เป็น เครื่อง นำ ทางไปสู่
 ความจริงแห่งธรรม คือมีทั้งธรรมและอธรรม. ยุคที่สาม
 ถัดมาเป็นระยะนานได้ ๒๐๐๐ ปี เรียกว่า บ้อชวบ (โม
 ฟา—ไม่มีธรรม=วิวรรตกัลป์), ยุคนี้ธรรมทวายเป็น
 ลำดับ จนพระศาสดาเรียวลงและหมดสิ้นไป, ถึงตอนนั้น
 ไม่โล่ชุก (ศรีอารยไมตรัย) จะมาตรัสพนพระศาสดา

ใหม่เวียนไปอีก. ตามที่เล่ามานี้จะเห็นได้ว่าคติในเรื่องเหล่านี้ของจีนก็ไม่สู้ผิดอะไรจากไทยเราที่เคยรู้เคยได้ยินมาแล้ว.

กล่าวถึงพิธีอุทิศส่วนบุญให้แก่วิญญาณ. พิธีนี้ชื่อว่า สืบมาแต่ครั้งพุทธกาลคงจะอยู่ในคัมภีร์ ชื่อว่า ยถะเถยเมคคา (ยถะเถยเม่นโค้ว). ในคัมภีร์นี้คำเนรเรื่องว่าพระอาณนทีเห็นเปรตคอยอดอยากอยู่ในนรก บังเกิดสังเวช, จึงทูลถามพระพุทธเจ้าว่า จะมีหนทางที่จะบรรเทาความอดอยากของเปรตเหล่านั้นได้ประการไรบ้าง. พระพุทธเจ้าทรงแนะนำถวายแก่พระอาณนทีว่า ถ้าจะอุทิศอาหารไปให้ถึงภพอื่นได้ ต้องให้ประชุมสงฆ์สวดมนตร์ตามที่กำหนดไว้เฉพาะพระปฏิมากรพระพุทธเจ้า. ๑ อาศัยเหตุนี้จึงได้เกิดมีพิธีดังกล่าวแล้วกระทำสืบกันมา. เรื่องนี้คล้ายคลึงกับเรื่องคนเหตพิตทงกระจากของญวนมาก และบางทีก็จะเป็นเรื่องเดียวกัน, เพราะการทงกระจากก็คือทำบุญส่งไปให้

๑ ทรงกนิยพิตสวดมนตร์เช่น ฯลฯ ตามบ้านของเรา
ทุกแห่งของพระพุทธกนิย.

พวกผี, ในตำนานนั้นว่า๒:-

“ในสมัยครั้งหนึ่ง องค์สมเด็จพระผู้ทรงพระภาคเจ้า
เสด็จประทับอยู่ที่โนโครธารามเมืองกบิลพัสดุ์ พร้อมด้วย
พระภิกษุเฝ้าห้อมล้อมคอยสดับพระสังฆธรรมเทศนา. ใน
เวลานั้นพระอานนท์เฝ้าเจ้าไปนั่งสมาธิอยู่ในที่สงัดแต่ผู้เดียว.
ครั้นถึงเวลาคึกคักองค์พระผู้เป็นเจ้าได้ทอดนาไปเห็นอสุรกายมี
นามว่า เหยี่ยวมโหฬาร ร่างกายซบผอมเหี่ยวแห้งและมัวเปล่ง
พลุ่งออกจากปาก ลำคอเท่ารูเข็ม ผมนั้นดำรุงรุง มี
เขี้ยวงอกออกจากปากน่าเกลียดกลัวยิ่งนัก. อสุรกายนั้น
มายืนประณมมือทูลพระอานนท์ว่า “ยังมอกล้ามราช
ท่านก็จะถึงแก่มรณภาพ, แล้วต้องมาอยู่ในหม้ออสุรกาย
ดังเช่นข้าพเจ้านี้.” พระอานนท์ได้ฟังอสุรกายบอกดังนั้น,
พระผู้เป็นเจ้ามีความหวาดเสียวต่อมรณภัย เพราะยังเป็น
ปุถุชนอยู่. พระผู้เป็นเจ้าจึงถาม อสุรกาย นั้นว่าจะทำ

๒ คัดจากตำราทางเทว ใน อานัม นิภายของ พระครู
คณานัมสมณาจารย์ (ป) วัดมณฑลสมาคม.

ประการใดจึงจะพ้นจากความตาย และพ้นจากทุกข์ในหมู่
 อสุรกายนั้นใด. อสุรกายตอบว่า “ถ้าพระผู้เป็นเจ้า
 ยากจะให้พ้นจากกองทุกข์, ก็ให้กระทำพุทธุบฐา ธรรม
 ฐา สังฆมธุฐา, และบริจาคทานให้แก่ยากเข็ญใจที่
 อตอยาก, และแผ่กุศลไปให้แก่พวกอสุรกายทั้งหลาย,
 ท่านจักได้มอขายนิมิตตนาการ. ส่วนอสุรกายทั้งนั้นก็
 จักได้พึงผลกุศลที่ท่านอุทิศให้, อาจพ้นจากกองทุกข์ถึง
 สุกคติได้ โดย พลัน.” เมื่อ พระอนันตใด พง อสุรกาย
 กล่าวดังนั้น, จึงได้นำความมากราบทูลองค์สมเด็จพระผู้
 ทรงพระภาคเจ้าตามคำที่อสุรกายกล่าวนั้น แล้วขอให้พระ
 ผู้ทรงพระภาคเจ้าช่วย. (หยาที่เทโตน ก้าวอานานโงน
 หยาอิกมเหยิกโพ หงาหเพื่องเตยน หลนหยาอนงท) พระ
 ผู้ทรงพระภาคเจ้าจึงมี พระพุทธุบฐา ทรสแก่ พระอนันตว่า
 “ดูก่อน อานนท์, อย่าได้มีความหวาดเสียวเกรงกลัวไป
 เลย เราตถาคตจะชี้ทางให้ เพื่อบริจาคทานให้แก่หมู่
 อสุรกาย และพวกพราหมณ์ที่เมืองมายาคา (มัทราฐ)

กรรมัง ?), เพราะพวกพราหมณ์ในเมืองนั้นยากจนอนาถา
 มาก. เมื่ออานนท์บริจาคนั้นแล้ว, อานนท์ก็จักพ้นจาก
 ภัยทุกแล้วแล้วนันได้. แต่การที่ทักบริจาคนั้นให้ทั่ว
 ถึงอสุรกายนั้นยาก : เพราะพวกอสุรกายนั้นสร้างกรรม
 ไว้มาก, จึงไม่สามารถที่จะบริโภคนั้นได้, ต้องคงพิชิตประชุม
 พระอรหันต์ทั้งหลายมาเจริญพระศาสดานามว่า ถิกขอสลาย
 ภัยอำนาจพระศาสดาให้ทั่วถึงหมดอสุรกายทั้งหลายได้.
 ส่วนอานนท์ก็จักมีอายุยืน.” เมื่อพระอานนท์เถระเจ้าได้
 สดับพระพุทธพจน์ดังนี้แล้ว, พระผู้เป็นเจ้าจึงจัดหาเครื่อง
 สักการบูชา และเครื่องอุปโภคบริโภคพร้อมแล้ว พระผู้
 เป็นเจ้าก็ตั้งพิธีสนทนาคาท พุทธจักร ฌตกรรม จึงกระทำ
 สักการบูชาพระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้า พระสงฆ์เจ้า มี
 องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นประธานในการนี้. เมื่อ
 พระอานนท์ผู้เป็นเจ้าบริจาคนั้น และยหุติศส่วนกุศลไปให้
 หมดอสุรกายครั้งนั้น, โดยได้ พงอำนาจพระบารมีอันหา
 แห่งพระรัตนตรัยทั้งสาม และอำนาจพระศาสดา ถิกขอสลาย

นน, จึงบันดาลให้ ทวณฺหํ อสุรกายทั้งหลาย ไตรย
 ผลทานอันนั้นแล้วไปสู่สุคติ. (เผิก โจนอนน หงอ้อ
 เตยง เทตาทักขาลาโมนอ กวางคอตาย โปตาท) องค์
 ส้มเด็จพระผู้มพระภาคเจ้า จึงมพระพุทฺธฎีกาตรัสแก่พระ
 อานนทว่า “คก่อนอนนท, จงรู้เถิด เราตถาคตจะแสดง
 ให้ทราบ. เมื่ออดีตกาลล่วงแล้วครั้งนั้น เราตถาคตเกิด
 ในตระกูลพราหมณ์ อยู่ใน สำนัก พระโพธิสัตว์ ทรงนาม ว่า
 กวางคอตาย โปตาท.๑ พระโพธิสัตว์พระองค์นี้ เมื่อ
 ผู้ใดบริจาคทานให้แก่ อสุรกายใด ๆ แล้ว, พระองค์ก็
 อ่านพระคาถา นั้น นามว่า อภยอลา ย สวตชน. ด้วยอำนาจ
 พระคาถานั้น อาจให้ ทวณฺหํ อสุรกายทั้งหลาย.
 เราตถาคตจึงนำมาแสดงแก่ อานนท ในกาลบัดนี้. และ
 อานนทจึงรู้ อสุรกาย ที่มายอก อานนทว่า ยงอกสามราทร
 อานนท ก็จกถมรณนั้นหาใช่อื่นไกลไม่ คือ พระโพธิสัตว์
 กวางคอตาย โปตาท นั้นเอง, พระโพธิสัตว์องค์นี้

๑ อวโลกิเตศวรโพธิสัตว์.

เธอปรารภว่าจะโปรดทั้งมนุษย์และอภยสัตว์ทั่วไป, (คือ ยี
เหบ ฉา) ด้วยพรหมวิหาร คือ เมตตา กรุณา มุทิตา
อุเบกขา ทั้ง ๔ อย่างนี้บริบูรณ์อยู่ในเธอ ๆ จึงแบ่งภาคมา
บอกแก่อาณนที เพื่อจะได้เป็นต้นบริจจาคทานต่อ ๆ ไป.”
เพราะเหตุนี้ การบริจจาคทานทั้งกระจุยจึงต้องมีปฐมราช
คือ พระโพธิสัตว์แบ่งภาคเป็นประธาน สำหรับแจก เครื่อง
ไทยทานทั้งกระจุย. ปฐมพิธีทั้งกระจุยมีมาในพระสูตร
ดังนี้ จึงได้กระทำตลอดมาจนปัจจุบัน.”

ผู้เผยแผ่ลัทธิพิธีเช่นวิญญูณให้เจริญจนรวดเร็ว คือ
อโหมชวัชระ จึงให้ชื่อว่า ปุทฺธกิมกิง, ท่านผู้นี้เป็นภิกษุ
ไปจากอินเดียภาคเหนือ เมื่อ พ.ศ. ๑๖๒๖, ได้เป็นประมุข
ของนิกายโยคจารในเทศจีน สืบต่อจากวัชรโพธิ
(กิมกิงจี) ผู้อาจารย์. เมื่อ พ.ศ. ๑๒๘๔ และ ๑๒๘๕
พระเจ้าฉงเหียนจึงตรัสให้ไปสืบเสาะหา พระคัมภีร์เพิ่มเติม
จากอินเดีย. ท่านผู้นี้แหละทรงเริ่มให้ มหิศาภิกษุ
เช่นวิญญูณผลิแพร่, ซึ่งต่อมาเรียกในภาษาจีนว่า

พริบปูลนพุนชวย (ปูลนพุน=ขลุ่ยพุน, เป็นชื่อคัมภีร์ของ
นิกายโยคจาร) อันเป็นพริบทำสับมาทกวนัน (เคยมีทำ
กันในกรุงเทพ ฯ พริบเห็นมีอ่างใส่น้ำวางไว้ ญาติพี่น้อง
ผู้ตายเคียวเวียนรอบอ่าง).

ก่อนเล่าถึงพริบ ควรทราบตำนานอันเป็นต้นเหตุของพริบ
ในตำนานนั้นว่า มารดาของพระมหาโมคคัลลาน (โมโห
หมักเกียนเหลียน (เนี้ย) หรือเรียกย่อว่า หมักเหลียน
= โมค-ลาน) ถูกลักกินแต่อาหารที่เป็นผักหญ้าอย่าง
เครื่องครก, ภายหลังป่วยลง, พยายามรักษาเท่าไรไม่หาย.
บุตรคนหนึ่งบอกว่าถ้าจะให้หายต้องกินอาหารที่เป็น มังสะ;
แต่มารดาไม่ยอมกิน. บุตรคนนั้นจึงคิดอุบายเอามังสะไป
ทำอาหารเจือปนกับผัก. มารดาไม่ทราบก็กิน. บ่าวในบ้าน
คนหนึ่งทราบเรื่อง, นำความลี้ไปบอกหมักเหลียนบุตรอีก
คนหนึ่ง. หมักเหลียนเกรงว่ามารดาจะต้องตกนรก, จึง
นำเรื่องไปแจ้งแก่มารดา. มารดาไม่รู้สึกลัวก็ประทิเชษ
สาบานว่า “ถ้าหากินเนื้อ, ก็ขอให้เทวดาทิ้งหลายลากตัว

อัญเชิญคณะสงฆ์สาวกออกติดตามพิธี ฉะเพาะพักตร์พระ
พุทธปฏิมากรจึงจะสำเร็จผล. ในที่สุด หมักเหลียนกับ
มารตาก็หลุดออกจาก นรกได้. เทียบเรื่องตนเหตุ
ถวายข้าวสงฆ์ของพระอานนิกาย ซึ่งมีเรื่องคล้ายคลึง
กันดังนี้.๑

“สมัยครั้งหนึ่ง องค์สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า
เสด็จประทับอยู่ที่เชตวันวิหารเมืองสาวัตถี. ในเวลานั้น
พระโมคคัลลานเถระเจ้า พระผู้เป็นเจ้าเล็งทิพยจักขุตรวจ
ทั่วมนุษยโลกตลอดถึงอภายภูมิ, ก็ได้เห็นมาราท่านไป
เป็นปรตคตปชิวเปรต, ทนทุกข์เวทนาอดอยากร่างกายซูบ
ผอม. พระผู้เป็นเจ้ามีความเมตตาระลึกถึงพระคุณของ
มารดา, จึงขนยาตราข้าวให้มารดาบริโภค. มารดาจึงรับเอา
ยาตราอาหารพอดึงมือแล้ว, แต่ยังหาทันจะบริโภคอาหารใน
ยาตรานั้นไม่, ก็ย่นคาลอาหารในยาตรานั้นลุกเป็นเพลิงทงสน,

๑ คัดจากเรื่องตำราทางเทกของอานนิกาย พระครู
คุณานันท์สมณจารย์ (ป) วิทยา.

ก็หาอาจะบริโภคาอาหารนั้นได้ ไม่. พระโมคคัลลานเถระ
 เจ้า จึงนำเอาเหตุนั้นไปกราบทูลองค์สมเด็จพระผู้ทรงพระ
 ภาควา. (เผิกโง่งน้อโหม้วโต๋ยกังเทิมเกยบ พหยัง ยก
 เญิงหลีกเสอหน้ายซา) พระพุทฺธองค์สมเด็จพระพุทฺธภูิกาทวิส
 แก่พระโมคคัลลานเถระเจ้าว่า “ดูก่อนโมคคัลลาน, มารดา
 ของเธอนั้นสร้างเวรกรรมไว้แต่ชาติปาง ก่อน หนาแน่น นึก
 เหลืออำนาจของเธอแต่ผู้เดียว จะโปรคมารดาเธอให้พ้นจาก
 กองทุกข์นั้นได้ ต้องฟังพระบารมีพระอริยสงฆ์เจ้าทั้งสิบ
 ทิศ จึงจะโปรคมารดาของเธอให้พ้นจากกองทุกข์ได้.”
 พระโมคคัลลานเถระเจ้าเมื่อได้ รับพระพุทฺธภูิกาทวิส นั้น แล้ว,
 พระผู้เป็นเจ้าก็ทำปาฏิหาริย์ไปอาราธนาพระอริยสงฆ์เจ้าทั้ง
 สิบทิศให้ประชุมสนนิบาตพร้อมแล้ว, พระผู้เป็นเจ้าจึงจัด
 เครื่องอาหารบริณชบาตถวาย พร้อมทั้งเครื่องไทยทาน
 ต่าง ๆ เสร็จแล้ว. มารดาพระโมคคัลลานเถระเจ้าก็พ้น
 จากกองทุกข์ไปสู่สุคติ โดยฟังอำนาจพระบารมีอันหาร
 แห้งพระผู้ทรงพระภาควาและพระอริยสงฆ์ทั้งสิบทิศ. ทน

เหตุนี้เอง มา จาก พระสูตร ดังนี้ จึงได้ กระทำสยตอ มาใน
ปัจจุบัน.” (ได้เล่าเรื่องนั้นตามลำดับจนจบ ข้างท้าย
หนังสือนี้).

ท่านจะเล่า ถึงตัวพินิจ เช่นวิญญาณที่มีมาในคัมภีร์ ยูลัน
พินชวย:—

ความประสงค์ที่พินิจ ก็เพื่อนำวิญญาณให้ล่วงพ้น
จากความอศอยยากและการทรมานโดยเร็ว, เพราะผู้ตาย
ไปมีบาปกรรมทำไว้ จะต้องรับทุกข์ทรมาน. เพราะฉะนั้น
จึงมีศัพทักติปากว่า โท้งแซอ้วยลโคโฮ แปลว่า เพื่อ
ช่วยสรรพสัตว์ข้ามห้วงทุกข์. เมื่อผู้ใดตายไป, ญาติ
พี่น้องของทมิ้งมี หรือ บุตรธิดาที่มีใจศรัทธาบุญญาจัดทำ
ได้, จะนิมนต์หลวงจีนให้ทำทในวัดหรือจะนิมนต์ให้ไปทำ
พินชวยนิกโค. ถ้าทำทชาน, ต้องสร้างสถานที่สวดมนตร์
ชั่วคราว (เตาเตี้ย หรือ เตาฉ่าง—อย่างที่พระญวนไปทำ
งตัก) สำหรับหลวงจีนไปสวดในพินิจ. ถ้าผู้ตายเป็นคน
ยากไร้เข็ญใจไม่มีญาติพินชวยที่จะจัดทำได้, หลวงจีนและผู้มี

ใญ่บุญช่วยกันจัดทำ, หรือจะจัดทำอุทิศให้ทั่วไปไม่
กำหนดเพราะก็ได้, เพราะถือกันว่า ถ้าทำพิธี ใญ่บุญ
กุศลแรง. บางที่ทำงานเป็นพิธีใหญ่ เป็นพิเศษ กำหนด
ระยะทำใน ๑๐ ปี ๑๒ ปี หรือ ๑๕ ปี ครึ่งหนึ่งก็มี. ผู้
ใญ่บุญแก่กล้า ประสงค์จะทำบุญในพิธี, กำหนดวันทำ
วันใดก็ขี้นประกาศกระตาสีเหลืองขอกไว้, ขอให้ช่วย
กันส่งไปให้ซึ่งชื่อของผู้ตายโดยอาการจมน้ำ ถูฆ่าตาย
หรือประสบภัยอันตราย จะได้ทำพิธีเผ่ากุศลให้. ส่วน
การเรียกรเงินสำหรับค่าใช้จ่ายในพิธี ต้องมีเป็นธรรมดา.
ถึงวันพิธี มีประกาศห้ามฆ่าสัตว์ หรือ ขาย เนื้อสัตว์,
ร้องขอให้ประชาชนถือศีล เว้นจากการกินมังสะ จัดทำ
รูปพระโพธิสัตว์ตึง (จะอธิบายในตอนหลัง) กวนอิม
พุทธ นายนรยบาล มีงี่ยมหล่อเป็นประธาน และรูปอื่นๆ
ตลอดจนรูปเมืองนรก. รูปเหล่านี้ทำด้วยกระตาสีมีโครง
ไม้ไผ่ อย่างตักทากระตาสีในพิธีงัก.

สถานที่ทำพิธีชโลน ตามปกติใกล้สระหรือแม่น้ำ,

ตั้งโต๊ะบูชาหลายโต๊ะ เครื่องบูชาพร้อม, ใกล้โต๊ะมีเรือน
 กระดาษขนาดใหญ่แบ่งเป็นห้าห้อง, ห้องกลางไว้รูป อิม
 เอียงซี (ยันยงสี่) ๒ รูป ผู้มีหน้าที่นำวิญญาณจาก
 โลกนี้ไปสู่โลกอื่น, มีหน้าซกหนึ่งคำ ซกหนึ่งขาว หมายถึง
 ความไปมาได้ทั้งมนุษย์โลกและภูตโลก. ห้องสองข้าง
 ทอดไปเป็นที่พักของวิญญาณชายหญิงจะเคียวทางไปสู่ความ
 รอดพ้น. ยังมีเรือนกระดาษขนาดเล็กอีกหลังหนึ่ง, ข้าง
 เรือนนี้มีรูปผู้แจกจ่ายเครื่องบริโภคน้ำแกววิญญาณ เพราะ
 ในภูตโลก มีร้านขายของอยู่ ๓๖ ร้าน สำหรับวิญญาณ
 ไปจับจ่ายเอามาใช้สอย, เพราะฉะนั้น ต้องมีกระดาษ
 สมมควาเป็นเงินแท่งทองแท่งเผาส่งไปให้. เมื่อจะเริ่ม
 พิธี ต้องแจ้งให้ภูตโลกรู้. มีการเผาธูปกระดาษขนาด
 ใหญ่, และเผารูปคนขี่ม้าด้วย. รูปคนขี่ม้านี้ คือม้าไ้
 ผู้นำจิตหมายบอกข่าวไปให้ทราบ.

คราวนี้ถึงพิธีหลวงเงินสวดมนตร์ ซึ่งนำออกจาก สัตว์
 ต่าง ๆ และมีคนตีบรรเลงประสานไปด้วย. ในคราวเดียว

กัน ต้องจัดหาอาหาร ข้าว หมู เป็ด ไก่ และขนมจันทวง
เรียงไว้. พัดทอนนั้นถือว่าสำคัญมาก ต้องใช้หลวงจีน
ที่มีความรู้ชำนาญเป็นผู้ทำ, มิฉะนั้น จะทำเครื่องหมายนว
กาน (มทรา) ทำประพรมน้ำมันตรู ทำสาธขาวสาร และ
อะไรต่ออะไรอันเกี่ยวข้องกับพิธีไมใดถูกต้องบริบูรณ์. ถ้าใน
ที่ใกล้พิธีมณฑลมีสระน้ำ ก็ให้สร้างสะพานน้อย ๆ ขึ้น,
หลวงจีนรูปหนึ่งถือกระต่ายมากแผ่น ทำเป็นประหนึ่งแจก
ให้แก่วิญญาณของผู้ตายไป สมมติว่ากำลังข้ามสะพานไป
สู่ทุกโลก. หลวงจีนอีกรูปหนึ่งยืนอยู่ข้างหนึ่ง คอย
รับกระต่ายจากหลวงจีนรูปแรก, รับเอามาแล้วก็เผาไฟ.

ทบนแท่นกลาง ซึ่งทำเป็นสามชั้น มี หลวงจีน มากรูป
ค่วยกันสวดมนตร์ มีดนตรีประกอบ. หลวงจีนที่เป็นประธาน
ในการสวดคือไม้งา (ไม่มทราयरูป บางทีจะเป็นไม้เซียวหุด
ที่ขนนางถือเข้าเฝ้าพระเจ้าแผ่นดินกระมัง) ยืนอยู่กลาง
แท่นระหว่างหลวงจีนสองรูป. บนชั้นต่ำลงมามีหลวงจีนประจำ
สวดมนตร์หารูป. ขณะทำพิธีถึงตอนไหน ผู้คอยมทราयरูป

คืออย่างเราพึ่งสวคมนตรีเจดีย์ทำนันฉะนัน, เช่นถึงตอน
 วิญญาณไปตกนรก (พ่อเลี้ยวตึง), ถึงตอนทวิญญาณ
 ผู้หญิงตกลงไปในทะเลสาปเลือด (พ่อเลี้ยวช่วยโธ),
 หรือถึงตอนถกธรรมาณอย่างนั้นๆ, ในที่สุดถึงตอนรอกพน.
 คงนึกว่าจะเสร็จพินดงแต่หิวคากเทยงคน. นอกจากนั้น ยัง
 มีวิธเช่นวิญญาณในกลางเคื่อนที่เจ็ดของจีน เรียกว่า พิน
 กย (เช่นผี ชิตว่วยบว). ในพินทางลทธิ ก็ทำเหมือน
 เช่นข้างต้น แต่ย่อให้น้อยลง. และมีการลอบกระทวย.
 พินนี้คงว่าเนื่องมาจากหมักเหลียนตามหามารดาในนรก
 คงได้เล่าไว้ โดยสังเขปในหนังสือแล้ว.

ยังมีพินอีกชนิดหนึ่ง เรียกว่า จยแลกเตาเตย, เป็น
 พินอุทกให้แก่วิญญาณทั้งห้าและหก. พินนี้เป็นงารอย่าง
 ใหญ่ เลี้ยวค่าใช้จ่ายอย่างน้อยยกตงพนเหรียญ, เพราะ
 ต้องจยจ่ายจัดหาหมูปลาเบ็ดไก่อุปเทียนกระต่ายเงินกระต่าย
 ทอง ฯลฯ เป็นจำนวนมาก. ในห้องทำพินในวัดก็ประกบ
 ประภาทวย เครื่อง ตัง ธงทิว จารึก ข้อความซึ่งคัดออกจาก

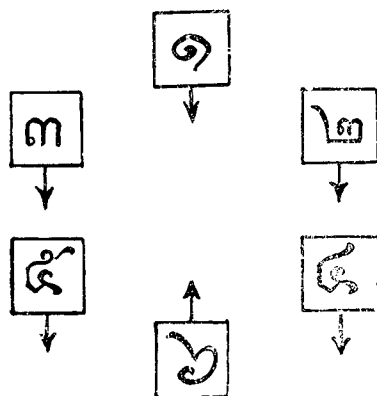
คมกร่าง ๆ และจำนวนหลวงเงินที่เขาพกติดตัวไปใช้มารบ.
 พิศอนหนึ่งมีการเคาะไห้เขาห้องนี้ออกห้องนั้น. เริ่มพิช
 แต่ย่ำค้ำถึงเตียงคนเหมอนกัน. รุ่งชนกทำอก เป็นดงน
 ติงสปีดาห์ หรือมากกว่านั้น จงหมดพิช. อย่างในนิกาย
 เงโท ต้องทำให้ไคเจตวนเจตุน คือ ๔๕ วัน มิ
 วนเดิมเป็นวนสังท่ายพิชอกวนหนึ่ง. การททำน ยกไว้
 ไม่กล่าวถึงตัวพิชิตทำ ถ้าจะพิชิตถึงความมุ่งหมายของ
 พิช, ก็เป็นกรนำชมอย้อย่างหนึ่ง เพราะททำนกวดย
 ความเชื่อนั้น หวังจะช่วยสัตว์ให้พ้นทุกข์ทรมาน จาก นรก,
 นบวาเป็นกิจเพอกุศลเจตนา อนเนองทวดยกรุณาธรรมพรหม
 วิหารควรสรสรเสริญ. ยางวัดทมีศรัทธาแก่กล้า ย่อมทำ
 พิชิเหล่านโดยย้อยทกวั้นเป็นการทำวตรทเศยว. ถ้าเขาไป
 ในวัดจีน, ก็อาจจะเห็นได้, หากแต่ไม่ทราบว่า ทำ
 อะไรวกันเท่านั้น.

มีพระโพธิสัตว์องค์หนึ่ง ถ้าถึงเวลาทำพิธีเช่นวิญญาน
มักจะมีการสวดอันวอนบงา ขอให้ปลดเปลื้องทุกข์ของ
สัตว์ในนรก. พระโพธิสัตว์องค์นี้ชื่อพระกษิติครรภ^๑
เห็นพระโพธิสัตว์ ทนบดอากันมากในประเทศจีนและญี่ปุ่นถก
จากพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร ด้วยเหตุอย่างไร มีแจ้ง
ในประวัติข้างหน้า, เพราะฉะนั้น เรื่องของพระโพธิสัตว์
องค์นี้จึงพิสดารอยู่สักหน่อย. รูปลักษณะของพระกษิติ
ครรภเป็นชายหนุ่มสวมหมวกเป็นรูปใบไม้ห้าแฉก (อย่าง
ที่หลวงจีนสวมในเวลาทำพิธีใหญ่ รูปใบไม้หมายถึง
กลับบัว หมวกชนิดนี้เป็นของพระโพธิสัตว์สวม) ทรง
สิงห์ โตเป็นพาหนะ หรือมีฉนวนกั้นอยู่เห็นอแทนคล้าย
บุษบก ข้างล่างมีรูปชายแก่อยู่ข้างหนึ่ง อีกข้างหนึ่งเป็น
รูปหลวงจีนหนุ่มศิษย์โถน บางทีทำเป็นรูป หลวงจีน

• The gods of Northern Buddhism, by Alice Getty.

ธรรมดาถือไม้เท้าห่มวงแหวน (ขักขระ)๑ พระโพธิ
 สัตว์องค์นี้ข้างเงินให้ชื่อว่า ตังจิง อ้วงพุ่สะ แต่เรียกกัน
 โดยสามัญว่า พระมาลัย. ทำไมจึงเรียกพระมาลัยยัง
 ไม่พบหลักฐาน, ต่อมาได้เห็นเรื่องในหนังสือว่าควยคำรา

๑ ปรากฏอยู่หน้าปกเล่มนี้. ในเวลาพระสงฆ์อันมี
 นิกายทำกงเต็ก จะได้พบแผ่นรูปพระโพธิสัตว์นี้ ถือ
 ไม้เท้าขักขระนั่งอยู่บนหลังสิงห์เสมอจะขาดเสียไม่ได้ บน
 โต๊ะซึ่งตั้งเป็นหมู่ตามแผนผังนี้ (หันหน้าทางปลายศร)

กงเต็ก ซึ่งท่านพระครุคณานิสมณจารย์ (ปี่) รณนา
พบคำว่า เตี้ยต่างเียงโบ้คาก (เสียงใกล้เคียงกับตงอว

— ๑ พระคากยมนั้พุทเจ้า, ๒ (ซ้าย) พระกัสสป
เป็นรูปพระแก่, ๓ พระอานนท์ รูปพระหนุ่ม, ๔ (ซ้าย)
พระกษิติครรร, ๕ บันแห่งศาลนรก ตามกำหนดที่
แจ้งไว้ ในบันทึกไต่หน้า ๗๖, ๖ รูปเทวดาอวยไท้
(หรือที่เรียกกันในนี้ว่า ท้าวมหาชมพู ซึ่งจะอธิบายใน
ตอนต่อไป) หัวหน้าเทวดา เป็นแม่ทัพของชั้ไต้เกียนอ่อง
= ท้าวจตุโลกบาล. ไต่ทบชาทั้ง ๖ นี้ ตั้งอย่างเต็มท้;
ถ้าอย่างย่อ เพียง ๓ ไต่, คือเขียนรวม ๑—๒—๓
ไว้ในแผ่นเดียว ตั้งเป็นไต่เดียว. หรือถ้าท่านมีพระ
พุทธรูปมากมายอยู่แล้ว จะใช้แทนไต่ ๑—๒—๓ ก็ได้.

ผู้อ่านคงสังเกตได้ ว่า ข้างซ้ายเป็นของสำคัญกว่า
ขวา จึงตั้งไต่พระกัสสป พระกษิติครรร อันเป็นทนต์ถ
อย่างสูง.

พัลสะ ของเงินมาก) ซึ่งแปลไว้ฉนั้นว่า พระมัลลยเถระ
เจ้า, ก็เป็นอนันยัตติโกว่าท่านองค์นี้คือทเริงกว่าพระมัลลย
แน่แล้ว.

ในตำนานของนิกายฝ่ายใต้ มีเรื่องพระมัลลยว่าเป็น
พระอรหันต์องค์สุดท้ายภายหลังเมื่อ พระพุทธเจ้าปรินิพพาน
แล้วเป็นเวลานาน, เนื้อเรื่องเกยวข้องกับเรื่องไปโปรด
สัตว์ในนรกเหมือนกยเรื่องของเงิน. แต่เพียงสงสัยอยู่
คือ ตัง อว พัลสะ หรือ เคยต่างเยื่อง โยตาก คำท้าย
ของชอชอกชคว่าเป็นโพธิสัตว์ ไม่ใช่พระอรหันต์อย่างพระ
มัลลย, ในคัมภีร์สลักฤทกักรบรองอยู่ว่าพระกษิติครรภเป็น
พระโพธิสัตว์, ทั้งคติของมหายานก็มุ่งโพธิสัตว์ภูมิ หา
ใช่อรหัตตภูมิไม่, และในตำนานของพระกษิติครรภโพธิ
สัตว์เท่าที่ไดพบ ก็ไม่ปรากฏว่ามชอมัลลย. เหตุ
ตังอว พอลิสต์ว จะเป็นองค์เดียวกับพระมัลลยอรหันต์เถระ
ไว้ โดยสถานไรไม่ทราบ. ถ้าจะให้คะเนตามเค้าความ:
บางทเริงพระมัลลยอาจมีอยู่ในคัมภีร์ของมหายาน คือ

เรื่องพระโพลีศัฏฐ์กษัตริย์, เพราะเนอเรื่องพระมาลัย
ไปข้างมหายานมากกว่าของหินยาน. นิกายหินยานรุ่น
หลังได้มา, แต่เมื่อไม่เห็นท่าทางว่าจะเป็นโพลีศัฏฐ์ เพราะ
มีฤทธิเดชอยู่ จึงให้เป็นพระอรหันต์เสียตงนักเป็นได้,
ด้วยเหตุว่าโพลีศัฏฐ์ในหินยานเป็นเพียงผู้ปรารภนาพทอภูมิ
ถ้าไม่สำเร็จฉณาสมาบัติ ก็เป็นคนธรรมดาเราอย่างนั้น.

พระกษัตริย์มีประวัติว่า ครึ่งหนึ่ง มารดาของ
พราหมณ์คนหนึ่ง กล่าวผรุสวาทต่อพระไตรรัตน์, แล้ว
ถึงแก่ความตายไปตกนรก. พราหมณ์ผู้บุตรประสพจะ
ช่วยมารดาให้พ้นทุกข์ ได้บูชาพระพุทธรูปปฏิมากร
พระพุทธรูปเจ้าแต่ปางก่อนเป็นนิตย์ทุกวัน. วันหนึ่ง นาง
ได้ยินเสียงบอกว่าให้กลับไปบ้านแล้ว ภาวนา ระวัง ถึงพระ
พุทธรูปเจ้าแต่ปางก่อน, นางทำตาม. ในขณะภาวนาระลึก
ถึงพระพุทธรูปเจ้า, ทันใด วิญญาณของนางก็ออกจาก
ร่างไปถึงผิมหาสมุทร, ได้เห็นสัตว์ร้ายตัวเป็นเหล็ก
ข้างขึ้น ข้างเคียว อยู่ในมหาสมุทร. ในมหาสมุทรมี

มนุษย์หญิงชายว่ายเวียนวนอยู่มากมาย, ถูกสัตว์ร้าย
ตัวเล็กโฉบกัดอยู่เสมอ, อาศัยพืชนานาภาพ นางมิได้
ตระหนกตกใจ. ขณะนั้น มีสัตว์คนหนึ่งมาไถ่ถามและ
ชี้แจงว่าตนคือเขตต์ที่สุดของจักรวาล มีภูเขาเหล็กกั้นไว้
โดยรอบ.

นางถามว่า “ข้าพเจ้าได้ยินว่านรกอยู่แถวนี้, ทำไฉน
ข้าพเจ้าจึงเข้าไปถึง?”

ตอบ— “มาได้ ต้องอาศัย มโนเมธิธิ และ เข้มม ด้วย
กุศลผลบุญ”

ถาม— “ผู้รับทุกข์อยู่ในทะเลคือใคร?”

ตอบ— “พวกใน ชมพทวป ที่ทำบาปหยามช้า และ พัง
ตาย เมื่อพ้น ๔๕ วันไม่มีใครทำบุญอุทิศกุศลให้ ก็
ต้องคุมตัวไปในที่นั่น, ถัดไปทางตะวันออกมีทะเลทรมาน
อีกสองแห่ง. การลงโทษทรมานยิ่งร้ายกว่าที่เห็นมาก
นัก”

ถาม— “ ก็นอกนั้นอยู่ที่ไหน ? ”

ตอบ— “ ภายในมหาสมุทรทั้งสามแห่งนี้ มีนรกที่คุมขังนับได้หลายพันชุม แต่ที่เป็น ชะนิกใหญ่มี ๑๘ ชุม.”

ถาม— “ มารดาข้าพเจ้าตายไปเมื่อไม่สู้ช้านาน บัดนี้วิญญาณไปตกณที่ใด ? ”

อสุรย่นถามว่า— “ ดูก่อน โพธิสัตว์ มารดาท่านเมื่อครั้งมีชีวิตอยู่ได้ประพฤติตนอย่างไร ? ”

ผู้ถามตอบ— “ มารดาข้าพเจ้าเป็นคนบาปดหมั่น พระไตรรัตน์, แม้จะมีความเชื่อก็เป็นครั้งคราวแล้วก็กลับใจอีก.”

อสุรถาม— “ มารดาท่านช่อไร ? ”

ตอบ— “ บิดามารดาข้าพเจ้าช่อชัระและเยติลี (ไม่ทราบชื่อนั่น) เป็นตระกูลพราหมณ์.”

อสุรประธานมีอกล่าวว่า “ ท่านจงกลับไปเถิด เพราะกุศลอันสำเร็จด้วยการภวณาและการบูชาของท่าน เป็นเหตุให้มารดาของท่านพ้นทุกข์ออกจากนรกไปเสวยสวรรค์

แล้ว."

แต่นางได้เห็นสัตว์ในนรกเป็นอันมากได้รับทุกข์ทรมาน
อย่างน่ากลัว, ก็ยังเกิดธรรมสังเวช, ตั้งประเด็นว่า
จะขอบำเพ็ญกุศลไปทุกกัลป์ เพื่อช่วยสัตว์เหล่านั้นให้พ้น
ทุกข์. ต่อมา พราหมณ์กลับชาติเกิดเป็นชาย, แล้ว
ได้เป็นโพธิสัตว์มีนามว่า ตังจิง, และได้เป็นใหญ่ในนรก,
แต่ไม่ต้องการลงโทษทรมานสัตว์บาป, กลับจะเป็นผู้
เบิกทางแก่สัตว์นรกที่รู้สำนึกบาปแห่งตนได้พ้นจากนรกไป.
เพราะฉะนั้น การตัดสินลงโทษสัตว์ในนรก จึงตกแก่ที
ลีสศาลมเยมล่อของเขตน. ที่ใดกล่าวไว้ข้างต้นว่า
ผู้เป็นสุภาพชน นรกเป็นใหญ่กว่า ขกทงลีสศาล ซอ ตงงกน
อาจเป็นองค์เดียวกับพระตังจิงได้, แต่ก็ไม่พบทมาว่าเป็น
องค์เดียวกัน. คำว่า กษิติครรภ แปลว่า ห้วงดิน ตรง
กับคำจีนว่า ตังจิง (ตัง = ดิน จิง = เกี่ยวไว้). เมื่อนรก
มีมติว่าอยู่ที่ดิน ก็คงหมายความว่าอยู่ในครรภ์ของดิน
เพราะฉะนั้น พระตังจิง จึงต้องเป็นใหญ่ในนรกเป็นธรรมดา.

เวลาทำพิธีงูเต็กต้องมีรูปและแท่นบูชาพระตึงไว้เสมอ.

ยังมีประวัติพระตึงเรื่องหนึ่ง ซึ่งไม่เหมือนกับเรื่องท
เล่าข้างต้น ว่า พระตึงนี้เป็นโอรสของพระเจ้าแผ่นดิน
สยาม^๑ มีนามตามแซ่ (สกุล) ว่า กิม, และมีฉายา
ว่า เกียวก๊ก. เมื่อ พ.ศ. ๑๒๕๖ ท่านผู้^๒สละโลก
ออกบรรพชาแล้วจาริกไปประเทศจีน. ตามความเห็น
ของนักปราชญ์จีนและชาวต่างประเทศหลายคนร่วมกันว่า
พระตึงนี้ คงไปจากประเทศสยาม, เพราะในคัมภีร์และ
ศิลาจารึกซึ่งรักษาไว้ ทวดข้างภรรยา เกาชั่วชั่ว (ภรรยา
ดอกไม้งาชั่ว), เขียนชื่อชาติภูมิของพระตึงว่า ชิน
หลอ หรือบางทีก็ เขียนมหลอ. ถ้าคำหลังเป็นคำถูกก็
เป็นอันยุติได้ว่าไปจากสยาม, เพราะจีนเรียกประเทศ
สยามว่าเซียมหลอ; แต่ถ้ามคำต้นก่น่าจะเป็นประเทศ
เกาหลี, เพราะในสมัยที่กล่าวนี้ มีประเทศชื่อ ชินหลอ
หรือ ชิลล่า เป็นก๊กหนึ่งอยู่ในเกาหลี.

เมื่อพระตจฺจจารกไปยังประเทศจีน, ไต่ลงเรือล่องขึ้นไปตามลำน้ำโขงชกเกียง, ถึงตำบลเกาะฮั่วฮั่ว, เห็นภมิลประเทศงาม, จึงตกหลงใจจากเรือฉันทน, แล้วไปหาเจ้าหนาท ขอเนอทเท่าที่จะปลื้สอพอสำหรับนั่งสวคมนตรีภาวนา, เจ้าหนาทก็อนุญาต. พระตจฺจจึงนั่งลงเข้าฉานฉันทน: ประชาชนเห็นแสงเบนิรคมีออกจากพระตจฺจ, ก็แจ้งว่าเป็นพระผู้มีวิเศษพากันไปสั้การบชา.

พระตจฺจเข้าฉานอยู่ฉันทนถึง ๗๕ ปี ๗๕ ๗๕, วัน ๑๓ ค่ำ เดือน ๗, พระตจฺจก็บรรลโพรญาณและสันสสาร, สิริรวมชนมาอยู่ได้ ๙๙ ปี. ก่อนหนานี้ มีชนนางจีนคนหนึ่งชอ มนกง เป็นคนเลอมีไลในพระตจฺจมาก, ได้ถวายทคินและคอบปฏิบัติจคอาหารไปถวายเสมอ. ครั้นเมื่อพระตจฺจคบชนฉแล้ว, ร่างกายไม่เนาเบือยเป็นเวลาฉานาน, บนหลุมทผงคพมิเปลวเพลิงแลบชนมาท่ว, แส้ดงให้เห็นว่า พระตจฺจ ลงไปช่วยเปลืองทุกคของสัตว์ในนรก. ต่อมา มนกง ก็บบุตร ชอ เต้าเหมง ออกอุปสมบท

เป็นภิกษุในพระศาสนา. ท่านสองคนนี้ คือ รูปยืนอยู่ซ้าย
ขวาของรูปพระตึง.

ในหนังสือ *Ostasiatische Zeitschrift* ปี ๑๙๑๓—
๑๔ ซึ่งท่านศาสตราจารย์เชอเคสได้กรุณาส่งมาให้ เล่า
ประวัติของพระโพธิสัตว์ตึงไว้หลายเรื่อง, จึงเก็บความ
มาเล่าสู่กันฟัง.

เรื่อง พระกษิติกรรมโพธิสัตว์ ในคัมภีร์ ตึง
พละ บังงวนเกง

(สุตรวาดด้วยประณมประณิธาน
ของพระกษิติกรรมโพธิสัตว์)

สมัยหนึ่งพระคากยมุนีพุทธเจ้าเสด็จประทับอยู่บนสวรรค์
ชั้นตรัยตรึงษ์ ประทานพระธรรมเทศนาแก่บรรดาพระพุทธ

เจ้า พระโพธิสัตว์ ทวยเทพ นาค ยักษ์ บัคคา อินนิ
 จำนวนหลายอสงไขย. ขณะนั้น พระมัญชุศรีโพธิสัตว์
 กราบทูล อัญเชิญ พระพุทธเจ้าให้ ทรงแสดงเรื่อง พระกัณ
 ติกรรมโพธิสัตว์ ตั้งแต่ประณตประณิธานและประกอบกุศลกรรม
 ประการใดในปางก่อน จึง ทรง อธิติสามารถ เป็นที่น่า
 ชักจรรย์.

พระพุทธเจ้าตรัสว่า ประณิธานของพระโพธิสัตว์องค์
 นั้นชักจรรย์นัก เพราะบรรดามนุษย์หญิงชายที่ใฝ่บุญใน
 ภายหน้า เมื่อได้ ยินพระนามหรือเคารพบูชาถวายสด
 แก่พระโพธิสัตว์องค์นั้น หรือสร้างรูปจะเป็นภาพเขียน
 หรือเป็นไม้และวัตถุใด ๆ ก็ดี ก็จักได้ ไปเสวยสุขใน
 สวรรค์ชั้นตรัยตรังษ์ มีกำหนดได้ ร้อยชาติ แล้วจะพ้น
 ชาติจากการไปเกิดอภายนิ.

พระกัณติกรรมโพธิสัตว์นี้ในชาติก่อนชาติหนึ่ง อันเป็น
 เวลาล่วงแล้วได้อสงไขยกลับ เกิดเป็นมาณพบุตรผู้มีสกุล
 สูง ได้พบและบูชาพระพุทธเจ้าแห่งภักขนั้น ซึ่งทรงพระ

นามว่า ช่อจอกกุ่มเงินกบขวนชิง. พระพุทธเจ้าได้ตรัสว่า
บุคคลจำต้องช่วยสรรพสัตว์ที่ตกทุกข์ได้ยากเป็นเวลานานเท่านั้น
จึงจะบรรลุภูมิพุทธเจ้าได้. มาณพโศก พงคังนนั้น ก็ตั้ง
ประณิธานจะเพาะพระพุทธเจ้าว่า “แต่บัดนี้ต่อไปนับว่าได้
อสังขยภักดิ์ ข้าพเจ้า ขออุทิศตน เพื่อหาทาง ช่วย
สรรพสัตว์ในคติทั้ง ๖ ให้รอดพ้นจากทุกข์ และเมื่อได้
ช่วยสรรพสัตว์เสร็จแล้ว ข้าพเจ้าจึงจะขอถึงพุทธภูมิ.”
เพราะฉะนั้น พระกษัตริย์จึงทรงเป็นโพธิสัตว์ตลอดมาจน
ถึงภพภักดิ์แห่งพระศากยมุนีพุทธเจ้า.

๑ ครั้งหนึ่ง พระกษัตริย์ทรงโพธิสัตว์ เกิดเป็นธิดาของ
พราหมณ์มหาศาล นางประพฤติกตัญญูธรรมความดี จึง
เป็นทนต์ธิดา ของมหาชนและมีเทวดา คอยพิทักษ์ อยู่เสมอ.
มารดาเป็นหญิงไม่ตั้งอยู่ในสัมาทิฏฐิ เพิกเฉยต่อพระ
ไตรรัตน์ เพราะฉะนั้น จึงต้องตายไปก่อนธิดาจะถึงตอน

๑ ข้ากบตได้มาแล้ว, แต่เป็นอกลำนวนหนึ่ง มีพล
ความแปลกออกไปอีก.

ให้ไต่ ลำนกและ กลั๊ยใจ ทั่น, เมื่อ ค่าย แล้ว วิญญาณ
 (อาตมัน) ก็ไปตกนรกอเวจี อันเป็นขมร้อนยิ่งอยู่ลึก
 ก้นข้งของมหานรกแปดขม. ฝ่ายธิดาเชอแน่ว่ามารดา
 ของตนทนทุกข์เวทนาอยู่ในนรกเพราะเป็นคนใจบาปหยาบ-
 ซ้า, ก็เผ่ายชาพระพุทเจ้าในกลั๊ยก่อน ๆ. นอก
 จากนั้นนางยังไต่ยชาพระกกุชชเวชยจ้อใจอวง พระพุทเจ้า
 ในกลั๊ยก่อนนั้นอันเป็นวิวรรตกลั๊ย (เชี้ยชวย). นางไต่
 กรายทูลถามพระพุทเจ้าว่า มารดาของนางไปตกอยู่
 ใน คติแดนไร. พระ ตถาคตพุทเจ้า ทรง แนะนำให้
 นางกลั๊ยไปบ้าน แล้วนั่งสมาธิระลึกลงพระองค์. นาง
 ปฏิบัติตาม, กลั๊ยมาบ้านก้นงตงจิตระลึกลงพระพุทเจ้า
 ไต่วันกยคนหนึ่ง. ทั่นไต่กัน ปรากฏว่านางไปยังฝั่งทะเล
 ร้ายแห่งหนึ่ง. ในทะเลน้ำร้อน มีคลื่นตฟองเดือดพลุ่ง
 ในน้ำ มีมนุษย์หญิงชายอยู่เกลื่อนกลาด ถูกยักยและ
 สัตว์ร้ายควาและค้ายเอาไปกิน. โดยเหตุที่นางระลึกลง
 พระพุทเจ้าอยู่เสมอ นางจึงไม่ตระหนกตกใจ. ขณะนั้น

ยักษ์ราชคนหนึ่งเข้ามาแสดงเคารพและกราบไหว้ เรียก
 นางว่าโพธิสัตว์, แล้วบอกว่าทะเลื่อนน้ำกลืนมัตถกกัน
 ๓ ห้วง, ห้วงนี้เป็นห้วงแรกทสัตรีบาปจะต้องผ่านเข้าไปกว่า
 จะถึงขุมนรกใหญ่. นางถามยักษ์ราชถึงมารดาซึ่งเป็น
 ภริยาพราหมณชนินิสัตรีทศน์ว่าเวลานี้อยู่ที่ไหน. ยักษ์
 ราชตอบว่า ก่อนหน้านี้อยู่ได้ ๓ วัน มารดาของนางได้ไป
 เกิดในสวรรค์ เพราะอำนาจแห่งผลกตัญญูของธิดา ที่
 บุษยาพระพททเจ้าอยู่เป็นนิตย. ยักษ์ราชกล่าวต่อไปว่า
 “ขอท่านอย่าได้วิตกเลย มารดาของพระโพธิสัตว์นั้น
 ได้พ้นจากนรกไปแล้ว, ทั้งบรรดาสัตว์ในอวัจก็พลอยพ้น
 โทษจากนรกไปด้วย ต่างว่าเรงยินดี.” เมื่อยักษ์ราช
 กล่าวดังนี้แล้ว ก็ประสานหัตถ์แสดงเคารพออกไป. นาง
 ก็กลับมานมความรู้สึกในเหตุทลวงแล้วเหมือนไต่ฝันไป.
 ค่ำเมื่อนั่งนึก ไต่สัคคองแผ้วแล้ว ก็ไปสู่พระสถูปแห่งพระ
 ศถาคต, บุษยาแล้วกล่าววาจาอะพาอะ พระสถูปว่า “ข้าพเจ้า
 ขอตั้งประณิธานว่า ในกัลป์ต่อไปภายหน้า ข้าพเจ้า

จะช่วยสรรพสัตว์ ซึ่งจะต้องรับโทษ ให้พ้นทุกข์บรรลุมิ
แห่งความรอคอย.”

ในสูตรนี้ยัง มีประวัติ พระกัณฐิครรณโพนีสัตว์ อีก สอง
เรื่อง เรื่องหนึ่งพระกัณฐิครรณโพนีสัตว์เสวยชาติเป็น
พระเจ้าแผ่นดินอินธรมิกราช. แต่ประชาชนพลเมืองใน
แคว้นแคว้นล้วนประพฤติกการบาปหยาบช้า. พระองค์พร้อม
ด้วยราชสหายซึ่งเป็นพระเจ้าแผ่นดินแคว้นนั้นน้อยอยู่ใกล้เคียง
กันแคว้นหนึ่ง ไต่ทรงปรึกษาหารือกันในที่ จะช่วยให้
พลเมืองเหล่านั้นรอคอยพ้นจากบาป, ราชสหายของพระองค์
ไต่ตั้งประณิธานว่า ขอบรรลพพหุภูมิเพื่อช่วยสรรพสัตว์,
และในไม่ช้าก็ไต่ บรรลุมินั้นสมดังหมาย. ส่วนพระองค์
ตั้งประณิธานว่า จะไม่ขอเข้าสู่พหุภูมิจนกว่าจะไต่ช่วย
สรรพสัตว์ให้พ้นจากทุกข์ทรมาน; เพราะฉะนั้น พระองค์
จึงไต่ กลับชาติมาเป็นพระกัณฐิครรณโพนีสัตว์.

อีกเรื่องหนึ่ง มีว่าพระอรหันตองค์หนึ่งอยู่ในสมัย

วิวรรตกลับ ได้เพียรสั่งสอนมหาชนให้ประพฤติบุญกุศล
 เพื่อความพ้นทุกข์. ครั้นนั้นมหิงสา ชอ ประจักษ์
 (กว้างมัก) ทูลถามด้วยอยากรู้ ว่ามารดาของนางซึ่งตาย
 ไปแล้ว ไปเกิดอยู่ในภพใด พระอรหันต์เข้าสมาธิเล็ง
 ญาณเห็นมารดาของหิงสนั้นไปเกิดอยู่ในอบายภูมิ ต้อง
 รับโทษถูกทรมานสาหัส. พระอรหันต์บอก แก่นาง ว่า
 มารดาของนางครึ่งยังมีชีวิตเป็นมนุษย์อยู่ กินปลาและเต่า
 เป็นจำนวนมากมานัก, ตายไปจึงต้องรับโทษจากอกุศล
 กรรมนั้น. ถ้าประสงค์จะช่วยมารดาให้พ้นทุกข์; จะ
 ต้องบูชา พระวิรุทธบิณฑก จิกษุ ตถาคต (ชินเงเนยฮัมมิก
 ยู่ได้) พระพุทธรูปในถ้ำนั้น, แล้วสร้างพระรูปของ
 พระองค์ไว้อีก. นางกระทำตาม ตัดเลี้ยวซึ่งปลื้โพธิความ
 กังวลในตัวนางแล้ว, ก็มุ่งบูชาพระพุทธรูปเจ็ดองค์เพ่งแน่วแน่.
 ขณะนั้น พระตถาคตเจ้าก็ปรากฏพระองค์แก่นางให้มองเห็น
 พระองค์, แล้วพระองค์ตรัสว่า “ในไม่ช้า มารดาของ
 เจ้าจะไปเกิดในบ้านของเจ้า.” ต่อมาไม่ช้า มารดาก็ไปเกิด

เป็นลูกของหญิงสาวใช้ ในบ้านนาง. เมื่อเกิดมาได้สามวัน
 เด็กนั้นกรอกร้องไห้ไม่หยุดหย่อน และบอกแก่นางว่า ตนคือ
 มารดา. เพราะเหตุที่ทนายมีการฆ่าสัตว์และกล่าวมุสา
 วาทไว้มาก จึงต้องตกไปในนรกใหญ่, พ้นจากนรกมา
 โดนทัณฑ์ความผิดของธิดา, แต่ต้องมาเกิดเป็นลูก
 ของหญิงต่ำสกุล, เมื่อครบ ๑๓ ปีตนจะต้องตายไปอีก,
 หนีจะไปเกิดในอบายภูมิ. เพราะฉะนั้น จึงขอพนันนาง
 ซึ่งเป็นธิดาให้ช่วยด้วย. นางจึงตั้งปณิธานว่า ถ้า
 มารดาของนางอรอดพ้นจากอบายภูมิทั้งสามได้ตลอดไป
 ทั้งรอดจากการไปเกิดเป็นลูกของ หญิงสาวสกุลต่ำ ให้ได้
 ตลอดไปหลายกัลป์แล้ว นางผู้เป็นธิดาจะขอช่วยสรรพสัตว์
 ทั้งหมดที่ใคร่บวชอยู่ทุกหนทุกแห่งให้ รอดพ้นจาก อบาย
 ภูมิทั้งสามด้วย, และนางจะไม่ขอเข้าสู่พุทธภูมิ จนกว่า
 จะได้ช่วยให้สรรพสัตว์เหล่านั้นบรรลุดังด้วย. เมื่อตั้ง
 ปณิธานดังนี้แล้ว, ก็ไปขึ้นพระตถาคตเจ้าตรัสสรรเสริญ
 และแสดงให้นางทราบว่าอีก ๑๓ ปี มารดาของนางจะไป

เกิดเป็นพรหมจารีณ มีอายุครบบริบูรณ์แล้ว ก็จะไปเกิด
ในแดนอันหาทุกข์มิได้ อีกหลายอสงไขยกัลป์, จนกว่าจะ
ได้ตรัสเป็นพระพุทธเจ้า เพื่อช่วยมวลมนุษยและทวยเทพ
อันมีจำนวน เสมอด้วย เมื่อกรวก เมื่อกทรายในแม่น้ำ คงคา.
ลุลสมัยพระศาสดามุนีพุทธเจ้า พระอรหันต์ทั้งหลายมาข้างต้น
นี้ได้ไป เกิดเป็น พระอภัยมณีโพธิสัตว์ (บ่อเจิงข้อพู่สะ),
มารดาของนาง เกิดเป็น พระวิโมกษโพธิสัตว์ (ไก่ช่วย
พู่สะ), และนางประภาจักษุก็คือ พระกษิติครรภ์โพธิสัตว์
นั่นเอง.

ตามประวัติของพระกษิติครรภ์โพธิสัตว์ที่เล่ามาข้างต้น
นี้ จะสังเกตเห็นว่าชาติก่อนๆ ก็เกิดเป็นผู้หญิงมากกว่า
เป็นผู้ชาย, และเกี่ยวด้วยเรื่องบุตรแสดงกตัญญูกตเวทิตา
ต่อมารดามากกว่าคุณสมบัตินี่อย่างอื่น. นักปราชญ์ญูขุน
ลงสันนิษฐานว่าคำว่ากษิติครรภ์ก็แปลว่าห่วงกิน (กษิติ =
กิน ครรภ = ห่วง) และทั้งกำหนดเดิมก็เป็นผู้หญิง อาจ
จะเลื่อนมาจากนางปฤถวี หรือ นางธรณ ของ ลัทธิพราหมณ์

สมัยเวทก็เป็นได้ เพราะนางปฤถวีเป็นผู้ให้ความสมบูรณ์
แก่พืชพันธุ์ธัญชาติอันยัง สรรพสัตว์ ในโลกให้ทรงชีวิต
อยู่ได้. ขอแปลกมีย่ออีกอย่างหนึ่ง พระอวโลกิเตศวร
(พระกวนอิม) กำเนิดเต็มเป็นผู้ชาย, ส่วนพระกษิต
ิครรภักำเนิดเต็มเป็นผู้หญิง: กลับกันอยู่.

ในหนังสือของจีนชื่อว่า ไท่เผิงกวางก มีตำนานเรื่อง
พระกษิตครรภัก์ไปสวรรค์สีขาวดีเรื่องหนึ่ง และไปนรก
เรื่องหนึ่ง ซึ่งได้นำมาเล่าไว้ในหนังสือ.

๑ พระกษิตครรภัก์โพธิสัตว์ ในสวรรค์สีขาวดี

เรื่องต้นมีความว่า ครั้นสมัยราชวงศ์ถัง ชื่อนาง
คนหนึ่งชื่อ หลี่แซหงวนเป็นโรคภัยไข้เจ็บตายไป, แต่หน้าอก
ยังอ่อนอยู่ ญาติพี่น้องจึงยังไม่เอาเข้าโลง. จนล่วงได้
๓๑ วัน ตกเวลากลางคืน ท่านผู้หนักพน, ลูกชนสงคน

ในขานว่า มีพระสงฆ์สามเณร ๓๐ องค์ให้รีบไปจัด
หาอาหารมาถวาย แล้วถวายกะแปะหมั่นพวง. บิณฑบาตของ
หลัแซหงวนเป็นคนมั่งมี จึงทำตามทบตรสั่ง จัดหาอาหาร
และกระชายเงินทองสำหรับถวายพระสงฆ์ (ไม่เห็นตัว)
โดยเขาไปวางไว้บนพน. หลัแซหงวนกล่าววาจาแสดง
ความขอบคุณท่านกลับมา แล้วนิมนต์ให้พระสงฆ์ทั้ง
๓๐ องค์ฉันอาหารที่จัดหามาวางไว้. ล่วงเวลากระเนว่า
ฉันอาหารเสร็จ หลัแซหงวนก็ให้เฝ้ากระชายเงินทอง
หาพนฉะบับ. ถัดจากนั้นได้จัดหาอาหารออกทหนึ่งพร้อมทั้ง
สุราสำหรับสองคน, แล้วหลัแซหงวนกล่าวว่า “ด้วย
ความกรุณาของท่าน ข้าพเจ้าจึงหลุดพ้นจากนรกกลับมา
มนุษย์โลกได้, เพราะฉะนั้น ขอขอบคุณท่าน,” ว่าแล้ว
ก็เฝ้ากระชายเงินทองอีกหาพนฉะบับ. เสร็จพิธี หลัแซ
หงวนเข้านอน รุ่งเช้าตนชนกเป็นปกติ.

หลัแซหงวนเล่าว่า เมื่อสติใจตายถูกคร่าพาตัวไปยัง
ที่แห่งหนึ่ง, เห็นเจ้าพนักงานของพญายมสองคนพดกกับตน

แล้วหนีไปพุกกียอกสองคน ซึ่งไปถึงณที่นั้นพร้อมกันว่า
 ถ้าให้เงินเป็นสินบนห้าล้านก็จะปล่อยตัวกลับไปเมืองมณญ์,
 ชายสองคนไม่ตอบว่าอะไร. แต่สำหรับหลัแซหงวนค้ำใจ
 สัญญาว่าจะให้ตามนั้น. เจ้าพนักงานทั้งสองพอใจมาก.
 (แม้แต่ในนรก ซึ่งนัยว่ากรรมยังคงมีอยู่ ยังเรียกสินบน
 กันได้, สำนะหาอะไรกับในเมืองมณญ์ ที่คน ๆ เรา
 อย่างนี้ปกครอง!) ไม่ช้าเจ้าพนักงานมาอีกหลายคน
 เข้ามารุดหลัแซหงวนและชายสองคน และว่าจะต้องถูก
 ลงโทษสองคน, แล้วพาเข้าไปในบริเวณที่สถิตของพญา
 ยม, เข้าทางประตูซึ่งมีค้ำจหน้าคร้ายเฝ้าอยู่. พญายม
 ประทับอยู่ในที่มั่งคั่ง. หลัไค ยินรับสั่งให้ลงโทษขุนนาง
 ผู้หนึ่ง ซึ่งยืนอยู่จะเพาะหน้า ว่าเมื่อมีชีวิตอยู่ก็ไม่ได้ทำ
 ความดีสักอย่างเดียว. แล้วพญายมหันมาฟังรายงาน
 ของเจ้าพนักงานทั้งสองถึงเรื่องชายสามคน (คือหลัและ
 ชายสองคน). ได้ยินพญายมตรัสว่า เมื่อจะต้องถูก
 ลงโทษเพียงสองคน ก็ให้ทั้งสามคนจับสลาก, ตรัสแล้ว

โยนสลากทำด้วยแพรลงมา ๓ แผ่น. ชายสองคนจับ
ได้สลากมีอักษรว่าตงซอ, ส่วนสลากของหลี่เซ่หรงวาง
เปล่าไม่มีอักษร (เพราะสิ้นบน?). พญายมเห็นดังนั้น, ก็
ชักสินให้หลี่เซ่หรงกลับไปได้, แต่ชายสองคน (ซึ่ง
อยู่ในนรกมาแต่เดิม) ต้องอยู่ในนรกตามเคย.

หลี่เซ่หรง ออกจากเมืองนรกไป ทางประตูทิศตะวันออก,
พบพระสงฆ์เป็นจำนวนมากมายหลายร้อย ถอนทิ้ว
และฉัตร พาคนไปยังทิศใต้ของพระตัง ซึ่งแล้วลง
ไปด้วยแก้ว ๗ ประการ. หลี่เซ่หรงเห็นพระตังแต่ง
องค์เป็นหลวงจีน ประทับอยู่บนเบาะอันงาม มีผู้แวดล้อมอยู่
เนืองแน่น. ผู้แวดล้อมนำหลี่เซ่หรงเข้าไปเฝ้า. ส่วน
พระภิกษุสงฆ์ก็สวดมนต์จากพระสูตรโดยทั้ง. หลี่เซ่
หรงได้ฟังข้อความในพระสูตรที่พระสงฆ์สวด ก็บังเกิด
เลื่อมใสถึงน้ำตาไหล. พระตังทรงสรรเสริญหลี่เซ่หรง
ว่ามีศรัทธาในพระศาสนา, แล้วรับสั่งให้หลี่เซ่หรงเล่า
เรื่องที่ได้พบมาในเมืองนรก ให้แก่ประชาชนในเมืองมนุษย์

ทราบ, แล้วชักชวนให้ทำบุญกุศลประพาศิคนอยู่ในศีล
ธรรมความดี; ส่วนทูลเสนาบดีจะประพาศิคนแต่บุญ
กุศลยารักษา จะได้เป็นหนทางกลับไปยังสวรรค์สีขาวที่
ซึ่งตนกำลังอยู่ในขณะนี้. แล้วพระคเณศให้พระสงฆ์
นำเสนาบดีกลับเมืองมนุษย์. เพราะฉะนั้น เมื่อ
เสนาบดีพบนาง จึงสั่งให้ ทานอาหารและ กระดาษเงิน
ทองถวาย. ทานอาหารและกระดาษเงินทองสำหรับอีก
สองคนในตอนหลัง คือเลี้ยงคนงานในเมืองนรก ที่
จัดการให้ตนรอดพ้นนรกมาได้.

แต่นั้นมา เสนาบดีถือศีลไม่กินอาหารอยู่ถึงเจ็ดวัน
ก็ตายไปอีก. แต่รุ่งเช้ากลับพบนาง, เสนาบดีแล้วว่า
ตนถูกพระคเณศรับสั่งให้ ไปเฝ้า, และ ถูกกำหนดว่ามีใคร
เผยแผ่สิ่งที่ดี เห็นเรื่องในเมืองนรกให้มนุษย์ชาติรู้ ด้วย
และพระคเณศจะเอาไม้เท้าขบกระดูก. แต่ตนร้องขอโทษไว้
จึงได้พ้นรอดกลับมา. เพราะฉะนั้น เสนาบดีจึง
บำเพ็ญศีลไม่กินอาหารยังเช่น เพื่อเผื่อดวงจิตให้บริสุทธิ์.

ส่วนคนในบ้านก็ถือศีลกินอาหารแต่เมื่อเที่ยงทุกวัน คือ เว้นอาหารเวลาเช้าและเวลาเย็น. นับแต่นั้นมาหลัแซหรงวน ก็ปฏิบัติตนตามที่ใดถวายปฏิญญาไว้ต่อพระที่นั่ง. คราวใด ถ้ามีคนประชุมคนที่ใดเป็นจำนวนมาก, หลัแซหรงวนก็เล่า เรื่องเมืองนรกให้คนเหล่านั้นฟัง เพื่อจะได้หวาดสะท้านต่อ ยาย ประกอบการกุศลให้ยิ่งขึ้น.

เรื่องแปลกอยู่ที่ว่า พระที่นั่งสถิตอยู่ในแดนสุขาวดี ของพระอมิตาภพุทธ, คล้าย ๆ กันว่าพระที่นั่งเป็นพระราชา อยู่ในแดนนั้น และว่าอยู่ทางทิศตะวันออกของทิศทิศพญา ยมไม่ห่างไกลจากเมืองนรกนัก, เพราะหลัแซหรงวนออก ทางประตูทิศตะวันออก. แต่แดนสุขาวดีตามตำราว่าอยู่ ทางทิศตะวันตก (ไชยวงคิตลอกซู่โก๋). ข้อแปลกอีก อย่างหนึ่งก็ทอดพินมาจาก เมืองนรกได้ไม่ใช่เพราะบุญ กุศล, รอดมาด้วยเพราะการให้สินบน, สมด้วยภาษิต

ของญวนบทหนึ่งว่า “แม่แต่คำพิพากษาในนรกก็ต้อง
อาศัยเงิน.” รูปลักษณะของพระตึงในหนังสือเรื่อง
ปรากฏว่า แต่งองค์เป็นพระหลวงจันทรงไม้ซีกขระ. ส่วน
ทเกยวของกบ ทว่าเข็นใหญ่ อยู่ในเมืองนรก หรือช่วยสัตว์
นรกไม่กล่าวเสียเลย; ทว่าสถิตเป็นใหญ่อยู่ในแดนสุขาวดี
ซึ่งเป็นแดนของพระอมิตาภพทธ ก็เห็นจะทำนองพระตึง
เป็นมรรคเทศก์สำหรับนำผู้ไปสู่สวรรค์. เหตุฉะนี้ ใน
ญวนจึงขนานนามพระตึงว่า อินโคยิโซ (เองเกาตึง)
แปลว่า “พระตึงผู้นำ.”

๒ พระกษิติกรรมในนรีรยภูมิ

หลวงจันทรูปหนึ่งชื่อจจอยู่ ณ วัดเซ่งเจียบจ เป็นผู้รู้จัก
กบคนชั้นสูงมาก เพราะมีความรู้ในทางแพทยศาสตร์

และคาถาอาคม, และจึงไม่เป็นการลำบากแก่การคบ
 หาสมาคมด้วย. อยู่มาวันหนึ่ง หลวงจีนจื่อฮวยและ
 ตายไป, แต่ในวณที่สอง กลับพบเขนซน, กรวยออกจาก
 วนนไปอยู่อกวคหนึ่ง ซอวาคตงเซยนเคยจ. เมื่อไป
 อยู่วนแล้ว ก็จัดสร้างวิหารอันงดงาม แล้วสร้างพระ
 ปฎิมากรพระพุทธเจ้าเจ็ดรปขนาดเท่าตัวคนประดิษฐานไว้ใน
 วิหารนั้น. หลวงจีนจื่อเล็กคบค้าสมาคมใคร ๆ ทั้งหมด,
 ยำเพี้ยนคนเป็นคณอยู่ในทิวเวกโคคเคียว. ทั้งนหลวงจีน
 จื่อเล้าว่าเพราะไต้ ไปเมืองนรกกกลับมา. เหตุไต้ไปเมือง
 นรก เพราะวิญญาณของหญิงคนไต้ ในวัคเดิมที่เคยอยู่
 ไปฟ้องพญายมว่า หลวงจีนจื่อเป็นผู้ฆ่าหญิงคนนั้น. ศาล
 เมืองนรกสอบสวนไต้ความตรงกันข้าม คือหญิงคนนั้นถูก
 สมภารและหลวงจีนอกุรูปหนึ่งเป็นผู้ฆ่า ส่วนตัวหลวงจีน
 จื่อกลับเป็นผู้ห้ามปราม. แต่หลวงจีนลามกทั้งสองยัง
 ไม่คองโทษคกไปเมืองนรก เพราะเวลายังไม่มาถึง เหตุ
 ด้วยความคิของเดิมยังอุปถัมภ์อยู่. พญายมสั่งให้ปล่อย

ควหลงจนจิจอกกลับมาได้.

เมื่อหลงจนจิจอกมาถึงประตูที่จะออกจากสำนักพญายม,
 หลวงจนองค์หนึ่งจึงมาช่วยยืนอยู่ใกล้ ทพระทบพญายมตาม
 ออกมาด้วย และบอกแก่หลวงจนจิจอกว่า “เราคือทงฟัสสะ
 เคาระหิตทจารอศตวออกมา. เมื่อกลับไปเมืองมนุษย์
 แล้วจงอย่าลืมนครให้มั่นคง ต้องเลิกคบหากับคนชั้นสูง,
 แล้วย้ายไปอยู่วัดที่เงียบขงเวก จิตสร้างพระพุทธรูปขนาดเท่า
 ศักคนเจ็ดองค์อศตกถวายเป็น ถ้าไม่มีเงินสำหรับสร้าง จะ
 วาตรูปแทนก็ได้” เหตุฉะนั้น เมื่อหลงจนจิจอกกลับเป็นชน
 มา จึงปฏิบัติตามทพระทงฟัสสะ.

ตามเรื่องนี้จะเห็นได้ว่า พระทงฟัสสะยืนอยู่ใกล้ ทพระทบ
 ของพญายมก็จริง แต่ก็ไม่ได้อะไร. ผู้ที่เป็นใหญ่

ตัดสินบาปบุญคุณโทษของผู้ไปสู่เมืองนรก ก็คือเงื้อม
 ล้ออ่องหรือพญายม, และการตัดสินก็แล้วแต่หลักกรรมที่
 สัตว์นรกทำไว้. พญายมจะตัดสินให้ ผิดคนผิดไปจากกรรม
 ที่ตามสนองไม่ได้อะไรผิดจากเรื่องแรก. ส่วนยติศาล
 นรกต่าง ๆ อีกเก้าศาลทั้งใดกล่าวไว้แล้ว ก็ไม่มีเรื่อง
 กล่าวถึง, ตกลงผู้เป็นใหญ่ในนรกก็คือพญายมนั่นเอง.

เรื่อง พระโมคคัลลาน ตามหา มารดาใน นรก มีมาใน
 ขุลลันพจนชวย (อุลลัมพสูตร) ซึ่งภิกษุธรรมรักษ์แปล
 ภาษาจีนเมื่อ พ.ศ. ๕๘๕.

ได้ ยินมาดังนี้. สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จ

ประทับเป็นปกติด้วยพระสาวกฉัตตว กิยโกตักขัง ๑ จัหวก
 ส้าวตถ. ขณะนั้นได้หมกเกียนเหลียน (มหาโมคคัลลาน)
 ไคลวงเข้าถึงทวารแห่งความรู้แจ้งมากแล้ว เกือบสามารถ
 เห็นหลักอันใหญ่แห่งชีวิต. พระเป็นเจ้ามีปรารถนายิ่งนัก
 ที่จะช่วยบิดามารดาให้พ้นทุกข์ เพื่อสนองคุณที่ท่านได้
 ปกป้องรักษามา. ด้วยจักขุญาณ พระเป็นเจ้าได้เห็นแจ้ง
 ชัดว่ามารดาซึ่งตายแล้ว ได้ตกไปอยู่ในหมู่เปรตอสสุรกาย,
 ได้เห็นมารดาอศอยากแสนสาหัสจนหลัง และกระดูก เข้าชีวิต
 ตีตกัน.

เมื่อพระหมกเกียนเหลียนเห็นดังนี้, กรูสึกเป็นทุกข์

๑ คำนี้ ท่านศาสตราจารย์ เซอร์เดส์ ได้กรุณาค้น
 คัพท์มาให้ ซึ่งแปลแยกได้ดังนี้ ต=เซ (ต), ฉว=
 ไม้หรือป่า (วัน), กิย=ให้ (บิณฑบาต), โกตัก=
 กำพร้าวและไร ทพง (อนาถ), ชัง=สวน (อาราม):
 รวมทั้งหมกจึงได้ความว่า เซตวัน สวนของอนาถบิณฑบาต.

นัก, จึงควรวาตรบรรจอาหารแล้วส่งไปให้มารดา. มารดา
รับไว้และเอามือซ้ายบีบปากบาตร เพื่อมิให้พวกเปรต
แย่งชิงกิน. ส่วนมือขวาก็หยิบอาหารขึ้นมาจะกิน; อาหาร
พอถึงปาก ก็กลายเป็นถ่านไฟลุก; มิสามารถจะกินได้.
พระหมกก็ยืนเหลยบนเห็นแล้ว ก็เหลือจะอดกลั้นความ
คับแค้นใจ, ร้องออกมาโดยดัง, น้ำตาไหลลงอาบแก้ม,
รีบกลับไปเฝ้าพระพุทธเจ้าแล้วกราบทูลเรื่องให้ทรงทราบ.

พระพุทธเจ้าตรัสว่า “มูลแห่งบาปของมารดาท่านลึก
ซึ้งและมาก, ถ้าพึงท่านเท่านั้นไม่สามารถจะช่วยให้รอดพ้น
ไปได้. แม้ว่าคุณท่านมีกตัญญูรู้แจ้งไปตลอดพิภพโลกและ
สวรรค์ จะอาศัยฟ้าและดิน ทวยเทพและยักษ์ บัณฑิต ทำ
จุตโลกบาลหรือ อาจารย์ผู้ฉลาดช่วยก็ มิ รอดพ้น. ใน
เรื่องนี้จำเป็นต้องอาศัยคณะสงฆ์ในจุตทิศแห่งโลกจึงจะรอด
พ้นได้. กับเราจะบอกถึงอุบายอันจะให้ ถึงความรอดพ้นได้
โดยปกติ:

“กล่าวคือในกลางเดือนที่เจ็ด สงฆ์ในทิศที่ต่าง ๆ แห่งโลกจะมาพบกัน เวลานั้นเป็นวาระมงคลที่จะสวดอ้อนวอนให้เกื้อพพบปะสนทนกันขึ้นไปถึงเจ็ดชั้น ทั้งบิดามารดาที่ยังมีชีวิตอยู่และต้องนั่งมัททกั โทมนัสกรอดฟัน. ขณะนั้นเป็นเวลาที่จะจัดหาอาหารให้ อุตม กระทำพลีพร อมกัอย่างบรรณาการ. นอกจากนี้ ให้ จัดหมอนาหอมกัปูเทยนทนอนผาหม และสิ่งอื่น ๆ พร้อมทั้งเครื่องคัมทุกชะนิตเอา มาเรียงวางไว้.

“ถึงกำหนดวัน บรรดาบณชาติการชน จะเป็นผู้ ถอนเพศเป็นฤษบาเพญฺณาน, หรือเป็นผู้ ไต่บรรลุเต็มที่แล้วซึ่งความบริสุทธิ์กต, ผู้เร่ร่อนไปควยฉานระวางคันไม้, หรือผู้อาศัยถวารแห่งความร้ทั้งหก (ฉัพพัญญา) บรรลุความร้แจ้งแล้วกต, ผู้ยังยืนอยู่ณแพรงหนทางระวางความคความชั่ว, หรือพระมหาโพธิสัตว์ณลิมมหาสถานกต, ผู้พึงเป็น บัณ (นวกภิกขุ) หรือบรรดาผู้ มีความปรารถนา

เช่นนั้น, หรือผู้ใดสืบทอดสืบมาจนบรรลุนิติภาวะ
ซึ่งเข้าไปในดวงใจ และมีชีวิตอยู่ด้วยคำสั่งสอนของพระ
อรหันต์, หรือผู้ใฝ่บุญและผู้สงบเสงี่ยมมกคิ: บุคคล
เหล่านั้นพร้อมด้วยคณะสงฆ์ จะเป็น (ทักษิณียบุคคล)
ผู้รับเอาอาหาร พลโตย อาการ อัน เคารพ แทนบรรดา
แปดบุรุษ ซึ่งตนทุกชั่วครู่มานอยู่ในอภายภูมิทั้งสาม, และ
อาศัยกระทำบาปเช่นเดียวกันสำหรับบิดามารดาที่ยังมีชีวิต
อยู่ ก็จะทำให้อายุบิดามารดานั้นทวีขึ้นถาวรยิ่ง.”

ขณะนั้น พระพุทธเจ้ามีรับสั่งให้บรรดาพระภิกษุสงฆ์
อ่านพระคัมภีร์บรรพตน์ อันว่าด้วยสัมมาทิฐิกระชั้นแห่ง
พระพุทธศาสนา. นอกจากนั้น เวลาบริโภคอาหาร
ก็ให้เขาฉานอุททิศส่งไปให้แปดบุรุษนั้นขึ้นเป็นเจดีย์. การ
บูชาอาหารพลโตยต้องวางลงเฉพาะพระพุทธปฏิมากรขึ้น
อยู่ในวิหารหรือในเจดีย์. เมื่อสาธยายมนตร์ อุททิศแก่
วิญญานเสร็จแล้ว, ให้ ภิกษุสงฆ์ ตั้ง ประณิธานแล้ว,
จึงเริ่มบริโภคอาหารนั้น.

ควยวณิน มารดาของพระหมักเกียนเหลียน จึงรอก
 พ้นจากการทรมานในเปรตอสุรกาย. พระหมักเกียนเหลียน
 จึงกราบทูลพระพุทฺธเจ้าว่า “บดินมารดาข้าพระองค์ได้
 เสวยผลกุศลแล้วโดยอาศัยพระไตรรัตน (ซัมบ่อ) และ
 ควบคุมบุญกุศลแห่งพระภิกษุสงฆ์. แต่ต่อไปในกาลภาย
 หน้า ถ้าบรรดาพระสาวกแห่งพระพุทฺธเจ้าจะทำโดยวิธี
 เดียวกัน เอาอย่างมาวาง, จะช่วยบิดามารดาและเปต
 บุรุษเจ็ดชั่วให้รอดได้หรือไม่, พระเจ้าข้า?”

พระพุทฺธเจ้าตรัสตอบว่า “ทถามินเนนขอสมควรนัก
 เพราะเรากำลังจะกล่าวเช่นนั้น. แต่เมื่อท่านถามขึ้นก่อน,
 ก็เป็นการดีแล้ว. สาธุชนเช่นภิกษุ ภิกษุณี พระราชา
 นิยติ เจ้านาย และเสนา มาตยราชบริพารทุกชั้นตำแหน่ง
 ตลอดจนสามัญชน ผู้ปรารถนาโดยแท้ จะบำเพ็ญ
 กตเวทิตาแก่บิดามารดาและเปตบุรุษเจ็ดชั่ว ควรจะทำ
 ดังต่อไปนี้: ในวันอันบันทึงแห่งพระพุทฺธเจ้าอันตกใน
 วัน ๑๕ ค่ำแห่งเดือนที่เจ็ดตามทศพระภิกษุคำนวณ, ให้จัด

อาหารต่าง ๆ บรรจุลงใน ถาดบุษบา ถวายพระภิกษุในแดน
 สวรรค ซึ่งจะอุทิศให้มีความมั่งคั่งปราศจากโรคภัยหรือ
 ปราศจากความยากแค้น แก่ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่, และ
 อำนาจการ รอดพ้นแก่ เปตบุรุษ เจ็ดชั่วให้ พ้นจาก แดนของ
 เปตอสุรกาย, เพื่อไปยังเกิดในมนุษยภูมิหรือสวรรณ
 ภูมิอันมั่งคั่งถึงสุขเบญจมหาเขตต์สุดมิได้. เพราะฉะนั้น
 บรรดาบุตรผู้กตัญญูและสาวกพระพุทธเจ้า พึงระลึกถึง
 บิฑามารดา และเปตบุรุษเจ็ดชั่วเสมอ. เมื่อถึงวัน ๑๕ ค่ำ
 ในเดือนที่เจ็ดทุกปี. จึงแสดงความปรารถนาที่จะให้เห็น
 ความกตัญญูโดยบุษบาถ้วยอ่างใหญ่ (พูน) ฉะเพาะพระ
 พุทธปฏิมากรและพระสงฆ์ เพื่อเป็นกตเวทิตาแก่บิฑา
 มารดาที่ใดเลี้ยงรักษามา” ด้วยประการฉะนี้.

หน้าวัดราชบพิธ ประนคร

ผู้พิมพ์

วันที่ ๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๒

